

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

ANALIZA DUGOTRAJNE NEZAPOSLENOSTI BRODSKO-POSAVSKE ŽUPANIJE

USPOSTAVA INOVATIVNOG MODELA ANALIZE TRŽIŠTA

TABLICA SADRŽAJA

Popis grafičkih prikaza	3
Popis tabličnih prikaza	4
I. UVOD	5
II. METODOLOGIJA	6
1. Cilj, istraživačka pitanja i nacrt istraživanja	6
2. Popis tabličnih prikaza	8
3. Obrada i analiza podataka	12
III. OSNOVNI NALAZI	13
Osnovne sociodemografske karakteristike dugotrajno nezaposlenih BPŽ	13
Obrazovne karakteristike, obrazovno zaleđe i obrazovne aspiracije	15
Struka i radno iskustvo	20
Radni status i potraga za poslom	26
Ponuda poslova i željeni posao	33
Socioekonomski aspekti života dugotrajno nezaposlenih BPŽ	42
Važnost imanja posla – nezaposlenost kao problem	48
Životno okruženje i problemi životnih zajednica dugotrajno nezaposlenih BPŽ	52
Nezaposlenost – problem i rješenja?	60
IV. ZAKLJUČCI I PREPORUKE	68

POPIS GRAFIČKIH PRIKAZA

Slika 1 Struktura uzorka anketiranih prema naselju u kojem žive reprezentativno populaciji dugotrajno nezaposlenih BPŽ.....	9
Slika 2 Usporedni prikaz udjela ispitanika u referentnoj populaciji i anketnom uzorku prema spolu i tipu naselja stanovanja dugotrajno nezaposlenih BPŽ.....	10
Slika 3 Usporedni prikaz udjela ispitanika u referentnoj populaciji i anketnom uzorku prema dobi dugotrajno nezaposlenih BPŽ.....	10
Slika 4 Usporedni prikaz udjela ispitanika u referentnoj populaciji i anketnom uzorku prema stupnju obrazovanja dugotrajno nezaposlenih BPŽ.....	11
Slika 5 Osnovni sociodemografski podaci uzorka dugotrajno nezaposlenih BPŽ.....	13
Slika 6 Obrazovna struktura uzorka dugotrajno nezaposlenih BPŽ te struktura obrazovanja njihovih roditelja	15
Slika 7 Pohađanje i interes za pohađanje programa dodatnog obrazovanja dugotrajno nezaposlenih BPŽ.....	17
Slika 8 Struka i radno iskustvo dugotrajno nezaposlenih BPŽ.....	20
Slika 9 Dugotrajnost nezaposlenosti i zadovoljstvo statusom nezaposlenosti.....	26
Slika 10 Potraga za poslom i iskustva prijavljivanja na natječaje dugotrajno nezaposlenih BPŽ.....	27
Slika 11 Aktivnosti i angažiranost u traženju posla dugotrajno nezaposlenih BPŽ.....	30
Slika 12 Izvori informacija o tržištu rada i procjena djelovanja Zavoda u vrijeme nezaposlenosti	32
Slika 13 Procjena potražnje za osobama s kvalifikacijama ispitanika na lokalnom/regionalnom i nacionalnom tržištu rada	33
Slika 14 Struktura zanimanja u kojima se dugotrajno nezaposleni BPŽ nadaju raditi u budućnosti.....	34
Slika 15 Razlozi želje za radom u određenom zanimanju	38
Slika 16 Želja za profesionalnom mobilnošću u odnosu na poslove roditelja kao motivacija dugotrajno nezaposlenima BPŽ	39
Slika 17 Distribucija ispitanika s obzirom na aspekte radnog mjesta koji opisuju stabilan posao kao željeni	40
Slika 18 Distribucija ispitanika s obzirom na aspekte radnog mjesta koji opisuju uvjete rada i izvršavanja radnih zadataka	41
Slika 19 Broj i struktura članova obitelji dugotrajno nezaposlenih BPŽ.....	42
Slika 20 Izvori , broj i iznos prihoda obitelji dugotrajno nezaposlenih BPŽ.....	43
Slika 21 Prihodi na koje se oslanjaju dugotrajno nezaposleni BPŽ u vrijeme svoje nezaposlenosti	44
Slika 22 Posjedovanje objekata i zemljišta dugotrajno nezaposlenih BPŽ	45
Slika 23 Zaduženost i teškoće podmirivanja troškova dugotrajno nezaposlenih BPŽ	46
Slika 24 Procjena stambene i ekonomske situacije dugotrajno nezaposlenih BPŽ.....	47
Slika 25 Procjena osobne zabrinutosti oko nezaposlenosti	48
Slika 26 Važnost zapošljavanja i važnost zapošljavanja na željenom radnom mjestu za dugotrajno nezaposlene BPŽ.....	49

Slika 27 Procjena vjerojatnosti brzog zapošljavanja nasuprot procjeni vjerojatnosti brzog zapošljavanja na željenom radnom mjestu za dugotrajno nezaposlene BPŽ.....	50
Slika 28 Elementi osobnog društvenog kapitala dugotrajno nezaposlenih BPŽ – društvene mreže.....	52
Slika 29 Elementi društvenog kapitala dugotrajno nezaposlenih BPŽ – doprinos i sudjelovanje u životu zajednice.....	53
Slika 30 Učestalost čitanja različite vrste tekstova dugotrajno nezaposlenih BPŽ.....	54
Slika 31 Učestalost pohađanja različitih sociokulturnih događanja dugotrajno nezaposlenih BPŽ.....	55
Slika 32 Korištenje interneta dugotrajno nezaposlenih BPŽ.....	56
Slika 33 Dostupnost usluga i sadržaja u životnom okruženju dugotrajno nezaposlenih BPŽ.....	57
Slika 34 Problemi zajednica dugotrajno nezaposlenih BPŽ.....	59
Slika 35 Nezaposlenost kao problem na različitim razinama.....	60
Slika 36 Ocjena rada institucija u suočavanju s problemima nezaposlenosti.....	62
Slika 37 Istaknute ideje dugotrajno nezaposlenih BPŽ za doprinos povećanju zapošljivosti i zapošljavanja.....	69

POPIS TABLIČNIH PRIKAZA

Tabela 2 Osnovne teme za vođeni razgovor s dugotrajno nezaposlenima BPŽ.....	77
Tabela 1 Opis uzorka ispitanika koji su sudjelovali u istraživačkom razgovoru.....	11

I. UVOD

O projektu. U okviru projekta "Suradnja za uspjeh 3", dio projektnih aktivnosti odnosi se na jačanje kapaciteta i uloge Lokalnog partnerstva za zapošljavanje Brodsko-posavske županije te se u tom smislu, u suradnji s WYG SAVJETOVANJE d.o.o. radi na uspostavi inovativnog modela analize tržišta rada. Svrha ovdje prezentiranog dijela projekta je uspostava i izrada modela

analize lokalnog tržišta rada koja uključuje.... kombinaciju kvantitativno–kvalitativnih metoda prikupljanja i analize podataka te provedba istog modela na području BPŽ za utvrđivanje ključnih prepreka i problema u aktivaciji dugotrajno nezaposlenih osoba.

Osnovni istraživački interes. Pretočen u primjerenu metodologiju, istraživački interes dijela projekta usredotočen je na dublje razumijevanje motivacija i rada, kao i osnovnih prepreka onima koji traže posao te postavljanju osnovnog okvira sa smjernicama za nadilaženje negativnih aspekata procesa zapošljavanja dugotrajno nezaposlenih s obzirom na njihova shvaćanja sveopće problematike nezaposlenosti i njihove osobne situacije u životnom kontekstu i na tržištu rada.

Istraživačke metode. U tu je svrhu razvijen upitnik za anketno ispitivanje te protokol za fokus grupe (i intervju) nezaposlenih osoba Brodsko-posavske županije o radnim i obrazovnim iskustvima, željama i namjerama pri zapošljavanju, uviđanju njihovih razmatranja problematike nezaposlenosti na osobnoj, lokalnoj i nacionalnoj razini kao i mogućnosti za postizanje osobnih ciljeva, razrješenja problema nezaposlenosti i aktiviranja odgovarajućih mjera s tim ciljem.

Provedba. Istraživanje je provedeno tijekom ljetnih mjeseci ožujak-rujan 2019. godine pri čemu je anketirano 130 ispitanika u ispostavama Zavoda za zapošljavanje u Slavonskom Brodu, Novoj Gradišci i Okučanima. Provedba je ostvarena kroz suradnju s Centrom za razvoj Brodsko-posavske županije te sa savjetnicima HZZ-a u trenutku kada su nezaposlene osobe dolazile obaviti mjesečno javljanje. Nakon toga su obavljene 2 fokus grupe (i intervju) u gradskim središtima županije s ispitanicima koji su iskazali interes za nastavak sudjelovanja u istraživanju.

Sadržaj izvještaja. U nastavku, ističe se cilj i osnovna istraživačka pitanja (1. Cilj i istraživačka pitanja).

Prezentiraju se osnovne teme i varijable ispitivanja koje su oblikovane u kvalitativne i kvantitativne istraživačke instrumente (2. Istraživački instrumenti i varijable). Također se prezentiraju podaci o provedbi istraživanja i opisuju uzorci ispitanika koji su sudjelovali u istraživanju (3. Uzorak i provedba istraživanja). Konačno, opisuju se osnovne procedure obrade podataka i analize podataka (4. Obrada i analiza podataka).

Glavna cjelina dokumenta prezentira osnovne nalaze istraživanja čija je osnova obrada i analiza kvantitativnih podataka, a koje se nadopunjuju nalazima i oslikavaju kvalitativnim podacima, odnosno citatima iz razgovora s ispitanicima.

Zaključno poglavlje povezuje nalaze oblikovane kao osnovne zaključke istraživanja s osnovnim preporukama za djelovanje u područjima na koje ukazuju sami ispitanici s obzirom na vlastita iskustva nezaposlenosti, rada, obrazovanja i života na istoku Hrvatske.

II. METODOLOGIJA

1. CILJ, ISTRAŽIVAČKA PITANJA I NACRT ISTRAŽIVANJA

S obzirom na istraživački interes za dublje razumijevanje problema dugotrajne nezaposlenosti i iznalaženje načina savladavanja istih, **OSNOVNI CILJ** je bio opisati osnovne socioekonomske i sociodemografske karakteristike dugotrajno nezaposlenih Brodsko-posavske županije, aspekte i razloge njihove nezaposlenosti, posjedovana radna i obrazovna iskustva te osobnu angažiranost u potrazi za poslom, kao i želje i nade za zapošljavanje u određenim zanimanjima i pod određenim radnim uvjetima. Poseban naglasak stavljen je na zahvaćanje njihovih stavova o osnovnim problemima pri zapošljavanju, kao i problema dugotrajno nezaposlenih u njihovim okruženjima te isticanje glavnih pravaca djelovanja za nadilaženje prepreka koje stoje na putu nezaposlenima u ostvarenju njihovih poslovnih želja i nade.

Osnovni interesi pretočeni su u odgovarajući nacrt istraživanja koji obuhvaća **dva različita pristupa** zahvaćanju ispitivanog fenomena te koji daje odgovore na mnogostruka pitanja o problemu nezaposlenosti u Brodsko-posavskoj županiji:

- 1) kvantitativno ispitivanje anketnim upitnikom oblikovanim u 58 pitanja koja su predstavljala kombinaciju zatvorenih i otvorenih odgovora. Osnovna svrha ovog dijela ispitivanja bila je omogućavanje dubljeg statističkog opisa i analize stanja, odnosno specifičnosti nezaposlenosti u Brodsko-posavskoj županiji prema osnovnim karakteristikama ispitanika;
- 2) kvalitativno ispitivanje provedbom fokus grupa (i intervju): grupni (i pojedinačni) razgovori s ispitanicima za produbljenje brojčanih anketnih podataka, kao i njihovo proširivanje s obzirom na mogućnosti koje razgovori pružaju ispitanicima da i sami ističu probleme i teme koje uočavaju kao značajne, a prethodno nisu obuhvaćene istraživačkim pretpostavkama. U razgovorima je fokus stavljen na aspekt osobne i opće nezaposlenosti, tj. problema nezaposlenih osoba s kojima dijele osnovne karakteristike, a sve u svrhu osmišljavanja rješenja i ukazivanja na pravac rješavanja istaknutih problema.

Navedene metode istraživanja čine cjelinu u **eksplorativnom istraživanju** orijentiranom zahvaćanju osnovnih aspekata problema, a pri čemu je doprinos svake u osvjetljavanju specifičnog kuta i davanju odgovora **na istraživačka pitanja**:

- a) o općim oblicima i karakteristikama odnosno općenitim problemima nezaposlenosti u BPŽ,
- b) o specifičnim problemima ispitanika s obzirom na njihove spolne, dobne, obrazovne i rezidencijalne karakteristike, te
- c) o problemima posebnih grupa nezaposlenih s obzirom na njihova obrazovna i radna iskustva, dužinu nezaposlenosti i potragu za poslom, odnosno željenim aspektima zapošljavanja u Brodsko-posavskoj županiji.

2. UZORAK I PROVEDBA ISTRAŽIVANJA: REPREZENTATIVNOST I ZASTUPLJENOST

Empirijsko istraživanje, eksplorativno orijentirano, u svom je provedbenom obliku uključivalo anketno ispitivanje i razgovor s grupama i pojedincima koji su dugotrajno nezaposleni, odnosno onih duže od godinu dana prijavljenih na Hrvatskom zavodu za zapošljavanje. Prema podacima za mjesec travanj 2019. godine¹, taj broj iznosio je 2.623, što je 44% od ukupnog broja registriranih nezaposlenih osoba u Brodsko-posavskoj županiji. Taj mjesec uzet je kao referentna točka za izgradnju reprezentativne strukture **poželjnog 5% uzorka (N=131)**.

Anketno ispitivanje prve faze istraživanja provedeno je u suradnji s HZZ-om² prema dostavljenom opisu uzorka pri čemu su ispitanici voljni za sudjelovanje u istraživanju potpisivali obrazac privole te su uz pomoć savjetnika popunjavali upitnik u terminima kada su obavljali svoja mjesečna javljanja na Zavodu. Prva faza istraživanja provedena je tijekom lipnja 2019. godine. Ispitanici voljni za sudjelovanje u nastavku istraživanja, odnosno sudjelovanju u fokus grupama ili intervjuima, mogli su kontakt podatke ostaviti na anketnom upitniku na za to predviđenom mjestu kako bi im se istraživači javili za drugu fazu istraživanja koja je provedena u drugom tjednu srpnja 2019. godine.

Osnovni kriteriji izbora ispitanika za anketno ispitivanje bili su **spol i mjesto stanovanja** – vodilo se računa da u reprezentativnoj mjeri budu zastupljeni dugotrajno nezaposleni prema spolu te prema tipu naselja u kojem žive. Drugim riječima, značajno je za anketno ispitivanje bilo da u omjerima reprezentativno populaciji budu zastupljeni ispitanici prema spolu iz gradskih središta kao i iz ruralnih naselja, te manjih i većih općina geografskog područja županije. Dodatni značajni kriteriji bili su dob te obrazovanje ispitanika.

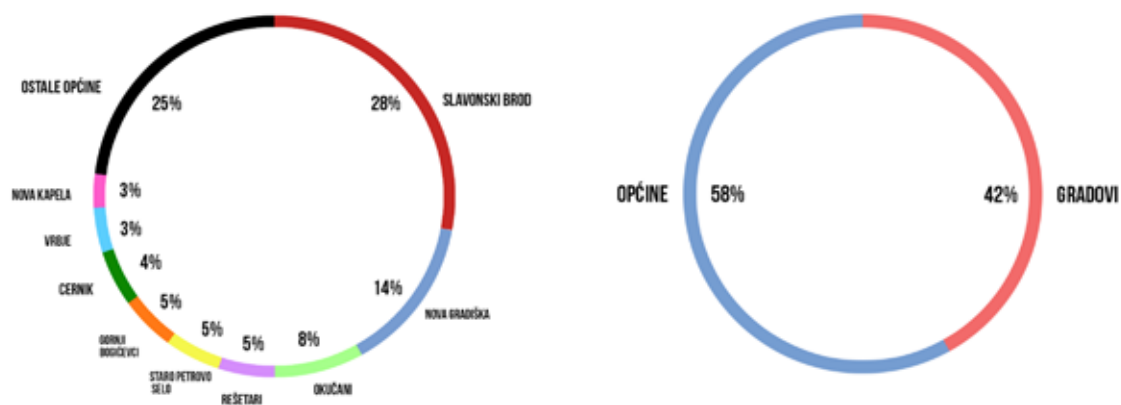
Za **kvalitativnu, drugu fazu istraživanja**, značajnije od reprezentativnosti je bilo da među intervjuiranim budu zastupljeni ispitanici prema spolu i tipu naselja te da budu zastupljene sve obrazovne i dobne kategorije. Određene organizacijske teškoće i interes ispitanika utjecao je na to da su provedene 2 fokus grupe, s po 3 i 4 ispitanika, u 2 najveća grada županije, te jedan intervju.

U nastavku se ispituje reprezentativnost i opisuje zastupljenost ispitanika prema njihovim osnovnim karakteristikama što su podaci koje treba uzeti u obzir pri interpretaciji podataka. Ukupno je **anketirano 130 ispitanika** iz 2 gradska središta (42%) te 26 općina Brodsko-posavske županije (58%) reprezentativno udjelima u populaciji, pri čemu najveće udjeli imaju Slavonski Brod (28%) i Nova Gradiška (14%) te općine Okučani s 8 %, i s 5% Rešetari, Staro Petrovo Selo i Gornji Bogičevci (Slika 1). S druge strane, 10 općina zastupljeno je s po jednim ispitanikom: Slavonski Šamac, Gundinci, Sikirevci, Bukovlje, Oprisavci, Velika Kopanica, Brodski Stupnik, Klakar, Gornja Vrba te Dragalić³.

1 Posljednji mjesec za koji su postojali podaci prije same provedbe istraživanja i početka oblikovanja konačnog reprezentativnog uzorka i prikupljanja podataka.

2 HZZ-u je dostavljen opis i udjeli potrebnog uzorka prema osnovnim kriterijima izbora (spolu, dobi, obrazovanju, mjestu stanovanja) te ukupan poželjan broj ispitanika (N=131), kao i anketni upitnici i obrasci za privolu ispitanika za sudjelovanje u istraživanju. U ispostavama HZZ-a u županiji za vrijeme susreta sa strankama savjetnici HZZ-a su obavještavali nezaposlene o istraživanju, uručile im obrasce za privolu, te onima koji su iskazali interes za sudjelovanje u istraživanju, i koji su odgovarali kriterijima izbora ispitanika za uzorak, uručili i anketni upitnik. Popunjene upitnike i potpisane privole vraćane su istraživačima na osnovu čega su kontaktirani ispitanici za nastavak istraživanja.

3 Zanimljivo je spomenuti kako su upravo u tim općinama prema spolu radi o osobama ženskog spola, iako je pri anketiranju anketiran i jedan muškarac.

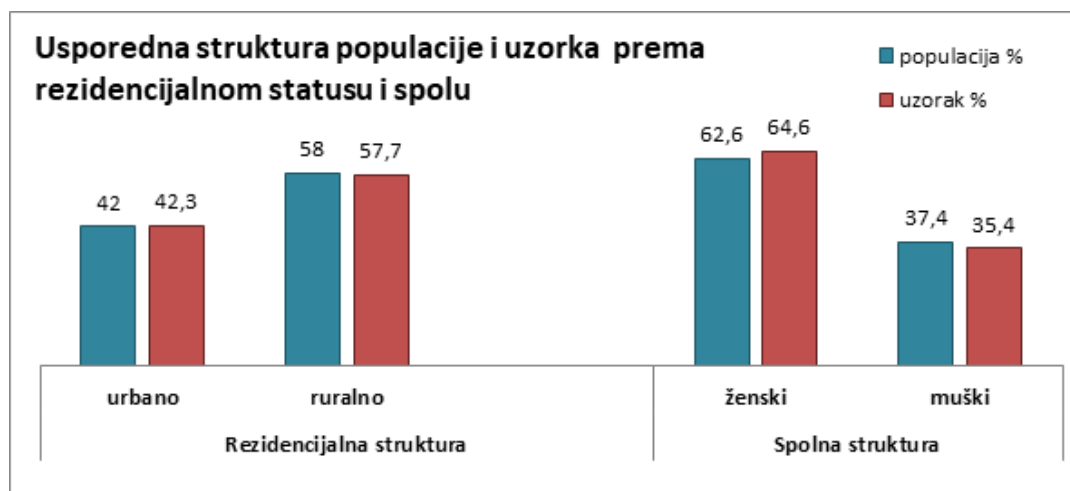

Slika 1 Struktura uzorka anketiranih prema naselju u kojem žive reprezentativno populaciji dugotrajno nezaposlenih BPŽ

Time je **reprezentativnost postignuta prema udjelima ispitanika na varijabli rezidencijalnog statusa** koje može biti urbano ili ruralno, a koja je značajna za daljnje analize.

Analiza statističkih podataka koje vodi Zavod za zapošljavanje ukazuje kako među dugotrajno nezaposlenima prevladaju žene. U populaciji dugotrajno nezaposlenih prijavljenih na HZZ-u u travnju 2019. godine nešto više od jedne trećine su oni muškog spola (37%), dok je daleko više, 63% dugotrajno nezaposlenih žena. Ukupnim brojevima, **reprezentativnost je prema spolu postignuta** u uzorku anketiranih (Slika 2) s obzirom da je anketno obuhvaćeno 35% osoba muškog i 65% osoba ženskog spola.

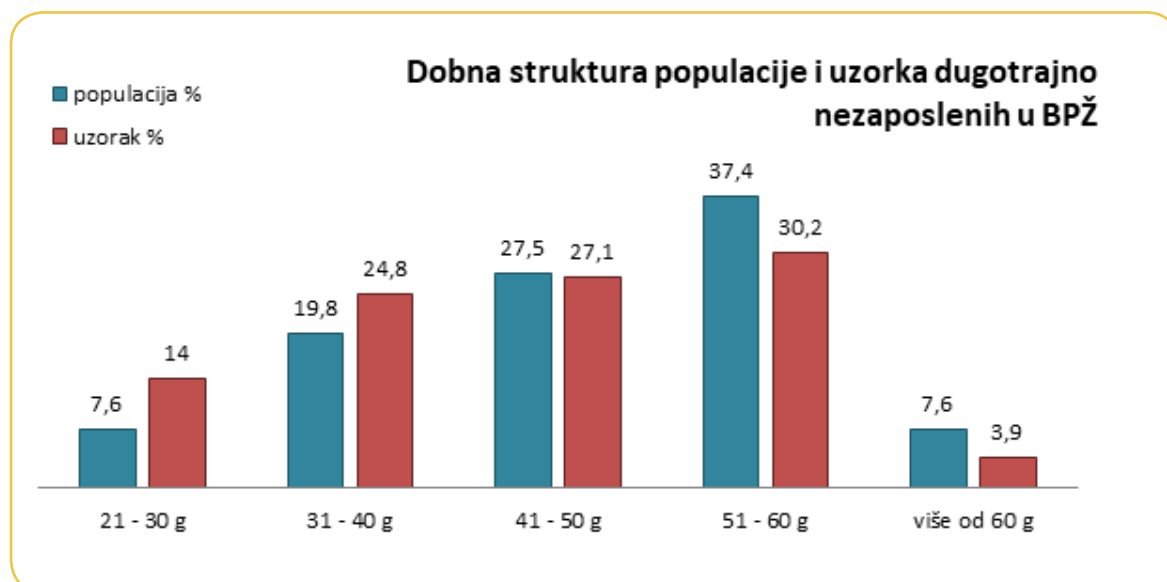

Slika 2 Usporedni prikaz udjela ispitanika u referentnoj populaciji i anketnom uzorku prema spolu i tipu naselja stanovanja dugotrajno nezaposlenih BPŽ

Prema obrazovanju i dobi došlo je do blagih odstupanja od planiranih udjela (Slike 3 i 4).

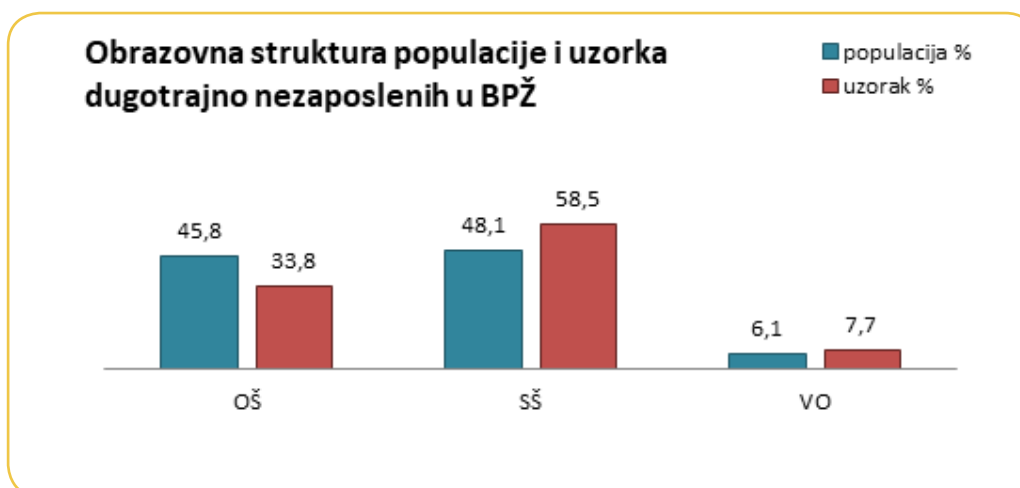
Statistička analiza podataka koje vodi HZZ ukazala je da među dugotrajno nezaposlenima nema osoba mlađih od 20 godina, a općenito su u najmanjoj mjeri zastupljene mlađe dobne kategorije, kao i one najstarije: 7% čine oni starosti od 21-30 godina starosti te oni stariji od 60 godina. Udjeli ostalih kategorija rastu s rastom godina starosti: 31-40g (20%), 41-50g (28%), 51-60g (37%). Navedeno ukazuje kako su pod najvećom prijetnjom od dugotrajne nezaposlenosti oni starosti od 51-60 godina (Slika 3).

Slika 3 Usporedni prikaz udjela ispitanika u referentnoj populaciji i anketnom uzorku prema dobi dugotrajno nezaposlenih BPŽ

Uzorak anketiranih je blago mlađi, prosječna starosna dob je 43 godine. Anketno su u većoj mjeri zahvaćeni mlađi ispitanici do 40 godina starosti – njih 38%, a u manjoj mjeri oni stariji od 50 godina – 34%. To je vjerojatno povezano i s rezultatima vezanima uz razlike u udjelima prema stupnju obrazovanja koje se opisuju u nastavku.

U obrazovnoj strukturi dugotrajno nezaposlenih BPŽ u travnju 2019. blizu polovice je onih sa srednjoškolskim obrazovanjem (48%), kao i onih s (ne)završenom osnovnom školom (46%), što je vjerojatnije za starije kategorije ispitanika. Tek manjinu od 6% dugotrajno nezaposlenih čine oni s nekim stupnjem višeg ili visokog obrazovanja. Ipak, među anketiranimima u manjem su udjelu zastupljeni oni s najnižim razinama obrazovanja (34%), dok je više onih sa stupnjem obrazovanja stečenim završavanjem srednje škole (59%).

Slika 4 Usporedni prikaz udjela ispitanika u referentnoj populaciji i anketnom uzorku prema stupnju obrazovanja dugotrajno nezaposlenih BPŽ

Moguće je opisana razilaženja objasniti većim interesom mlađih i obrazovnijih ispitanika za sudjelovanje u istraživanju koje uvelike ovisi o dobrovoljnom pristanku. A to je posebno istaknuto u kvalitativnom dijelu ispitivanja.

Kako bi se nadvladala neka od ograničenja vezana uz kvantitativno prikupljanje podataka općenito, ali i kako bi se postigli specifični ciljevi istraživanja, dodatno su održani istraživački razgovori u gradskim središtima županije s 8 ispitanika¹ koji su prethodno ispunili anketni upitnik: **2 fokus grupe s po 3 i 4 ispitanika, te 1 intervju.** Inicijalno je planiran veći broj fokus grupa, no postojala su određena ograničenja organizacijske prirode te ograničenja odaziva ispitanika.

¹ S više osoba je dogovoren istraživački razgovor, ali su različite okolnosti spriječile njihov dolazak na dogovorene termine.

Uz deskriptivne statističke podatke anketnog ispitivanja, značenja i objašnjenja, koja je kroz svoje priče nezaposlenosti iznijelo 8 ispitanika, bila su ključna za razmatranje problema nezaposlenosti općenito i specifično problema dugotrajno nezaposlenih vezano uz kontekst u kojem žive i (ne)rade.

Prema spolu uzorak je ujednačen ($\check{Z}=4$, $M=4$), kao i prema rezidencijalnom statusu: po četvero ispitanika živi u gradovima i na selu. Prema dobi, u najvećoj mjeri, intervjuirani su oni mlađi ispitanici – četvero ih je starosti između 31-40 godina, a dodatno troje je onih starosti od 21-30 godina. Tek je jedna osoba starija od 40 godina u uzorku onih koji su sudjelovali u istraživačkom razgovoru.

Tabela 1 Opis uzorka ispitanika koji su sudjelovali u istraživačkom razgovoru

Spol	Ženski N=4	Muški N=4	
Mjesto stanovanja	GRADOVI N=4	OPĆINE N=4	
Dob	Mlađi od 40 godina N=7	Stariji od 40 godina N=1	
Obrazovni status	Osnovna škola N=0	Četverogodišnja srednja škola N=3	Visoko obrazovanje N=3

Obrazovno pak, uzorak je obrazovaniji. Drugim riječima, svi među intervjuiranima su završili barem srednju školu, pri čemu ih je dvoje je s trogodišnjim strukovnim obrazovanjem, a troje je završilo četverogodišnje srednje škole. Konačno, troje je onih s nekim stupnjem visokog obrazovanja.

Takva struktura uzorka utjecala je na opise problema nezaposlenih koji imaju struke i relativno veće mogućnosti djelovanja na vlastitu situaciju nezaposlenosti s obzirom na svoju dob i obrazovanje.

3. OBRADA I ANALIZA PODATAKA

Osnovne korištene tehnike i procedure obrade i analize podataka prilagođene su vrsti prikupljenih podataka, te u skladu s postavljenim istraživačkim pitanjima.

Kvantitativni podaci prikupljeni anketnim upitnikom podvrgnuti su **statističkim obradama s interesom za opisne karakteristike uzorka dugotrajno nezaposlenih Brodsko-posavske županije**. Rezultati **distribucije ispitanika su opisani i interpretirani u postocima i prikazani grafički**. Također, osnovne **mjere centralne tendencije** navođene su u svim slučajevima kada je istraživani fenomen mjeren na kontinuiranoj ljestvici kao intervalna varijabla, ili je podatke bilo moguće rekodirati u varijablu toga tipa. Dodatno, svi kompleksni istraživački fenomeni operacionalizirani u instrumentima koje je sačinjavalo više varijabli analizirani su za dimenzionalnost te su, u svim slučajevima gdje je bilo primjereno, kreirane sumativne varijable koje su sažimale količinu ispitivanih informacija.

Poseban interes za **spolne, dobne, rezidencijalne i obrazovne razlike podgrupa u uzorku** i prema pojedinim istraživanim fenomenima analitički je proveden provedbom statističkih testova. **Hi-kvadrat test** je korišten za usporedbe udjela podgrupa ispitanika u različitim kategorijama istraživanih fenomena koji su u upitniku operacionalizirani kao nominalne varijable. **T-test i ANOVA** analize su primijenjene u analizi razlika prosječnih vrijednosti podgrupa ispitanika prema spolu, dobi, rezidencijalnom statusu i stupnju obrazovanja u distribuciji istraživanih fenomena operacionaliziranih kao kontinuirane (intervalne) varijable. Pri tom je t-test korišten za ispitivanje značajnosti razlika dviju grupa, a ANOVA za značajnost razlika triju grupa ispitanika. Svi statistički testovi provedeni su uz **statističku značajnost od 5% ($p < 0,05$)**.

Kvalitativni podaci iz upitnika i skupnih ili pojedinačnih razgovora **kodirani su i tematski klasificirani** za lakšu interpretaciju te su korišteni u obliku citata kao potkrepa ili nadopuna kvantitativnih podataka. Svakom **citatu pridružen je četveročlani kod** koji označava spol ispitanika (M za muški i Ž za ženski), broj godina ispitanika, stupanj obrazovanja (3SŠ – trogodišnje srednjoškolsko obrazovanje, 4SŠ – četverogodišnje srednjoškolsko obrazovanje, ili VO – neki stupanj visokog obrazovanja) te kod rezidencijalnog statusa: URS za urbani ili RRS za ruralni rezidencijalni status .

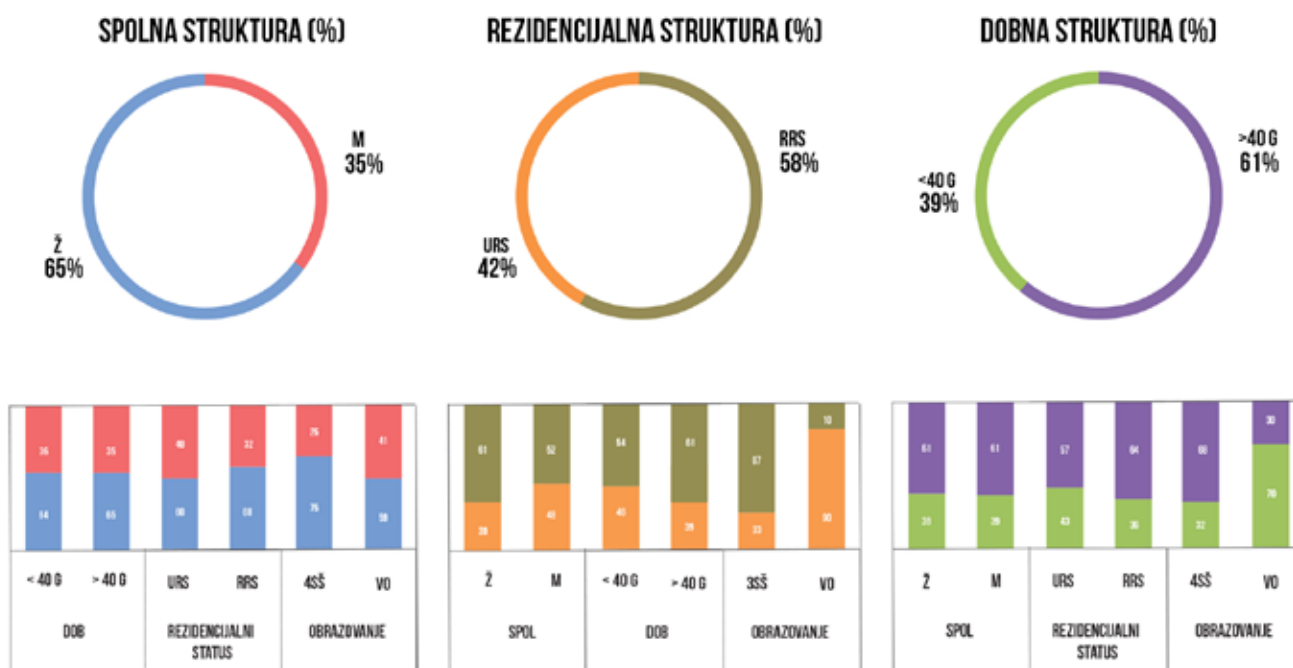
III. OSNOVNI NALAZI

OSNOVNE SOCIODEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE DUGOTRAJNO NEZAPOSLENIH BPŽ

Prvi nalazi vezani su s interesom za osnovni opis glavnih karakteristika dugotrajne nezaposlenosti u BPŽ pri čemu je promatrana veza između spola, dobi, rezidencijalnog statusa i obrazovanja ispitanika. Križanjem osnovnih varijabli uspoređena je omjerna raspodjela ispitanika prema osnovnim karakteristikama u kategorijama dobi, spola, rezidencijalnog statusa i obrazovanja. Napominjemo, konačne zaključke vezane prvenstveno uz utjecaj obrazovanja, sprečava mali broj ispitanika u kategoriji onih koji imaju visok stupanj obrazovanja, te rezultati statističkih testova za tu varijablu nisu konačni¹. Ovdje se prezentiraju kratko samo u svrhu opisa uzorka.

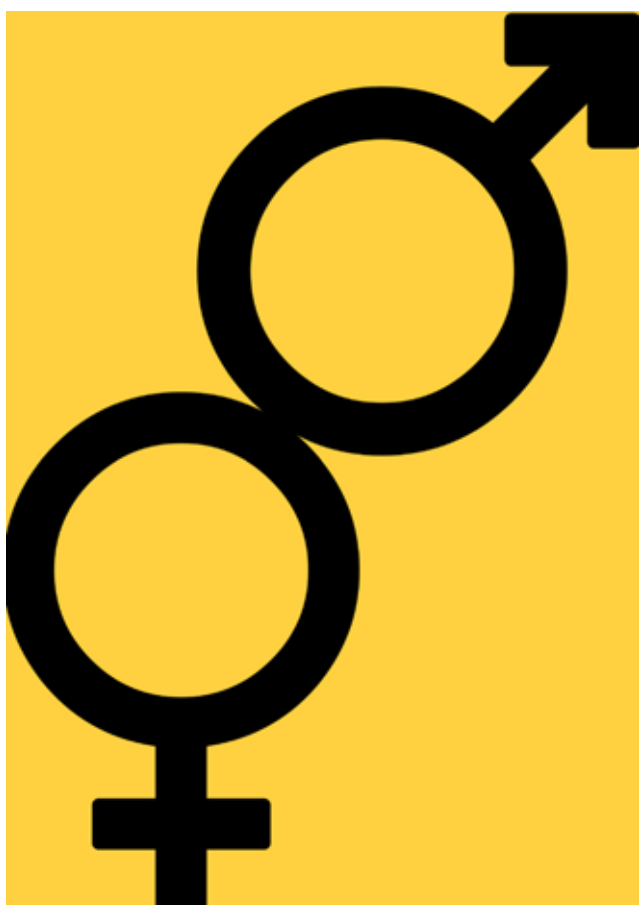
Prema spolu, omjerna raspodjela sukladna je ukupnoj zastupljenosti u kategorijama dobi, te u kategorijama rezidencijalnog podrijetla. Jedina uočljiva spolna razlika tiče se obrazovanja; križanjem varijabli dolazi se do podatka da je, usporedno s udjelima u uzorku kao cjelini, **u kategoriji onih sa osnovnoškolskim obrazovanjem veći udio žena (75>65%), dok je više muškaraca u kategoriji onih s četverogodišnjim srednjoškolskim obrazovanjem (41>35%).**

U kasnijim analizama, varijabla obrazovanja je prilagođena isključivanjem visokoobrazovanih ispitanika.

Slika 5 Osnovni sociodemografski podaci uzorka dugotrajno nezaposlenih BPŽ

I prema dobi najuočljivije razlike su one vezane uz obrazovanje te su **veći udjeli ispitanika starijih od 40 godina u kategoriji onih sa stupnjem obrazovanja koji se stječe završavanjem četiri godine srednje škole (68>61%), dok je više mlađih ispitanika do 40 godina među onima s visokim obrazovanjem (70>39%).** Donekle su i veći udjeli mlađih ispitanika među onima s urbanim rezidencijalnim statusom (43>39%), ali statistički test ne potvrđuje značajnost te razlike.

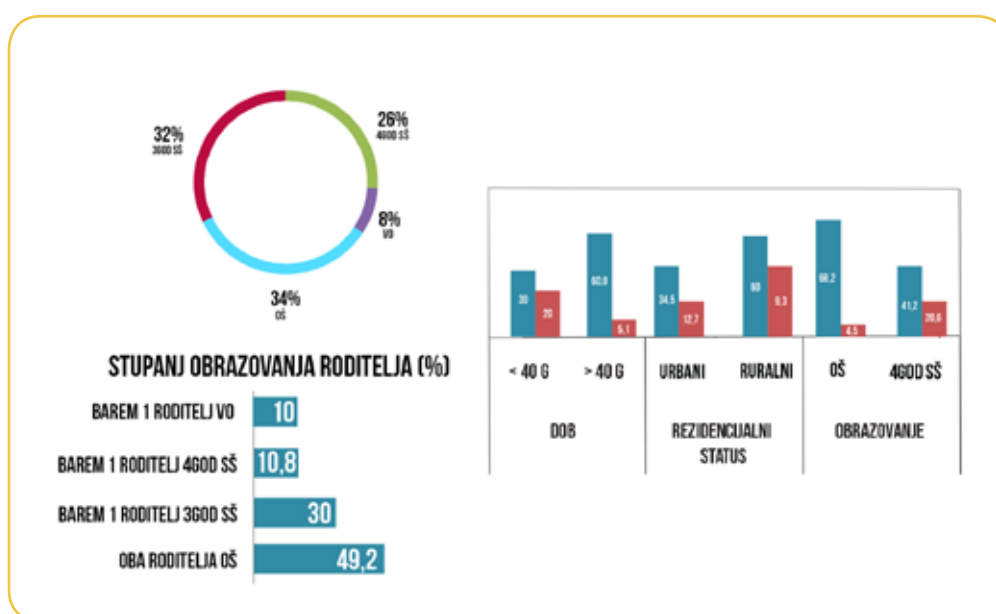

Kada dublje promotrimo rezidencijalnu raspodjelu nešto je više uočljivih razlika: više je osoba muškog spola u kategoriji onih koji žive u ruralnoj sredini (48>42%), dok je manje starijih ispitanika među onima koji žive u ruralnoj sredini (54<58%). Ipak, takve razlike nisu značajne. Naglašenije se čine one razlike između kategorija trogodišnjeg srednjoškolskog i visokog obrazovanja prema tipu naselja u kojima žive ispitanici s tim tipovima obrazovanja; pokazuje se da se **više ispitanika sa sela nalazi među onima s trogodišnjim strukovnim obrazovanjem u odnosu na omjere u ukupnom uzorku (67>58%), dok je daleko viši udio onih iz grada u kategoriji onih s nekim stupnjem visokog obrazovanja (90>42%).**

Dakle, iako se statistički ne mogu potvrditi jer među dugotrajno nezaposlenima male udjele tvori i oni s visokim obrazovanjem, najistaknutije razlike među dugotrajno nezaposlenima vezane su na neki način s obrazovanjem.

OBRAZOVNE KARAKTERISTIKE, OBRAZOVNO ZALEĐE I OBRAZOVNE ASPIRACIJE

Kako je već spomenuto, prema stupnju obrazovanja najveći dio populacije dugotrajno nezaposlenih BPŽ, i to podjednakim udjelima nešto manjima od polovice (46% i 48%), čine pojedinci s osnovnoškolskim i srednjoškolskim obrazovanjem. Ipak, **obrazovaniji ispitanici odazvali su se istraživanju** te manje – 1/3 uzorka dugotrajno nezaposlenih anketiranih u BPŽ čine ispitanici s osnovnoškolskim obrazovanjem, a više – preko polovice je onih sa srednjoškolskim obrazovanjem (58%). Najmanjim udjelima i u populaciji (6%) i u uzorku (8%) zastupljeni su dugotrajno nezaposleni s nekim stupnjem obrazovanja nakon završene srednje škole.

Slika 6 Obrazovna struktura uzorka dugotrajno nezaposlenih BPŽ te struktura obrazovanja njihovih roditelja

Podaci prikupljeni anketnim upitnikom omogućili su kreiranje **temelja za dodatne analize** koji razlikuju one s trogodišnjim (32% anketiranih) i one s četverogodišnjim srednjoškolskim obrazovanjem (26% anketiranih). Te dvije kategorije uz trećinu uzorka onih s osnovnoškolskim obrazovanjem zadovoljavaju osnovne statističke kriterije veličine za provedbu statističkih analiza u kojima su **isključeni oni ispitanici s visokim obrazovanjem** čiji broj ne zadovoljava takve kriterije.

Izneseni deskriptivni podaci već ukazuju na neke pravce razmatranja problema dugotrajne nezaposlenosti. Bitan element tog statusa čini obrazovanje s obzirom da **trećina uzorka dugotrajno nezaposlenih spada u kategoriju nekvalificiranih radnika**. S druge strane, činjenica da **većina uzorka ima struku, u najvećoj mjeri stečenu srednjoškolskim obrazovanjem**, podaci ukazuju i na neke specifičnosti oblika nezaposlenosti u BPŽ vezanih sa stečenim kvalifikacijama. Stoga je stavljen naglasak u analizi podataka na dublje razmatranje utjecaja koje obrazovanje ima u sveopćoj problematici nezaposlenosti.

Jedno od postavljenih pitanja ticalo se toga kako obrazovani status ispitanika stoji u odnosu na obrazovanje njihovih roditelja, odnosno kakvo je njihovo obrazovno zaleđe. S jedne strane, taj podatak daje informacije o kulturnom (obrazovnom) kapitalu obitelji u kojima su odrasli ispitanici, a dodatno ukazuje i jesu li ispitanici postigli određeni stupanj obrazovne mobilnosti u odnosu na onaj svojih roditelja.

Može se zaključiti da obitelji iz kojih dolaze dugotrajno nezaposleni BPŽ imaju relativno nisku razinu kulturnog kapitala, kada se ono mjeri kao obrazovni stupanj roditelja, a pogotovo se to odnosi na podatke o obrazovanju majki s obzirom da više od 2/3 dugotrajno nezaposlenih BPŽ ima majke sa samo osnovnoškolskim obrazovanjem (69%). Općenito, ipak, oba roditelja s osnovnim obrazovanjem do 8 godina ima polovica ispitanika (49%).

Srednjoškolsko obrazovanje ima 29% majki te 39% očeva dugotrajno nezaposlenih ispitanika pri čemu prevladavaju roditelji s trogodišnjim strukovnim obrazovanjem – 31% očeva i 18% majki. To dodatno ukazuje na relativno nisku razinu obrazovnog kapitala konteksta u kojem su odrasli trenutno dugotrajno nezaposleni BPŽ, a posebno s obzirom na podatak da sljedeću najveću kategoriju ispitanika prema obrazovanju roditelja tvori 30% onih s barem jednim roditeljem koji ima trogodišnje srednjoškolsko školovanje.

Ovdje se rezultati provedenih hi-kvadrat testova opisuju kao zanimljivi ali se moraju uzeti s oprezom jer su pojedine kategorije imale premalo ispitanika za izvođenje konačnih zaključaka. Stoga se ne navode rezultati testova, a razlike koje pokazuju koriste se samo u opisne svrhe.

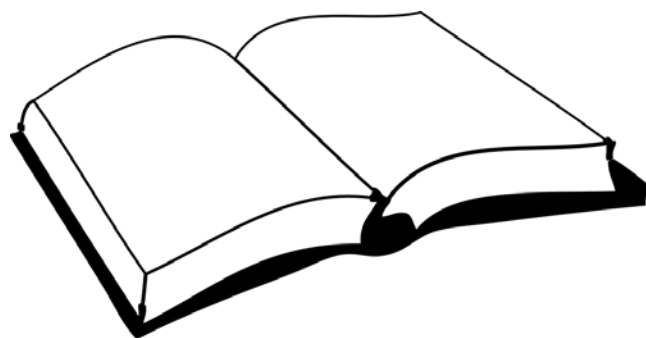
Problematika se dublje raspravlja u posljednjem poglavlju.

S druge strane, tek manjina dugotrajno nezaposlenih odrasla je u obiteljima u kojima barem jedan roditelj ima četverogodišnje srednjoškolsko obrazovanje (11%), ili s barem jednim visokoobrazovanim roditeljem (10%), što se u većoj mjeri odnosi na očeve (9% ispitanika ima očeve s nekim stupnjem obrazovanja nakon srednjoškolskog, dok tek 2% ima majke s visokim obrazovanjem).

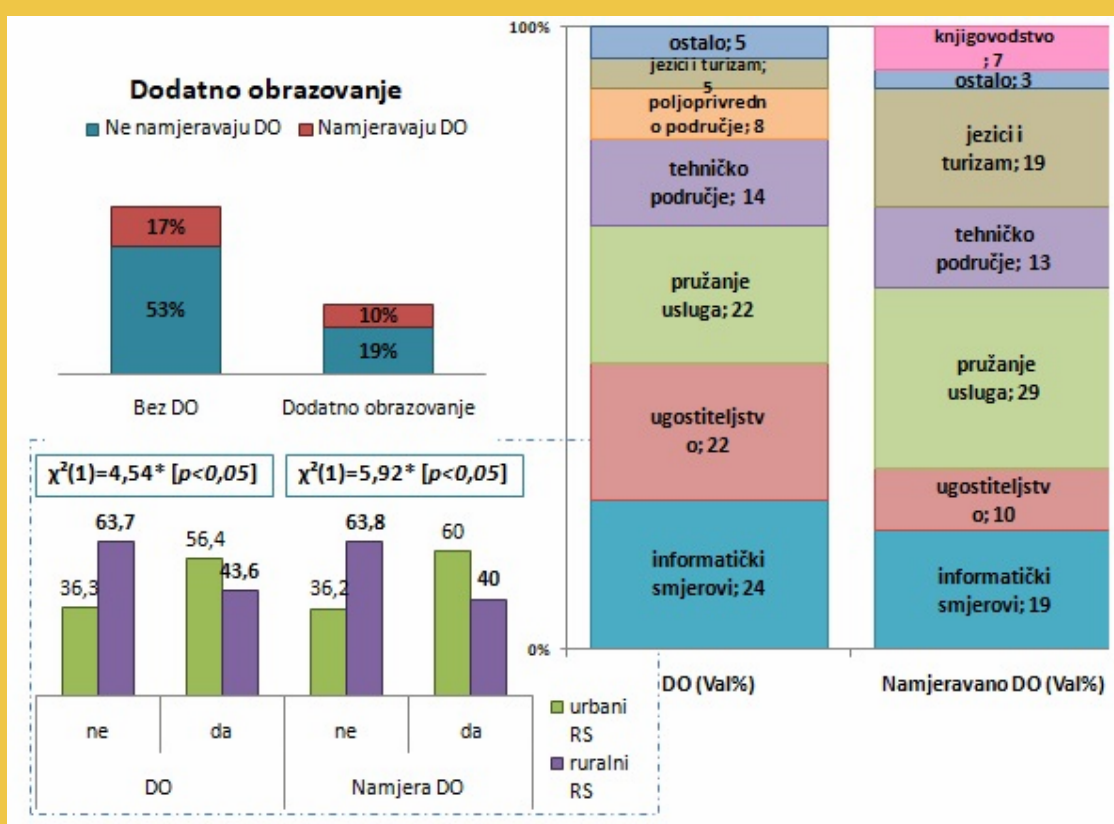
Značajno je istaknuti da postoje razlike između dobrih, rezidencijalnih i obrazovnih podskupina ispitanika u uzorku prema obrazovanju roditelja. Pokazuje se da u kategoriji onih čija oba roditelja imaju osnovnoškolsko obrazovanje daleko veće udjele imaju stariji ispitanici (61>30%), dok veći udio mlađih ispitanika tvori kategoriju onih s barem jednim roditeljem s četverogodišnjim srednjoškolskim obrazovanjem (20>5%). Također, veći udjeli ispitanika iz ruralnih naselja nalaze se kategoriji ispitanika čiji roditelji imaju najniže obrazovne razine (60>35%). Konačno, uočljiv je obrazac veze između obrazovanja ispitanika i onog njihovih roditelja; više od 2/3 ispitanika koji imaju roditelje s osnovnoškolskim obrazovanjem i sami imaju istu razinu obrazovanja, usporedno s 41% ispitanika sa četverogodišnjim srednjoškolskim obrazovanjem, dok 21% ispitanika koji imaju roditelje s četverogodišnjim srednjoškolskim obrazovanjem i sami imaju istu razinu obrazovanja, nasuprot 5% ispitanika s osnovnoškolskim obrazovanjem.

Značajna su stoga pitanja: predstavlja li ispitanicima obrazovanje općenito značaj? Vide li slabo obrazovanje kao problem svom zapošljavanju? Koliko su zainteresirani za mogućnosti dodatnog obrazovanja? Na neka od tih pitanja ispitanici su odgovarali u razgovorima kao i upisivanjem u upitnik. Svakako ispitanici svih obrazovnih razina, a posebno onih s najnižim razinama, prepoznaju probleme koje im stvara obrazovna kvalifikacija koju imaju, čemu prilagođavaju i svoje buduće planove i težnje u skladu s drugim aspektima svog života. Za neke to znači i dodatno obrazovanje.

Ipak, na osnovi podataka ne možemo reći da postoji veliki interes za dodatnim obrazovanjem osim kod manjeg dijela ispitanika. Ispod trećine anketiranih dugotrajno nezaposlenih (30%) završilo je ili trenutno pohađa određene programe obrazovanja za odrasle (osposobljavanja, prekvalifikacije, usavršavanja, tečajeve i sl.), većinom vezane uz djelovanje HZZ-a, ali i privatno. Još 27% ispitanika od čega 10% onih koji su već prošli neki od programa namjerava u skoroj budućnosti upisati neki od sličnih programa ili nastaviti formalno obrazovanje.

Slika 7 Pohađanje i interes za pohađanje programa dodatnog obrazovanja dugotrajno nezaposlenih BPŽ

Dodatno se, u slučaju rezidencijalnog statusa, statistički potvrdio hi-kvadrat test o vezi između mjesta stanovanja dugotrajno nezaposlenih BPŽ i njihovog dodatnog obrazovanja, završenog i namjeravanog; pokazuje se da je veća vjerojatnost da su dugotrajno nezaposleni koji žive u gradu već završili ili trenutno pohađaju neki oblik dodatnog obrazovanja (64>36%), te da namjeravaju pohađati u bližoj budućnosti neki od oblika dodatnog obrazovanja (60>36%). Ovaj podatak ukazuje na mogući problem dostupnosti edukacijskih programa za ispitanike izvan gradskih središta, ili pak na drugačije orijentacije i interese u kojima dodatno obrazovanje nije toliko značajno ispitanicima koji žive u ruralnim sredinama.

Tri grupe programa su posebno istaknute kada je u pitanju sudjelovanje u programima dodatnog obrazovanja. U 24% slučajeva radi se o informatičkim smjerovima koji uglavnom podrazumijevaju program osposobljavanja za računalnog operatera, ali i programe osnova rada na računalu. I kada je u pitanju namjera upisivanja nekog programa dodatnog obrazovanja informatički smjerovi su za ovu grupu ispitanika među onima za kojima vlada najveći interes, ali u širem spektru: izuzev programa za računalnog operatera te iz osnova rada na računalu, zabilježen je i tečaj web dizajna.

Slijede (s 22%) grupe programa u području pružanja usluga (npr. njegovateljica, frizerka, sobarica, manikerka, pedikerka) te u području ugostiteljskih aktivnosti među kojima je najčešći program osposobljavanja za pomoćnog kuhara, ali i programi slastičar ili priprematelj pizza i bureka. Među budućim namjerama posebno velik interes pokazuje se za programe u području pružanja usluga pri čemu prevladava interes za program njegovateljice koji je općenito najistaknutija želja među onima koji namjeravaju daljnje obrazovanje. S druge strane, interes za ugostiteljske kvalifikacije opada.

Manjina je pohađala i neke programe u tehničkom području među kojima je najpopularniji onaj za CNC operatera/programera, dok i namjere dodatnog obrazovanja ostaju kada je u pitanju stjecanje struka poput bravar, zavarivač, upravitelj viljuškarom ili u strojarstvu. Također u manjini su i programi završeni u poljoprivrednom području (npr. za agroturističkog ili poljoprivrednog tehničara, ili program voćar-destilator) u kojem nitko ne izdvaja namjeru svog budućeg dodatnog obrazovanja. Nasuprot tome, u nekoliko slučajeva istaknuta je namjera stjecanja stručnih vještina i kompetencija u području knjigovodstva.

Tek je u jednom slučaju zabilježeno dodatno obrazovanje stranih jezika za koje, prema namjerama upisivanja nekog programa dodatnog obrazovanja u skoroj budućnosti, postoji daleko veći interes (za petinu onih koji namjeravaju daljnje obrazovanje). Širi interes za dodatnim edukacijama potvrđuju i zabilježeni slučajevi pohađanja tečaja za samostalnog poduzetnika, za turističkog vodiča te tečaja znakovnog jezika.

U fokus grupama velika tema je bila rasprava o pojedinim mogućnostima, željama i svrhama dodatnog obrazovanja, koje se kritički promatraju s obzirom na iskustva ispitanika i s obzirom na ponudu mogućih programa. S jedne strane, ističe se kako takvi programi nemaju velikog utjecaja na povećanje zapošljivosti samih ispitanika s obzirom na sveopći nedostatak radnih mjesta, a time možda i na ograničenost ponude programa, odnosno koncentriranje na određene programe koji nisu usklađeni s tržištem rada. Ispitanici to pojašnjavaju na primjeru programa edukacije za računalnog operatera te na primjerima edukacija za CNC operatera, što su među najdostupnijima i najraširenijim programima edukacija.

„...Ja sam razmišljao o [prekvalifikaciji] i imam interes za edukacijom i sve ostalo, ali problem je šta se sve... na primjer, ja odem za računalnog operatera – gdje ću se ja opet zaposlit?... pošalju vas, evo vam pomoć, platit ćemo vam za računalnog operatera, i sve ok... ja se educiram... i šta sad opet... u radnoj knjižici imam računalni operater, a gdje ću radit?... znači, ništa nije sređeno... Treba pratit tržište rada ...“ (M, 36, VO, URS)

„...onda sam išao čak na CNC strojeve kad su organizirali obrtničke škole sa industrijskom zonom, pa sam onda kad je Zavod za zapošljavanje, pa sam opet iš'o... ispada tri puta sam išao na CNC strojeve, ponavlj'o... ali poslije toga ništa... dođete tam' pitate 'e l' možete dobit pos'o – nitko ništa... (M, 37, 4SŠ, URS)

Štoviše, čini se da se ponude nekih programa preklapaju, te je moguće i više od jednom pohađati isti program kod različitih provoditelja, dok drugima pohađanje jednog programa, ili pak neke druge obrazovne kvalifikacije, zatvara vrata za pohađanje dodatnih i/ili željenih programa:

„Nešto[bih upisao] strojarske struke ali mi prošle godine nije dozvoljeno - navodno zbog pkv za CNC programera“ (M, 41, 4SŠ, RRS)

„Ograničeni program edukacije koji nisu omogućeni svima koji to žele“ (Ž, 29, 4SŠ, URS)

U pozadini ovakvih citata stoji osnovno shvaćanje ispitanika o tome kako jednostavno nema radnih mjesta, odnosno nema adekvatnih radnih mjesta te dodatno, kako poslove kao rijetki resurs dobivaju samo odabrani. Ove teme se dublje razrađuju u posljednjem poglavlju.

S druge strane, obrtnička zanimanja za kojima ispitanici vide potrebu na tržištu rada i mogućnosti za otvaranje vlastitog poslovanja ne moraju biti u skladu s afinitetima ili sposobnostima nezaposlenih. Odabir takvih programa može biti dobar izbor nekima koji bi voljeli promijeniti struku i okušati se u nečem novom, no čini se, sudeći prema sljedećem citatu, ne i za ispitanike koji imaju struku stečenu visokim obrazovanjem, čak i u situaciji kada ne vjeruju da će ikada raditi u struci i kada imaju sklonosti pokretanju vlastitog poslovanja:

„... Sad zadnji put kad sam dobio otkaz, kaže meni prijatelj: „Šta ne odeš za keramičara i otvoriš si obrt?“... Isuse!... pa nisam nikad radio keramiku, niti želim to radit... on je dobronamjerno to htio reć', al' ne možete sam tako... možda ja ni ne znam to radit, ne leži mi to možda...“ (M, 36, VO, URS)

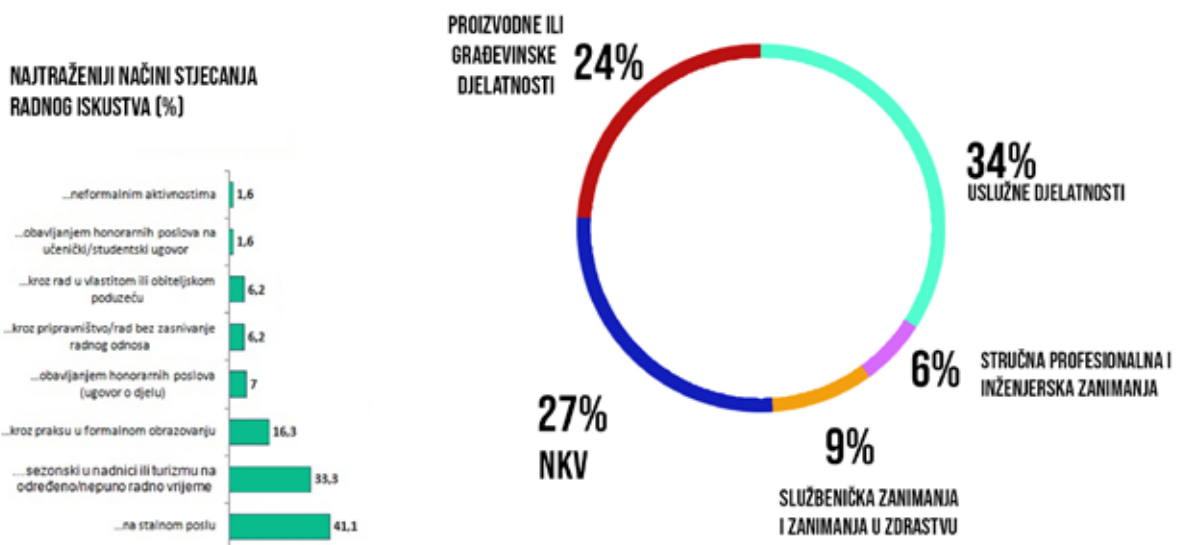
STRUKA I RADNO ISKUSTVO

Koje su struke ispitanici u uzorku dugotrajno nezaposlenih BPŽ? Ili, s kojim strukama ispitanici imaju najveće probleme pri bržem zapošljavanju? Ispitanici su u upitniku upisivali svoje struke koje su naknadno kodirane kako bi se dobila jasnija slika oko njihove stručne osposobljenosti.

Već je naglašeno da velik dio uzorka dugotrajno nezaposlenih, odnosno onih koji imaju problema sa zapošljavanjem, čine ispitanici s niskim razinama obrazovanja, prvenstveno oni sa stupnjem obrazovanja do završene osnovne škole (34%). Većina takvih ispitanika (gotovo četvrtina uzorka) zabilježila je da su nekvalificirani radnici, dok je manjina svoju struku označila kao domaćica (4%). Budući da te ispitanice imaju samo završenu osnovnu školu pridružene su ovoj kategoriji. Općenito, u kategoriji nekvalificiranih radnika spolno prevladavaju žene (74% žena i 26% muškaraca). Prema dobi i rezidencijalnom statusu, pak, kategorija omjerno približno oslikava uzorak: 35% mlađih i 65% starijih od 40 godina, te 60% onih iz ruralnih i 40% iz urbanih naselja.

Podjednakim udjelom od blizu četvrtine (24%), u uzorku je ispitanika koji su zabilježili struke kasnije dodijeljene kategoriji proizvodne ili građevinske djelatnosti. Kako svi ispitanici imaju srednju stručnu spremu – otprilike podjednako trogodišnju (55%) i četverogodišnju (45%) – ova kategorija obuhvaća širok spektar zanimanja, no zanimljivo je spomenuti da četvrtinu kategorije čine onih iz tekstilne industrije. I u razgovorima se potvrdilo da je ta industrija, na općenitoj razini, doživjela teški udarac u broskoposaovskom kraju, te kako su u ponudi samo fizički poslovi na slabo plaćenim radnim mjestima koji umanjuju njihovu atraktivnost, ali postoje i dublji problemi vezani uz iskorištavanje radnika koje ispitanici ističu kao jedan od najvećih problema velike nezaposlenosti u BPŽ:

„... potreba za mojim zanimanjem postoji, ali je jako slabo plaćeno, prekovremeno se radi... [tvornica X] tamo se mora raditi subota i nedjelja... subota koja nije plaćena (...) tamo sam radila 2 godine tamo je zlostavljanje, po meni... jer tamo ti ne smiješ otić' na wc, ne smiješ pitat' nikog ništa, što su oni rekli to moraš radit', nemaš pravo glasa... katastrofa ... (Ž, 45, 3SŠ, RRS).

Slika 8 Struka i radno iskustvo dugotrajno nezaposlenih BPŽ

Dodatno, takva mjesta su izgubila atraktivnost za starije dobne kategorije upravo zbog fizičke prirode posla, kako opisuje ispitanica: „svoju struku možda ne bi' više jer imam problema s kičmom ... kad me uhvati ne mogu pola godine iz kreveta, budem na štakama... taj sjedeći pos'o mi ne paše...“ . No, ovakvi opisi nisu izolirani za zanimanja tekstilne industrije, već se u većoj mjeri odnose za sva zanimanja ove kategorije.

Spolno, kategorija je ujednačena – 48% žena i 52% muškaraca – što znači da je, u odnosu na omjere u populaciji, ovo predominantno muška kategorija, a nešto je više i ispitanika koji žive u ruralnim naseljima (65>58%). Dobno pak prevladavaju oni stariji od 40 godina (74%). Moguće je pretpostaviti da ovu kategoriju velikim dijelom čine zanimanja za koja se nekada obrazovalo u dalekom većem obujmu, pretežno trogodišnjim programima obrazovanja i među muškom populacijom, dok danas takva zanimanja nemaju atraktivnost kod učenika, niti potražnju kod poslodavaca.

Najveću kategoriju pak čini trećina uzorka sa strukama koje spadaju u područje uslužnih djelatnosti. Obrazovno je to najšarolikija kategorija svih stupnjeva obrazovanja, iako prevladavaju oni s trogodišnjim (58%) te četverogodišnjim srednjoškolskim obrazovanjem (25%). Četvrtinu kategorije čine trgovci, a veće udjele u kategoriji imaju i prehrambeno-ugostiteljski radnici (pekar, (pomoćni) kuhar, konobar) te oni iz područja pružanja osobnih usluga za njegu tijela (frizer, pediker) . Dobno i rezidencijalno, kategoriju reprezentiraju ispitanici omjerno populaciji (61% ispitanika starijih od 40 godina i 59% ispitanika iz ruralnih naselja), dok je spolno ta kategorija predominantno ženska – gotovo ¾ su ispitanice.

Među ostalima spominju se još i vozač, autolakirer, glačalac, serviser, sobarica... Ovoj kategoriji, s obzirom na mogućnosti upisa na Zavodu, pridruženo je dvoje gimnazijalaca.

Četvrtu strukovnu skupinu čine oni ispitanici čija zanimanja inače nazivamo zanimanja bijelih ovratnika, a predstavljaju veći stupanj profesionalizacije iako nisu profesije, i barem četverogodišnje srednjoškolsko obrazovanje – kategorija je obuhvatila službeničke i zdravstvene djelatnosti. Najvećim dijelom, dvije trećine čine zanimanja tajnik i ekonomist, a spominju se još daktilograf, upravni referent, knjižničar-dokumentarist, te fizioterapeut. S obzirom na navedeno, najvećim dijelom ovu kategoriju čine oni s četverogodišnjim strukovnim ili gimnazijskim školovanjem ili pak visokim obrazovanjem. Dobno i rezidencijalno kategorija je ujednačena (50-50%), što znači da joj je struktura, u odnosu na omjere u cijelom uzorku, rezidencijalno blago urbanija, a dobno mlađa. S druge strane, spolno prevladavaju žene (75%).

Konačno, posljednju kategoriju čine struke koje zahtijevaju visoko obrazovanje i spadaju u stručna profesionalna i inženjerska zanimanja. Kategoriju čini tek 6% uzorka dugotrajno nezaposlenih BPŽ koji svi imaju visoko obrazovanje u (bio) tehničkom ili društveno-humanističkom području. Uvelike tu kategoriju čine ispitanici koji žive u gradskim naseljima (86%), mlađe dobi (85%), a predominantno se radi o osobama muškog spola (71%).

Kako je u većini analiza, zbog malog broja, izostavljena kategorija visokoobrazovanih ispitanika, taj nedostatak je ispravljen u fokus grupama koje su pružile mogućnosti da se čuju njihova viđenja cijele situacije na tržištu rada te njihova osobna iskustva i stavovi. Na najopćenitijoj razini, problem kraja u gospodarskom razvoju tvori situacija odlaska stanovništva, a pogotovo onih visokoobrazovanih koji se ne vraćaju nakon završetka fakulteta, već se zapošljavaju izvan BPŽ.

„... Većina mojih prijatelja su studirali i otišli u Zagreb... bolje su prošli od mene sigurno... jer ja sam prvo išla gimnaziju pa sam se prebacila zadnju godinu u trgovačku... izgubila sam malo volju za učenjem ... htjela sam imati struku... žao mi je sad što nisam... to je baš bio promašaj...“ (Ž, 30, 3SŠ, URS)

U tom kontekstu, obrazovanje je značajan kapital za geografsku mobilnost stanovništva, no s posljedicama na sveopću gospodarsku situaciju jer se visokoobrazovani shvaćaju kao osnovni pokretači ekonomije koja trenutno stagnira u broskoposavskoj županiji. Osnovni razlozi pak njihova odlaska predstavlja stanje na tržištu rada: „... obrazovanje je bitno... svoje dijete bi baš poticala, mislim da bi imao veće mogućnosti za bolji život i bolji posao, iako nije to... u Hrvatskoj, ali u mom gradu ne... ja ovdje ne vidim da neka školovana osoba može nać neki dobar posao...“ (Ž, 30, 3SŠ, URS). Stoga, oni koji ostaju – a svi ispitanici u fokus grupama s visokim obrazovanjem iskazuju želju za ostankom – barem dijelom svoju nezaposlenost pripisuju odluci o ostanku i neusklađenosti s lokalnim/regionalnim (a možda i nacionalnim) tržištem rada.

Štoviše, jedan ispitanik dugotrajno je nezaposlen unatoč visokom obrazovanju već 9 godina, i vidi visokoobrazovane kao kategoriju ispitanika pod velikim rizikom nezaposlenosti što objašnjava prevelikim kvotama na fakultetima koje ne prate situaciju na tržištu rada: „...korijen problema vam je u samim tim kvotama koje se upisuju, znači, previše ljudi koji se školuje za jedno zanimanje, a tržište rada ne odgovara...“, a posljedica su komodifikacije obrazovanja pri čemu fakulteti djeluju kao svrha sami sebi.

Rezultat toga je izuzetna velika konkurencija za dobivanje radnog mjesta pri čemu puno veću ulogu, pogotovo u malim sredinama, imaju veze, poznanstva, te karakteristike poput političke podobnosti ili statusa djece branitelja: „... jednom je bilo, rečeno je: Ako se ne javi ta djevojka, onda...“ ... al' nema šanse da se neće javit... tražio sam... traže [moje zanimanje], ali prevelika je konkurencija, sigurno već neko ima tko će... ili, netko s radnim iskustvom (...) neki uvijek imaju prednost pri zapošljavanju, pa ne znam do kad će to trajati...“. Konačno, ispitanik u želji za radom u svojoj struci već 9 godina čeka zapošljavanje, na kojem putu ne može prijeći niti osnovnu stepenicu za koju smatra da bi mu pomogla – dobivanje stručnog osposobljavanja i polaganje državnog ispita kako bi nadvladao barem jednu nepogodnost vlastite situacije – stjecanje radnog iskustva u struci.

U konačnici, ispitanik vidi jedan od osnovnih rješenja u usklađivanju obrazovnog sustava s tržištem rada: „ima tome već davno da smo išli gledati ono sa škole, šta upisat... Bili smo u jednoj industrijskoj školi, i jedno zanimanje sam pit'o – pomoćni bravar – rekli su: „Ove godine ne upisujemo“... zašto to ne bismo prenijeli na visoko obrazovanje? ... ako se ne traži, nemojte tu godinu stavljat kvote...“ (M, 36, VO, RRS). Na osobnoj razini, s obzirom na kvalifikacije i godine ovog ispitanika, mogućnosti zapošljavanja otvara mu jedna mjera: „...natječaj za [...] pripravnik... zapošljavanje bez zasnivanja radnog odnosa, ali ovo je druga mjera za ove starije od 30... to su uveli prije 2 godine...“Ipak, i ostali ispitanici prepoznaju ovakve probleme za sve obrazovne kategorije ispitanika. Prvo kada je u pitanju neusklađenost s tržištem rada sa strane obrazovnih programa, a zatim i na strani potražnje na tržištu rada.:

„... Ja mislim da su svi ugroženi... koje god vi imali školovanje, kol'ko god imali godina... svi su ugroženi, jer nema posla (...) ja sam išao za veterinarskog tehničara ... od nas 30 ni'ko ne radi kao veterinarski tehničar (...) sad više ni nema ni krava ni svinja... sad je još manje, znači, ni'ko se više neće zaposlit... šumarski tehničar – nula bodova... turistički tehničar – šta to uopće treba ovdje postojat? ... mislim, malo sam pesimističan ali ne može se svake godine štancat turističkih tehničara...“

Oni koji ostaju moraju se oslanjati na druge vrste dostupnih resursa u obliku društvenih veza, ali čak i to često ne znači dobivanje željenog posla i/ili posla u struci

(...) ja znam jednu osobu, ona radi kao čistačica u bolnici, i dvije godine je vukla veze da radi kao spremačica, ekonomski fakultet je završila... naravno [puno je takvih priča] i to mi svi znamo... to je javna tajna... gdje god se vi prijavite... “

„... volio bi' raditi u struci, ali sam se već pomirio da neću nikada raditi u struci... možda neki pesimističan pogled, al'... nakon 10 godina traženja... nema... i što se prije čovjek pomiri s tim, kreće dalje... morate ić' nekim drugim smjerom (...) Mojih preko 90, rek'o bih 99% moje generacije se iselilo... znači, ost'o sam budala ja i još jedan moj frend budala, moram se tako izrazit... on radi isto neki drugi poso... dobro, sad, zašto smo mi ostali to je drugo... obitelj (...)

Ja mislim da su ostali uglavnom ljudi koji imaju osiguran nekakav smještaj, odnosno kuću, stan... stambenu situaciju... ja imam stan osiguran, hvala Bogu, jer su mi roditelji ostavili stan, ali da mi nisu ostavili ja bi' već prije 5 godina otišao odavde, to je definitivno.... To me nekako drži.... Zašto bi išao u Irsku i krenuo od totalne nule kad već imam ovdje stan pa ajd... uvijek gledam, pa nač neki pos'o za tri do četiri i živjet ću puno bolje nego u Irskoj.. to me drži, jer mi supruga radi, imam dovoljno i sve ok... i to me jedino drži i naravno roditelji, stariji su, tko će se brinut za njih...

S obzirom na dobnu (prosječna starost je 43 godine) i obrazovnu strukturu (prevladavaju oni srednje stručne spreme), najveći dio dugotrajno nezaposlenih BPŽ ima radnog iskustva, iako je i 13% uzorka zabilježilo da nema radnog iskustva. Taj podatak je značajan jer oslikava i regionalne mogućnosti koje se nude za stjecanje radnog iskustva. Dublje je promotren taj uzorak prema glavnim karakteristikama ispitanika, te prema njihovim odgovorima o tome što smatraju glavnim problemom pri osobnom zapošljavanju. Najjasnije objašnjenje daje podatak da se radi o, u najvećem dijelu, mlađim ispitanicima: oko 2/3 ispitanika bez radnog iskustva mlađe je od 40 godina. Kao i u cijelom uzorku, među onima bez radnog iskustva prevladavaju žene te je vjerojatno da su razlozi teškoća njihova zapošljavanja upravo nedostatak radnog iskustva povezan s nedostatkom radnih mjesta (što i navodi dio ispitanika kao svoj osnovni problem zapošljavanju), te dodatne teškoće brige oko kuće i djece što ograničava mogućnosti i otežava zapošljavanje ako je lokalna ponuda slaba:

„ [osnovni problem je što poslodavci] ne žele primiti osobe koje nemaju iskustva pa nas ima dosta nezaposlenih ili se poslovi dobiju preko veze, ali nema ni sigurnih firmi u kojima možemo ostati... [osobni problem mi je što] trenutno djecu nemam kome ostaviti na čuvanje - u tijeku razvoda sam i u mom mjestu je slaba mogućnost zaposlenja“ (Ž, 27, 35Š, RRS)

Time se značajnim ograničenjem postavlja i nerazumijevanje tržišta rada, odnosno poslodavaca, no koje zahtijeva usklađeniji odnos školovanja i rada, te ulaganja u radnika za postizanje boljih gospodarskih rezultata:

„... ja sam pit'o dvojicu: „da l' mogu radit kod vas?“, i oni su rekli: „e l' imaš iskustva u tom?“, ja kažem: „Nemam“... on mi kaže: „Ne mogu ja u tebe trošit vrijeme... meni treba već gotov netko“... je l'... a nitko sa školom ne može biti odma' gotov...“ (M, 37, 45Š, URS)

Dodatno, određena ograničenja postoje vezano uz nedostatak kvalifikacija za one sa završenom samo osnovnom školom, ili, prema njihovom mišljenju, posjedovanje krivih kvalifikacija, odnosno struka za kojima ne postoji potražnja ili pak nema ponude poslova koje ispitanici žele raditi.

Podaci pokazuju da su ostali ispitanici radno iskustvo stjecali u širokom spektru aktivnosti, iako s različitim značajem za pojedince. U najvećoj mjeri, osnovni način stjecanja radnog iskustva – u preko 40% slučajeva – je na stalnom poslu, a za trećinu i na sezonskim poslovima. Donekle izraženiji načini stjecanja radnog iskustva su i oni vezani uz školovanje, te je 16% ispitanika zabilježilo praksu

u formalnom obrazovanju, a tek 2% je istaklo i rad na studentski i/ili učenički ugovor kao važan oblik stjecanja radnog iskustva. I drugi oblici rada – honorarni poslovi, vlastiti ili obiteljski poduzetnički pothvati, te kroz pripravništvo ili slične oblike osposobljavanja bez zasnivanja radnog odnosa – značajni su za 6-7% ispitanika. Na samom začelju se nalaze neformalni oblici učenja za tek 2% ispitanika.

U razgovorima s dugotrajno nezaposlenima, posebno se na meti kritika našlo stjecanje radnog iskustva kroz praksu, odnosno formalno obrazovanje. Mnogo ispitanika takve oblike učenja vještina primjenom naučenog u školi nije niti zabilježila kao svoje značajno iskustvo jer ga očito takvim ne doživljava, a vrlo su skeptični prema njegovom značaju kada je pitanje zapošljavanje njihove djece:

„... evo sad su odrađivali praksu... budu 2, 3 sata na praksi, dođu kući i to je to... „Šta ste radili?“ ... „Prenosili neke kutije“ ... kakve to veze ima sa strukom?... nikakve...“ (Ž, 37, 45Š, RRS)

Daleko značajnijim ispitanici ističu značaj stručnog osposobljavanja nakon završenog školovanja, no kojeg je jednako teško, ili teže, dobiti u struci. Stručno osposobljavanje općenito se javlja kao istaknuti problem za one koji žele ostati raditi u struci kao početni korak u razvoju karijere. Stručno osposobljavanje je pak teško osigurati zbog manjka radnih mjesta, a time se sprečava i stjecanje radnog iskustva potrebnog za razvoj vlastitog poslovanja, razvoja poduzetničkih ideja i, u perspektivi, otvaranja novih radnih mjesta:

„... meni se sviđa, recimo, ovo stručno osposobljavanje... barem kako je zamišljeno: da se dobije mentor, pa ga uči, pa ga možda zamijeni u toj firmi (...) tražio sam... al' kažu: ne primaju još (...) znači, oni imaju tol'ko radnika, oni ne primaju više... svi rade svoj pos'lo, ima svoj stroj i on radi.... to je problem meni... a otvaranje privatno, to ne bez prakse... ja imam znanje, al' nemam prakse, jer škola i praksa, to je“ (M, 27, VO, URS)

„... moja kćer je završila za frizera i stvarno to voli, i to je probala raditi u gradu, ona nije uspjela nać' nikog za ono stručno osposobljavanje... ako ne možeš to upast tu, ne možeš raditi jer svi traže radno iskustvo... ja ne znam je li postoji u gradu ikoji [salon] u koji ona nije išla i pitala... „Ne može, ne može“... i onda posljuje toga se zaposlila na CNC strojevima i sad više to ne može raditi jer ne može se ić' na to osposobljavanje...“ (Ž, 45, 3SŠ, RRS)

Značajno je istaknuti i da su ispitanici navodili i neke druge načine stjecanja radnog iskustva koji se nameću kao značajni, i postavljaju dodatno pitanja o tome doprinose li takva radna iskustva povećanju njihove zapošljivosti ili predstavljaju samo kratkoročna rješenja u situaciji nedostatka drugih zadovoljavajućih mogućnosti zapošljavanja. Ispitanici su navodili rad na crno (N=2), odnosno bez radnog ugovora, čime takav rad ostaje neevidentiran. Također, navode se i rad na određeno (2), te u javnim radovima (N=2) što su samo privremena rješenja nezaposlenosti, iako pomažu onima teško zapošljivima. Značajnima ispitanici ističu i svoja poljoprivredna iskustva stečena radom na obiteljskom gospodarstvu (N=2), no pitanje je koliko takva iskustva predstavljaju kapital na širem tržištu rada ili se značajnima pokazuju tek za rješavanje teškoća nemogućnosti zapošljavanja na drugim radnim mjestima samozapošljavanjem na vlastitom imanju.

Jer, konačno neki ispitanici uočavaju da niti kvalifikacije niti praksa nemaju kadkada značaj pri zapošljavanju. U tom kontekstu izdvajaju sve one druge karakteristike koje značajnije utječu na to da će netko dobiti posao, a koje nemaju veze sa stručnom osposobljenošću:

„... Prije sam mislila da je moj najveći problem iskustvo, ali nije zato što, kažem, ima tol'ko ljudi koji su zaposleni k'o prodavači, a da uopće nisu imali ni praksu ni tu završenu školu, tako da... ne znam... mislim da ipak možda ima tu i neke veze i za ove bolje poslove, da su bolji po uvjetima, da to ipak preko veze... u trgovinama gdje su bolje plaće, tu godinama rade iste osobe... gdje su uvjeti dobri ... a loši poslovi, to se stalno mijenja...“ (Ž, 30, 3SŠ, URS)

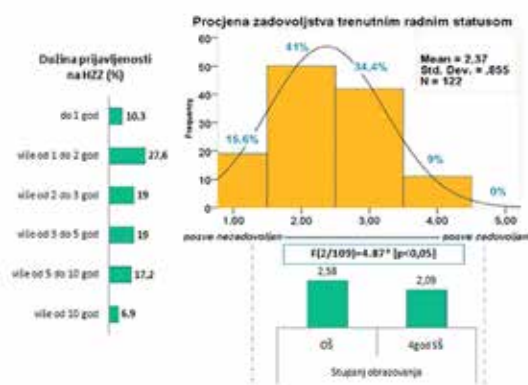
„... morate imat' ili vezu, ili... mislim općenito je to u Hrvatskoj... znači, ili veza, ili šuška, a to nije baš lijepo jer često puta znaju ljudi koji ne znaju raditi baš, dobiju posao zbog veze i onda dođu tamo i prave štetu, je l'... prvotno to bi, ono, viša stručna sprema bi trebala bi trebala biti prva na zapošljavanju...“ (M, 37, 4SŠ, URS)

RADNI STATUS I POTRAGA ZA POSLOM

Ispitanicima je dano, kao vrsta provjere, da sami odrede svoj radni status: potvrdilo se da su svi ispitanici nezaposleni, i prijavljeni na Zavodu za zapošljavanje, koji je bio i glavni izvor dolaska do ispitanika za provedbu istraživanja.

Ipak, uzmemo li da „dugotrajna nezaposlenost“ podrazumijeva prijavljenost nezaposlenih duže od godinu dana na HZZ-u, uzorak je obuhvatio i 10% ispitanika koji status „nezaposlenih“ imaju manje od 12 mjeseci (iako im nije prvi niti jedini put da su prijavljeni). Prosječno, nezaposlenost cijelog uzorka traje 54 mjeseci, no to je rezultat činjenice da je u uzorku 7% ispitanika koji su navodili da njihov status nezaposlenosti traje duže od 10 godina. Stoga je važno pogledati i druge mjere centralne tendencije primjerenije u ovom slučaju: 36 mjeseci, ili 3 godine, središnji je podatak (medijan) u distribuciji odgovora svih ispitanika, dok je najfrekventniji odgovor onaj o nezaposlenosti u trajanju od 24 mjeseci, ili 2 godine. Općenito, najveći broj ispitanika, blizu četvrtine (28%) prijavljena je više od 1 do 2 godine, dok je 19% onih prijavljenih između 2 i 3 godine, kao i onih čija prijava na Zavodu traje između 3 i 5 godina (Slika 9).

Takva situacija na najopćenitijoj razini ne zadovoljava ispitanike te je više od polovica ispitanika zabilježilo da je (posve) nezadovoljno svojim radnim statusom, a prosječna ocjena zadovoljstva trenutnim radnim statusom svih ispitanika je $M=2,4$. Niti jedna anketirana nezaposlena osoba u BPŽ nije zabilježila da je u potpunosti zadovoljna svojim statusom nezaposlenosti.

Slika 9 Dugotrajnost nezaposlenosti i zadovoljstvo statusom nezaposlenosti

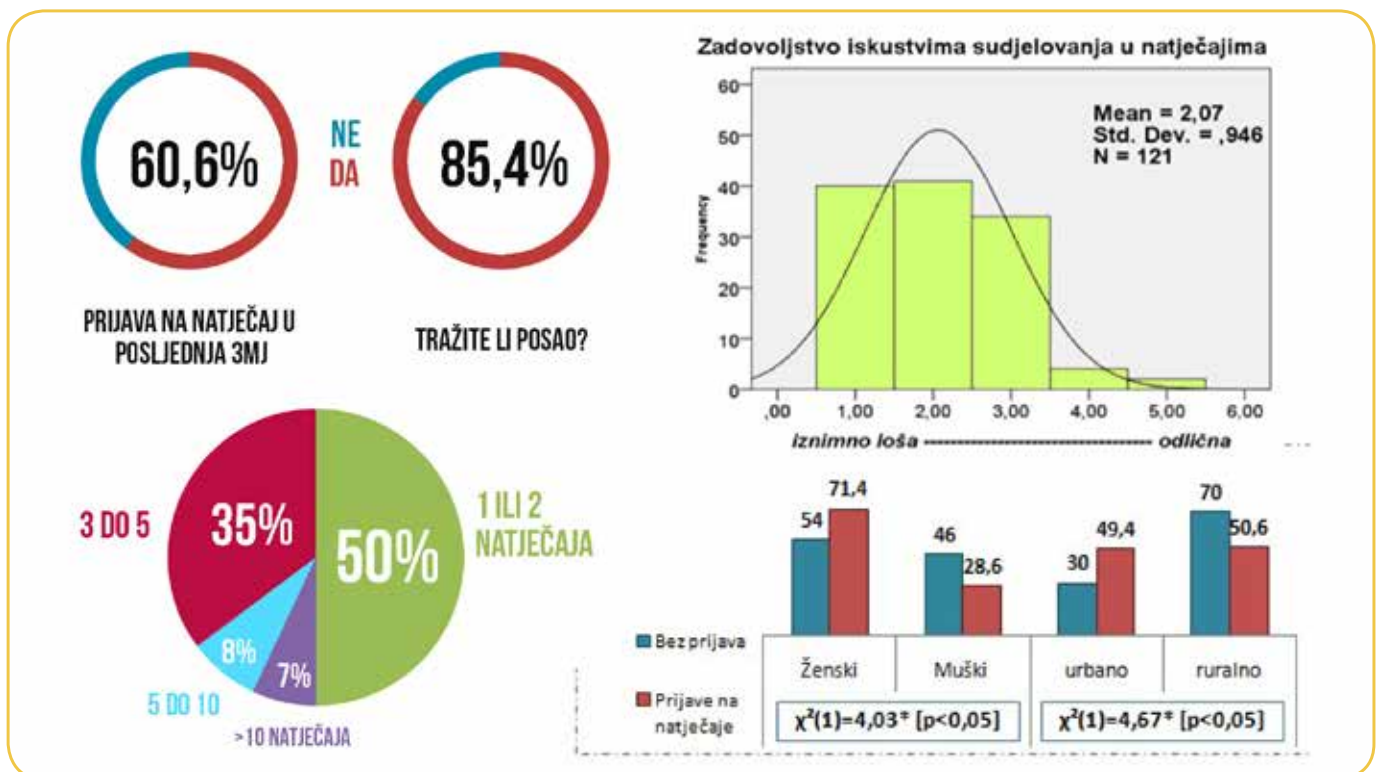

Ipak, trećina ispitanika (34%) je relativno neodlučna (ili ravnodušna), odnosno niti zadovoljna, niti nezadovoljna, s obzirom na svoj radni status. Dodatno je i 9% onih koji su zadovoljni statusom nezaposlenosti. Ovi podaci postavili su nova istraživačka pitanja o mogućem utjecaju spolnih, dobrih, rezidencijalnih i obrazovnih karakteristika ispitanika na ovakav rezultat.

Provedena ANOVA analiza potvrdila je razlike u prosječnim ocjenama zadovoljstva radnim statusom nezaposlenosti između dviju grupa: onih s osnovnoškolskim obrazovanjem, koji su općenito skloniji višim, osrednjim, procjenama svog zadovoljstva ($M=2,6$), te onih s četverogodišnjim srednjoškolskim obrazovanjem, koji su skloniji u većoj mjeri iskazivati nezadovoljstvo statusom nezaposlenosti.

Što to govori o njihovoj angažiranosti u traženju posla, i što sve čine da bi promijenili svoj trenutni status nezaposlenosti?

Unatoč dugotrajnoj nezaposlenosti uzorka anketiranih, 15% ispitanika zabilježilo je kako ne traži posao. Prema osnovnim karakteristikama tu manjinu podjednako čine žene i muškarci, te omjerno populaciji, oni urbanog i ruralnog rezidencijalnog statusa. No, među onima koji ne traže posao značajno prevladavaju osobe starije od 40 godina (89% poduzorka), a s time su vezani i problemi koji im otežavaju izlazak iz statusa nezaposlenosti: u najvećem broju razlozi su zdravstveni problemi (44%) te dob (16%) koji se često povezano pojavljuju u iskazima ispitanika. Među ostalim razlozima su i oni vezani uz nedostatak kvalifikacija, odnosno manjak potražnje za određenim strukama koje nezaposleni imaju, te kućne obveze i/ili briga za malodobnu djecu što otežava praćenje situacije na tržištu rada te odgovaranje aktivnim traženjem posla:

Slika 10 Potraga za poslom i iskustva prijavljivanja na natječeaje dugotrajno nezaposlenih BPŽ

„...možda sam ja čak i neaktivna jer ne mogu ić' tražit' ak' nemam rješenje za dijete... mislim, mogu ić' tražit' i mogu dobit' pos'o, al' šta da radim... svekrva mi ima sina invalida, pa ne možem se oslonit na nju, mama mi ima starački dom, to isto nije okolina za dijete... jednostavno, nemam izbora... a muž radi jednu smjenu, a drugu radi sa strane, tak da...“ (Ž, 37, 4SS, RRS)

No, razgovori s ispitanicima otkrili su i dublje probleme vezane uz širu gospodarsku situaciju, odnosno probleme same zaposlenosti koja vrlo često nije rješenje egzistencijalnih problema s obzirom na ponudu radnih mjesta i uvjete rada. Kako ispitanik opisuje, rad u lokalnim firmama može biti izuzetno frustrirajuć i neisplativ, što i samu potragu za poslom i želju za radom stavlja u razmatranje:

„...svi su ugroženi, jer nema posla... mislim, ja ne znam kad vam je gore: kad ste zaposleni il' kad ste nezaposleni... kad ste nezaposleni nemate novaca, sve vam ne valja... a kad ste zaposleni onda vas maltretiraju, zlostavljaju za ništa novaca... e pa bolje ću onda bit' kod kuće, ako imam, ne znam, supružnika koji ima malo bolju plaću, pa ću bolje brinut za unuke, djecu... ja sam sad nezaposlen pa se brinem o svojoj kćeri... i super je, bolje je, mir u kući... a kad sam radio za 3 i 200 uvijek živčan, lud... al' naravno... nije dobra to situacija, treba radit'...“ (M, 37, VO, URS)

S druge strane, velika većina ispitanika – 85% – tvrdi da se nalazi u situaciji potrage za poslom (Slika 10), no što se ne pretače direktno u prijavljivanje na natječaj za posao; u posljednjih 3 mjeseca svoju prijavu na neki od natječaja za posao poslalo je 61% uzorka dugotrajno nezaposlenih BPŽ, a u polovici slučajeva radi se o prijavi na 1 ili 2 natječaja (49%), dok se manjina (15%) prijavila na više od 5 natječaja.

Pritom, statistički je potvrđeno da postoje neke spolne i rezidencijalne razlike s obzirom na tu aktivnosti potrage za poslom; u odnosu na omjere među dugotrajno nezaposlenima, vjerojatnije je za žene da se prijavljuju na natječaje (71>65%), dok suprotno vrijedi za muškarce kojih se daleko manje odlučilo u posljednja 3 mjeseca poslati prijavu na natječaj za posao (29<35%). Dodatno je hi-kvadrat test potvrdio i da je za one dugotrajno nezaposlene koji žive u ruralnim naseljima manje vjerojatno da će se prijavljivati na natječaje za posao s obzirom na njihove udjele u populaciji (51<58%).

Kasniji podaci i razgovori, a i do sada prezentirana shvaćanja ispitanika, ukazuju da u određenoj mjeri prevladava **stav među ispitanicima da je za posao potrebna veza, odnosno da su natječajni namješteni, kao i stav da natječaja nedostaje, odnosno da nema potražnje za njihovim strukama ili općenito otvaranja radnih mjesta**, što mogu biti neizravan i izravan razlog njihove slabije aktivnosti traženja posla prijavljivanjem na natječaje.

Dodatno, ispitanici svoja iskustva prijavljivanja na natječaje procjenjuju prevladavajuće lošima s prosječnom vrijednošću 2. Za trećinu ispitanika ona su tek zadovoljavajuća, dok trećina smatra da su iznimno loša (1=34%). S druge strane, tek 5% onih koji su slali svoje prijave na natječaje svoja iskustva procjenjuje vrlo dobrima ili odličnima.

U određenim dijelovima upitnika, ispitanici su imali priliku dublje izraziti svoje stavove o problemima za uspješnije zapošljavanje. Neki od odgovora oslikavaju da loše ocjene sudjelovanja u natječajima prvenstveno imaju veze s neodgovaranjem na molbe i nepozivanjem na razgovore, ali i dubljim problemima vezanima uz tržište rada koje se percipira kao korumpirano:

„Previše unaprijed dogovorenih poslova, a većina natječaja su samo zbog zakona. Mladima bez puno iskustva se ne daje velike šanse.“ (Ž, 24, 4SŠ, URS)

„Manje-više kad se prijavite za neki posao ili netko već radi ili se zna tko će biti zaposlen“ (Ž, 57, 4SŠ, RRS)

„Većinom se unaprijed zna tko će raditi na određenom radnom mjestu, a pojedini poslovi koji se nude nisu dovoljno dobro plaćeni“ (M, 58, VO, URS)

„...di god sam se ja prijavio, ili natječaj bude poništen ... za srednju školu, na primjer ja sam se prijavio, onda odem kod ravnatelja pa ga pitam, pa mi sam čovjek kaže da je naštimano...“ (M, 36, VO, URS)

„... Stalno se prijavljujem na natječaje... stalno... nikad ne dobijem odgovor... odem na razgovor, pa to se već zna 'ko radi, i tako... natječaj je objavljen ali već se zna...“ (Ž, 24, 4SŠ, RRS)

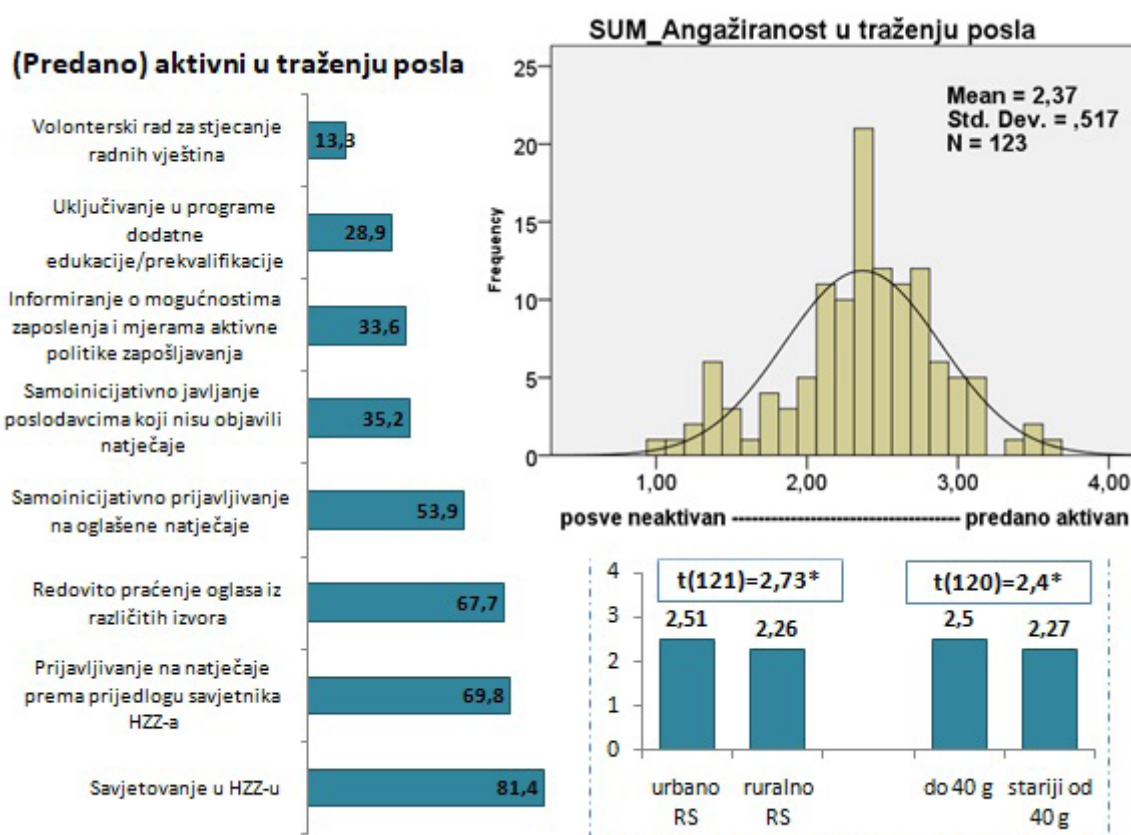
Ipak, prijave na natječaje samo su jedna od aktivnosti pri nedavnom traženju posla (u posljednja tri mjeseca), a općenito prijavljivanje na natječaje u velikoj mjeri ovisi i o trenutnoj situaciji na tržištu rada, odnosno potražnji i raspisivanju natječaja, s jedne, te mogućnostima ispitanika kao i posjedovanju informacija o natječajima. Kada se ispitanike pitalo da procijene svoju angažiranost u različitim aktivnostima traženja posla, podaci ukazuju da veći broj ispitanika, općenito, sudjeluje u prijavljivanjima na natječaje što je velikim dijelom povezano i s njihovim iskustvima sa Zavodom.

Savjetovanje na Zavodu te prijavljivanje na natječaje prema prijedlogu savjetnika aktivnosti su za koje najveći broj dugotrajno nezaposlenih procjenjuje da su aktivni ili predano aktivni (81% i 70%). Uz to, pri samom vrhu aktivnosti traženja posla koje dugotrajno nezaposleni prakticiraju u većoj mjeri, nalazi se i praćenje oglasa iz različitih izvora (68%), te samoinicijativno djelovanje na osnovi informacija prikupljenih iz različitih izvora, odnosno prijavljivanje na pronađene objavljene oglase (54%). Te aktivnosti čine jezgru potrage za poslom i u kojima sudjeluje većina ispitanika.

No, za oko trećinu ispitanika angažiranost pri traženju posla u većoj mjeri se vezuje uz samoinicijativno djelovanje, i pri traženju posla i pri povećanju vlastite zapošljivosti, te uz stjecanje znanja koje nadilazi samo informacije o oglasima za posao: 35% ispitanika samoinicijativno se javlja poslodavcima bez obzira na objavljenu potražnju za radnicima, 34% angažira se u prikupljanju informacija o mogućnostima i oblicima zapošljavanja koje podržavaju različite mjere državne politike, a dodatno 29% ispitanika uključuje se u oblike dodatnog educiranja ili prekvalifikacije.

Svi od tih elemenata u razgovorima su duboko kritizirani s obzirom na njihovu učinkovitost. Na primjer, u situaciji nedostatka radnih mjesta (koju ističu svi ispitanici), otvaraju se mogućnosti tek za one koji su spremni prihvaćati uvjete poslodavaca bez pregovaranja:

„... Ja bez natječaja redovno ostavljam u Kauflandu, u Plodinama... al’ to, ostavite na info pultu, sad: je l’ to itko čita, il’ nitko... nikad nema nekog odgovora... ne, nikada nitko mi se nije javio... u biti, jednom su za Plodine al’ su to tražili za sezonu za na more... to ne mogu, i nisam, je l’...“ (Ž, 37, 4SŠ, RRS)

Slika 11 Aktivnosti i angažiranost u traženju posla dugotrajno nezaposlenih BPŽ

Na samom začelju nalazi se volontiranje – za 13% ispitanika – kao oblik stjecanja radnog iskustva za vrijeme nezaposlenosti i u situaciji nemogućnosti uključivanja u plaćeni rad, a s ciljem povećanja zapošljivosti u budućnosti. Općenito, možemo reći da takva vrsta djelovanja nije uobičajena, iako se ne isključuje u posebnim okolnostima i prvenstveno se kao mogućnost otvara mlađim ispitanicima bez radnog iskustva koji su spremniji na taj način stjecati početno radno iskustvo:

„[volontiranje] za prvu ruku zašto ne? ... ali nisam čuo za prilike... u mojoj struci ne ... ako će se cijenit, zašto ne? (M, 27, VO, URS).

Ipak, razgovori s ispitanicima ukazuju o takvim iskustvima kao uglavnom prinudnima, nedobrovoljnima, i svojevrsnom iskorištavanju neplaćene radne snage, što su spremni „pretrpiti“ mlađi ispitanici u nadi otvaranje vrata zaposlenja:

„... i imam godinu dana neplaćenoga... to je bila kao praksa... ja sam mislila da ću zbog toga lakše dobiti taj posao, zbog nekog iskustva, na kraju nije bilo ništa od toga (...) to je bila kao neka vrsta prakse, ali treba biti plaćeno, a nije bilo plaćeno... zato što sam ja mislila da će nakon godinu dana da će me uzet za stalno, al' na kraju je zatvorila se... onda sam mislila da će mi to koristiti i da ću nastaviti to raditi... al' dobro onda sam imala 19 godina, nisam bila ni udana ni imala dijete, pa nije bio tol'ki problem, dok danas više ne bi' pristala...“ (Ž, 30, 3SŠ, URS)

Štoviše, takve prakse pokazuju se u određenim industrijama kao uobičajene prakse koje u nekom obliku narušavaju radnička prava iskorištavanjem neiskustva i slabe pregovaračke pozicije onih najmlađih na tržištu rada, pa za kojima postoji i najveća potražnja

„... postoji prodavaonica koja traži svaka 2 mjeseca radnike, al' zbog loših uvjeta, zbog plaće loše i sve... oni su me već par puta odbili (...) jer njima je bolje uzet jednu curu od 19 godina, i onda ona nakon 2 mjeseca ode pa dođe nova... oni najviše traže...“ (Ž, 30, 3SŠ, URS)

Ipak, kada se pogleda skupna angažiranost u traženju posla prema stupnju aktivnog djelovanja u svih 8 aktivnosti (Slika 11), prosječna vrijednost uzorka dugotrajno nezaposlenih BPŽ je $M=2,4$ ukazujući da je općenito taj uzorak tek relativno aktivan (na granici između stupnjeva 2=slabo aktivan i 3=aktivan). Pri tom, aktivnijima se usporedno pokazuju ispitanici iz gradova, čija je prosječna vrijednost statistički značajno viša ($M=2,5$) od one ispitanika iz ruralnih naselja ($M=2,3$), te mlađi ispitanici starosti do 40 godina, čija je prosječna vrijednost od $M=2,5$ statistički značajno viša od vrijednosti ispitanika starijih od 40 godina ($M=2,3$).

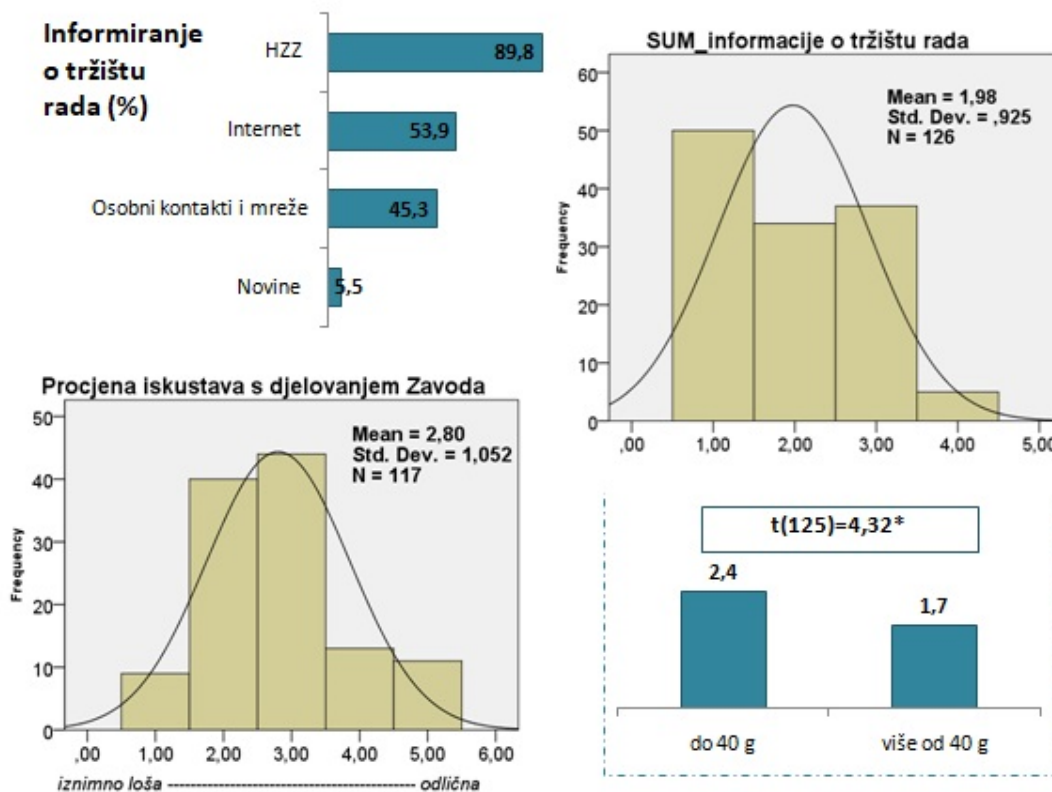
Onih predano aktivnih je izuzetno malo – tek 2% ispitanika postiže rezultat 3,5 ili više, odnosno poduzima širi spektar informiranja o tržištu rada, potražnji i mogućnostima zapošljavanja iz različitih izvora, rada na vlastitim vještinama i kontaktiranja potencijalnih poslodavaca.

Kako i prethodno izneseni podaci ukazuju, a naredni podaci dodatno podcrtavaju, za najveći dio dugotrajno nezaposlenih BPŽ djelovanja koje poduzimaju za izlazak iz statusa nezaposlenosti vezane su djelovanjem HZZ-a od kojeg ispitanici dobivaju najvažnije informacije o tržištu rada (89%). Za oko polovicu ispitanika značajan izvor informacija čini i Internet (54%) te osobni kontakti i mreže (45%). Tek se manjina ispitanika - 6% - oslanja na novine kao izvor informacija.

Općenito, ispitanici se u najvećoj mjeri oslanjaju na 2 izvora informacija. Dodatne analize su potvrdile da postoje dobne razlike vezane uz tu vrstu informiranja pri čemu je veća vjerojatnost da će se oni mlađi u većoj mjeri oslanjati na veći broj izvora ($M=2,4$). Nasuprot prosječnom rezultatu za mlađe ispitanike, oni stariji od 40 godina imaju statistički značajno niži prosječni rezultat ($M=1,7$). Najvjerojatnije je to rezultat slabijeg korištenja Interneta kao izvora informacija od strane starijih ispitanika.

S obzirom na veliki značaj koji djelovanje HZZ-a ima u aktivnostima ispitanika pri traženju posla, ispitanici su procjenjivali i svoja iskustva s Hrvatskim zavodom za zapošljavanje. Prosječno su takva iskustva procijenjena kao dobra ($M=2,8$), što je ocjena koju daje preko 1/3 ispitanika.

Ipak, ispodprosječne ocjene daje 41% ispitanika - 1/3 ispitanika takva iskustva procjenjuje tek zadovoljavajućim, a 8% i iznimno lošima. Nasuprot tome, tek oko 20% je onih koji iznadprosječnima procjenjuju svoja iskustva s djelovanjem HZZ-a, od čega podjednako daje ocjene 4 (11%) i 5 (9%). Ovakve procjene vjerojatno su rezultat njihovog statusa dugotrajne nezaposlenosti koje stvara osjećaj nezadovoljstva kod određenog dijela ispitanika i utječe i na procjenu djelovanja Zavoda.

Slika 12 Izvori informacija o tržištu rada i procjena djelovanja Zavoda u vrijeme nezaposlenosti

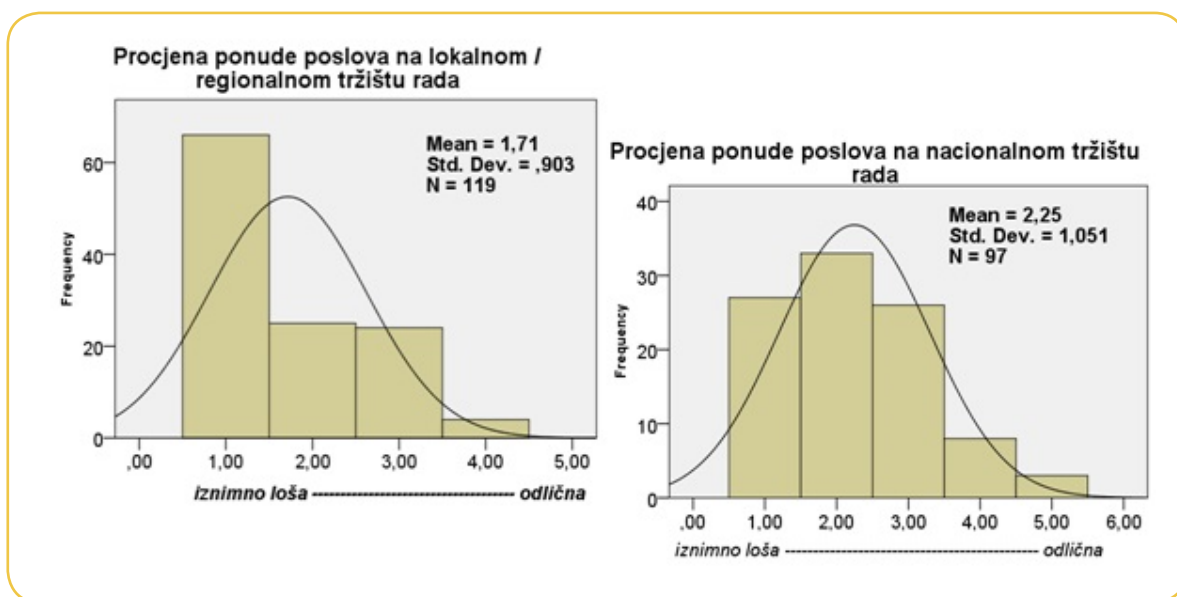
Općenito, u razgovorima je istaknuto kako je praksa slanja SMS-ova s otvorenim natjecajima posebno značajna aktivnost HZZ-a za ispitanike, no ne posve bez problema, kako opisuje jedna ispitanica:

„...dobijem ja SMS-ove... ali, kod nas baš u struci poslova i nema... bilo je više u drvnjoj industriji – ja to ne mogu zbog zdravlja, i jednom sam tamo došla zbog toga što su me sa Zavoda poslali, pa maltene su me ismijali da ja nisam za taj pos’o, da to treba neki jak čovjek (...) mobitel, sa Zavoda mi šalju poruke, i sama gledam na ... prijavljujem se kad mi pošalju i ako sama nađem one kojima odgovaram... bilo je par puta da nađem natjecaj, skroz budu drugi uvjeti nego što stvarno kod poslodavca... jedanput sam došla, pozvali su me, na kraju se ispostavilo da oni traže inženjera... a s biroa su mi rekli da može ić’ srednja škola... i tak par puta je bilo baš ono... poslali su me u jednu drvnu industriju, ja sam mislila, navodno, k’o da se prodaje ti njihovi proizvodi... na kraju, trebao je njima stolar koji izrađuje to... znači, totalno krive informacije objave na internetu...
Došla sam u drvnu industriju i ta gospođa koja je primala molbe ona je meni doslovce... ja sam izašla van i rasplakala se... tol’ko me izvrijeđala...“ (Ž, 30, 3SŠ, URS)

PONUĐA POSLOVA I ŽELJENI POSAO

Naravno, svi prethodno izneseni stavovi povezani su i s realnom situacijom na tržištu rada, i željama samih ispitanika o tome koje bi poslove i iz kojih razloga voljeli raditi. Stoga su ispitanici iskazivali i svoje stavove o tim aspektima.

Ispitanicima je lakše bilo procijeniti situaciju na tržištu rada iz neposredne, regionalne, okoline, što je vjerojatno i prostor na koji su u najvećoj mjeri orijentirani, ipak 8% nije dalo svoju procjenu za regionalno tržište rada. No čak 18% ispitanika nije moglo procijeniti potražnju za osobama s njihovim kvalifikacijama na nacionalnom tržištu. Općenito, te procjene nisu izrazito pozitivne s prosječnim vrijednostima od $M=1,7$ za uže tržište rada, te $M=2,3$ za situaciju na nacionalnom tržištu, što su vrijednosti koje označavaju istu ocjenu – tek zadovoljavajuće situacije.

Slika 13 Procjena potražnje za osobama s kvalifikacijama ispitanika na lokalnom/regionalnom i nacionalnom tržištu rada

Ipak, usporedno, lošije su procijenjene mogućnosti na lokalnom, odnosno regionalnom tržištu rada, u odnosu na mogućnosti koje se nude nacionalno. Tako čak više od polovice ispitanika koji jesu dali svoje procjene (56%) potražnju za osobama s kvalifikacijama koje oni posjeduju na lokalnom/regionalnom tržištu smatra iznimno lošom, dok je nitko ne procjenjuje odličnom, a tek 3% daje iznadprosječne ocjene. Intervjuirani ispitanici bili su posebno kritični prema općenitoj situaciji u Brodsko-posavskoj županiji koja je nerijetko opisivana vrlo negativno, što je pozadina i njihovih loših procjena situacije na tržištu rad i mogućnosti zapošljavanja:

„Nerazvijen kraj, slaba poduzetnička ulaganja“ (M, 61, 3god SŠ, RRS)

„Nema novih firmi, poslodavci katastrofa, zapošljavanje (svi pitaju za godine, strava)“ (M, 59, 3god SŠ, URS)

„Ne žele primiti osobe koje nemaju iskustva pa nas ima dosta nezaposlenih ili se poslovi dobiju preko veze, ali nema ni sigurnih firmi u kojima možemo ostati“ (Ž, 27, 3god SŠ, RRS)

„Za svako malo bolje radno mjesto zaposlenje se dobije preko veze, a za druga su jako male plaće pa ljudi odlaze“ (Ž, 52, 4god SŠ, RRS)

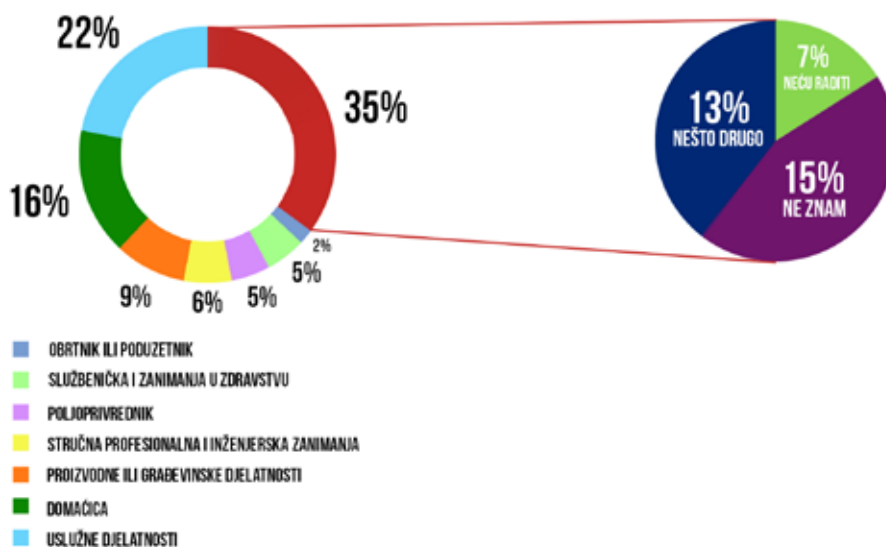
„Puno firmi nestalih sa tržišta“ (M, 63, 4god SŠ, URS)

S druge strane, situaciju na nacionalnom tržištu rada, u najvećoj mjeri – trećina ispitanika – procjenjuje zadovoljavajućom (ocjena 2), uz preko četvrtine (28%) onih koji smatraju da je ona iznimno loša. Iznadprosječne ocjene (vrlo dobar i odličan) daje 11% ispitanika.

Kakve bi to poslove željeli raditi dugotrajno nezaposleni u BPŽ, odnosno na kakvim poslovima se vide za 5 godina? U velikoj mjeri, naravno, takve želje ovise o njihovim obrazovnim kvalifikacijama, radnom iskustvu, te dobi i dugotrajnosti nezaposlenosti. Ispitanici su svoj odgovor mogli birati između 16 ponuđenih opcija, te su i rezultati bili vrlo širokog spektra, no često neprecizni. Uz relativno velik udio ispitanika koji nisu mogli odrediti buduće zanimanje – 15% uzorka izabire odgovor „ne znam“, često su ispitanici i u kategoriju „nešto drugo“ upisivali alternativno zaposlenje ukazujući da traženje posla i nošenje s problemom nezaposlenosti znači djelovanje u više pravaca i razvijanje alternativnih planova.

Općenito kategoriju „Nešto drugo“ odabralo je 13% ispitanika, a u skladu s dobnom strukturom uzorka, najčešće su je odabirali stariji ispitanici koji smatraju da će u razdoblju od 5 godina biti u mirovini (N=5): „Mislim da imam dosta godina starosti“ (Ž, 57, 4SŠ, RRS). Dodatno, kategorije se sadržavala veći udio ispitanica koje imaju želju raditi kao čistačice i/ili sobarice (N=8) ili alternativno postati domaćice (N=4), te one koji imaju želju raditi u javnim radovima ili sličnim projektima ruralnog razvoja poput Pomoć u kući (N=4). Najinteresantniji su ipak oni koji kao alternativu svom zapošljavanju u nekoj drugoj grani ističu želju pokretanja vlastitog poslovanja ili obrta koji se pojavljuje u 8 slučajeva.

Stoga, mali broj – 2% – onih koji misle da će u razdoblju od 5 godina biti poduzetnici ili obrtnici ne oslikava posve želje ispitanika, već realnije procjene budućnosti, dok je interes za pokretanje vlastitog poslovanja među ispitanicima nešto veći i pojavljuje se kao alternativna mogućnost. Dodatno, 5% ispitanika čini kategoriju onih koji misle raditi kao poljoprivrednici, što dodatno naglašava planove ispitanika za samozapošljavanjem u budućnosti otvaranjem OPG-a.

Slika 14 Struktura zanimanja u kojima se dugotrajno nezaposleni BPŽ nadaju raditi u budućnosti

Razgovori s ispitanicima bili su značajni kada je u pitanju samozapošljavanje; u fokus grupama kroz raspravu se kristalizirao stav kako je upravo poduzetništvo najbolji pravac napredovanja i rješavanja pitanja nezaposlenosti kroz samozapošljavanje, posebno za mlađe kategorije zaposlenika, iako to nikako nije bez problema što vodi tome da se poduzetnički poduhvat odgađa i pojavljuje tek kao alternativni plan određenom broju ispitanika. Na osnovne prepreke su ukazali ispitanici koji su imali vlastito poslovanje, no koje nisu dugo uspjeli održati spletom okolnosti: radilo se o trgovačkim obrtima koji, prema njihovim shvaćanjima, ne uspijevaju u sredini gdje ljudi nemaju dovoljno financijskih sredstava, i u situaciji kada se mijenjaju potrošačke navike u smjeru opskrbliivanja u trgovačkim lancima, a poslovanje je opterećeno izuzetnim poreznim troškovima i novčanim obvezama

„... nema šanse, to jednostavno... takvi mali privatnici, jedan dućan da imaš, to ne može... radila sam 9 mjeseci i kad sam vidjela da to ide nizbrdo, pa neću se zadužiti, je l', zatvorila sam (...) nisam ja mislila, ne znam, neki veliki pos'o... et' da si zaradim za pristojnu plaću... radila sam sama od jutra do navečer, znači bez trgovca, nisam najam čak plaćala... nisam mogla pokriti ništa... tak je to počelo i propalo (...) nema ljudi, ti ljudi što jesu tamo nemaju novaca, dođu ti ljudi u trgovinu ali sam' ak' ćeš upisat', a kad imaju novaca... čekaju socijalu, onda idu u Kaufland i slično (...) Možda to nije dobra djelatnost... možda za neki drugi, zašto ne... (Ž, 37, 4SŠ, RRS)

„... ja bi voljela da imam nešto svoje, ali ne vidim... trgovina neka mislim da ne bi opstalo... nemaju ljudi novaca... premala smo sredina da se stalno nešto... sad otvore puno fast-foodova, kafića... to sve kratko, brzo se zatvori...“ (Ž, 30, 3SŠ, URS)

Stoga, grupna rasprava, kao i pojedinačne želje određenih ispitanika, ukazali su na potrebu razvoja inovativnih kvalitetnih proizvoda kao i kreiranje novih načina plasiranja proizvoda uz okretanje tržištima izvan nacionalnih granica.

Dakle, nekoliko je ispitanika koji pokazuju veliku želju pokretanju vlastitog poslovanja, ali su njihova ograničenja mnogovrsna i višerazinska, krenuvši od nedostatka iskustva za one najmlađe koji se ne usuđuju na pokretanje posla bez određenog radnog iskustva i početnog kapitala, do problema na širim strukturnim razinama porezne politike, poticajnih novčanih mjera, te opće nestabilnosti zakonskih okvira koji po mišljenju ispitanika koče takve projekte i utječu na nepovoljnu poslovnu klimu općenito, a na osobnoj razini stvaraju strah kod potencijalnih poduzetnika. Dva slučaja su posebno zanimljiva, a pojašnjavaju splet elemenata koji moraju postojati za razvijanje poslovanja – od uopće posjedovanja poduzetničkog duha, razvoja inovativnih ideja i konkurentnih proizvoda te spremnosti na preuzimanje rizika, dakle educiranje, informiranje, pronalazak financijskih sredstava za pokretanje i održavanje poslovanja što, prema iskazima ispitanika, podrazumijeva, uz nošenje s vlastitim strahovima, i borbe s pravnim okvirom:

„... ja sam isto išao na prekvalifikacije za samostalno poduzetništvo... htio sam podić' neki kredit, poticaj neki i to, naravno (...) i sad sa Zavoda nude 55000 kuna, međutim ja novi stroj ne mogu kupit jer je veći iznos, a polovno ne smijem kupovat - ne ulaze u iznos... znači, ja bi treb'o negdje dić' nekakav kredit, od nekoliko tisuća eura da bi ja sebi mogao nabavit polovne stvari da bi mogao radit (...) meni je problem što moji roditelji nisu imućni pa da imam nekakvo zaleđe ako ja ne uspijem u poslu da oni to mogu pokrpat... taj nekakav strah financijski muči, zašto ja samostalno nešto ne pokušam ... ovo sad odgađam dok ne budem imao novaca... kroz neko vrijeme...
... meni je trebalo dosta novaca jer za, ako idem ručni rad radit, a baziram se na to, skupi su strojevi dosta... i nitko mi ne može garantirat da će mi netko dat' tol'ke novce na, je l', lijepe oči... ja prvo moram napraviti proizvod, a s čim ću napraviti... ja mogu nešto sklepat, a kad mi kaže netko: napravi 100 komada... a ja mogu jedno dnevno napraviti jer je ručni rad... ja kad bi im'o CNC stroj ja bi mor'o uložiti 100 000 eura ... za to treba alati, treba ovo... sve vuče jedno za drugim troškove... a obaveze idu... a onda, ja mogu odma' bankrotirati – može jedan pos'o otkazat' i ja sam odma' gotov...
... ja inače radim nalivpera, to mi je hobi i to bi' htio napraviti da bude hrvatski suvenir (...) bio sam u jednoj tvornici olovaka [u inozemstvu]... kaže da je sad tržište takvo da ne mogu napraviti skupih olovaka koliko se traži... al' razmišljam surađivat' s njemačkim firmama... oni imaju tržište... i već sam s nekima razgovarao, al' samo moram se malo organizirat' ...
... trebaju manji porezi, svakako... porez 25% prevelik, a još idu kad imate firmu porez na dobit, pa porez na prirez, pa ovo, pa ono... imate cijelo čudo poreza, na kraju vam ne ostane ništa (...) mali porez – to je najbitnije – male daće... jer ako ste vi mali obrtnik i imate obaveze ... zdravstveno, mirovinsko, nekih 1000-2000 kuna, a ja imam trgovinicu, mjesečno imam promet nekakav 2-3 tisuće kuna – kako ću ja to platit... 'oću ja bit gladan, prosit' kruha? ... znači, ne smijem bit' u minusu da bi napredovao... vlast određuje porez... znači, male daće – uspjeh veliki! ..“ (M, 37, 4SŠ, URS)

„... Ja sam za oslanjanje na sredstva EU fondova, ali vi morate biti poduzetničkog duha, je li, vi morate već imati razvijen proizvod koji nudite (...) trebate imati razvijen biznis... meni je glupo početi, otvoriti neku firmu, tek sad krenite od nule pa ćemo vidjeti šta (...) po meni je najbolje početi, ovo što su sad krenili s tim poticajima 55000 kuna otvaranje obrta... i to je po meni jedino rješenje u ovom gradiću... početi nešto svoje... ali je poanta, ljudi se boje (...) kad si analizirate, vi njih dobijete za prvih 11 mjeseci plaćen staž pa udare vam na to PDV, na kraju vam ne ostane previše novaca, al' opet je dobro, ok...
prvi pravac je poduzetništvo... samo treba razviti proizvod s kojim ćete biti konkurentni... nije to sam' tako... ali je vrlo malo ljudi koji imaju petlju, pokrenit', znači, nismo mi svi za poduzetnike (...) ljude treba motivirati, da... ali kako ćemo ih motivirati ako je država maćehinska?... po meni, što god vi mislite raditi, odmah imate prvu zapreku – to je država... to je 1000 nekih zakona, besmislenih, preskupo je sve (...)
... evo ja sam isto htio otvoriti za pčele... ne da me trta, nego strah... med, počeo sam proizvoditi i ova labela na bazi pčelinjeg voska, i meleme i to sve... i onda kad sam ja to sve proučio, osto sam paf... kol'ko ja to... moram laboratorij otvoriti, imati 10 licenci od ministarstava, mikrobiološke pretrage... mislim, ok, i treba to tako, naravno, ali ja startam isto k'o Pliva (...) al' oni imaju novaca masu, ja nemam ništa... ja trebam 5000 kuna samo da bi dobio licencu za tu jednu malu mast, a ja već imam 10 proizvoda kod kuće (...) ja sam mislio sve orijentirati na turizam, na more sve slat', ne ovdje... ovdje nema novaca, ili ima ali slabo je tržište... ali, internetsku stranicu, web shop, sajmove posjećivati, sve... sve u glavi ... ali bojim se...
... Pravna sigurnost me najviše brine... na primjer, vi imate sad taj paušalni obrt (...) to je jako povoljno za svakog 'ko 'oće kreniti' raditi' (...) ali iduće godine postoji mogućnost da će promijeniti to i da će podić' letvicu, i da će mi se smanjiti onda... i tu je ta pravna nesigurnost, a za poslovanje vam treba pravna sigurnost i da vi znate kol'ki su vaši porezi, da vi znate u iduće 3,4 godine kalkulirati investicije... zato i je: strani investitori ne vole doć' kod nas jer svake godine se mijenja PDV...“ (M, 36, VO, URS)

Općenito, s obzirom na nižu razinu obrazovanja uzorka kao cjeline, ne iznenađuje mali broj ispitanika koji se za 5 godina vidi/nada imati posao u djelatnostima koje zahtijevaju više razine obrazovanje: u stručnim profesionalnim i inženjerskim zanimanjima koja zahtijevaju visoko obrazovanje nada se raditi 6%, a u službeničkim i zdravstvenim zanimanjima bijelih ovratnika 5%. Već je utvrđeno ranije da dio ispitanika niti ne traži posao i smatraju da uopće neće raditi bilo zbog zdravstvenih ili nekih drugih razloga (7%), a dio se nada ili je otvoren tome da će njihov budući status biti domaćica (16%) jer je to dodatnom dijelu uzorka iz kategorije „nešto drugo“ alternativna želja. Iz svega do sada rečeno, moguće je zaključiti da barem za dio tih ispitanika

Relativno nepoželjnima pokazuju se zanimanja u proizvodnim ili građevinskim djelatnostima u kojem području se za 5 godina vidi tek 9% ispitanika unatoč tome što je u tom području stručno osposobljena četvrtina uzorka. Dijelom je rezultate moguće objasniti pesimističnom procjenom ispitanika o općem stanju na tržištu rada pri čemu se čitava gospodarska situacije shvaća iznimno lošom, a posebno situacija s nedostatkom općenito radnih mjesta, a zatim i sa zadovoljavajućim proizvodnim radnim mjestima u situaciji zatvaranja tvornica i pogona, s jedne strane, i iseljavanja stanovništva s druge.

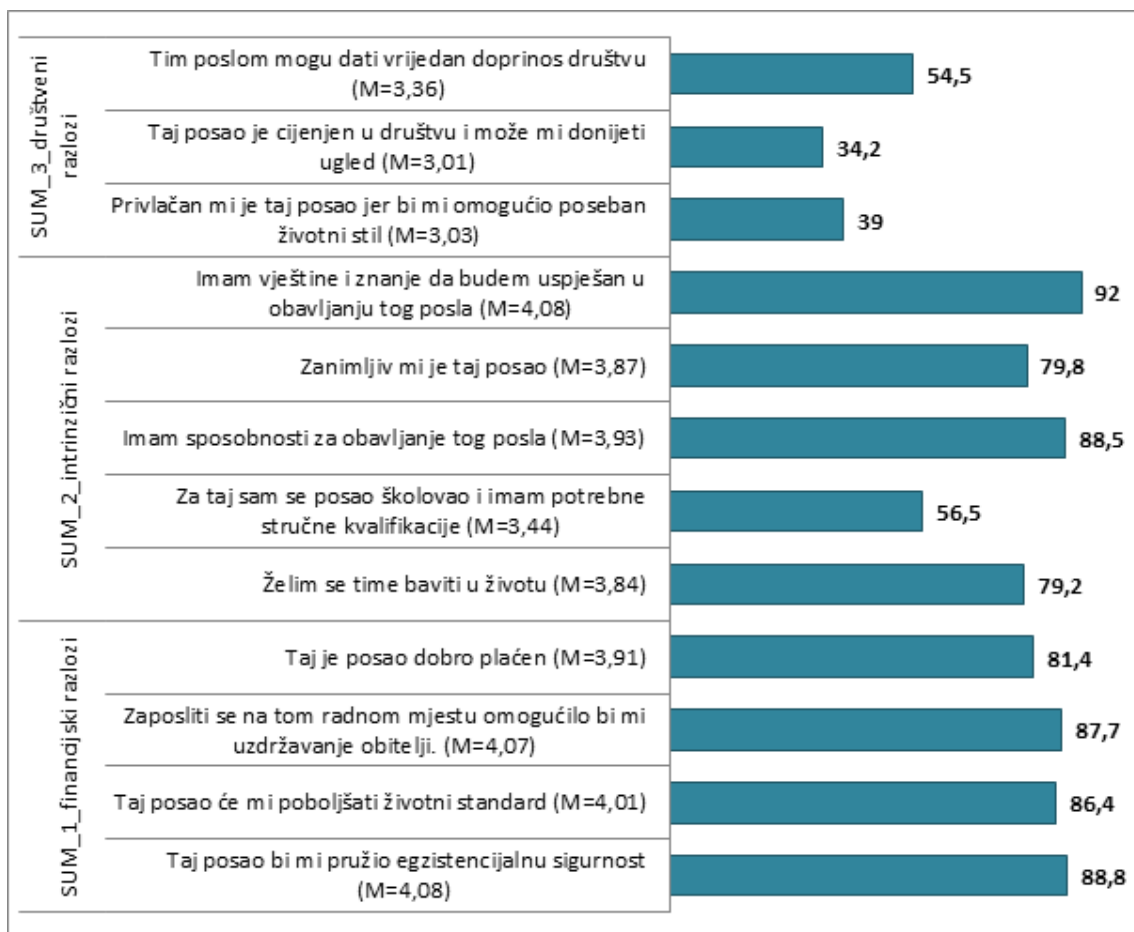
Jedina kategorija s donekle većim udjelima – blizu četvrtine (22%) – vidi se u uslužnim djelatnostima u kojima i najveći dio uzorka ima stručne kvalifikacije (oko 1/3), a gdje ispitanici procjenjuju potražnju relativno visokom.

Osnovne motivacije su prikazane sljedećom slikom, koja kombinira prikaz udjela ispitanika koji su se složili i u potpunosti složili s pojedinim tvrdnjama o razlozima želje za radom u određenom zanimanju s rezultatima analize glavnih komponenti instrumenta koja je pokazala da su takve motivacije trodimenzionalne.

Prva ekstrahirana dimenzija obuhvatila je ekonomske razloge iskazane četirima tvrdnjama s kojima se složio veliki broj ispitanika – od 81-89%. Pri tom se najveći broj složio da bi njima osobno željeni posao omogućio egzistencijalnu sigurnost (M=4,1), bilo da dodatno znači i osnovu uzdržavanja obitelji (M=4,1) ili poboljšanje životnog standarda (M=4), što se povezuje sa stavovima o tome kako je posao dobro plaćen (M=3,9).

Drugi skup tvrdnji koji se ističe velikim i iznimnim slaganjem su one koje opisuju intrinzične razloge, koji ukazuju da je prvenstveni razlog nečijeg odabira zanimanja interes, stečene kvalifikacije, znanje i vještine na osnovi kojih se razvija i samouvjerenost da bi na tom poslu ispitanici bili uspješni. S tvrdnjama koje opisuju takve stavove i ukazuju na intrinzičnu motivaciju za radom u određenom zanimanju složilo se u velikoj ili iznimnoj mjeri između 79-92% ispitanika, pri čemu najviše s tvrdnjom Imam znanje i vještine da budem uspješan u obavljanju tog posla (M=4,08), a iznimno najmanje (68%) s tvrdnjom Za taj posao sam se školovao i imam potrebne stručne kvalifikacije (M=3,4). U toj mjeri, vidljivo je da stečena kvalifikacija, nije ključna za želju za zapošljavanje svim ispitanicima odnosno ostanak u struci (koju ionako nema trećina uzorka).

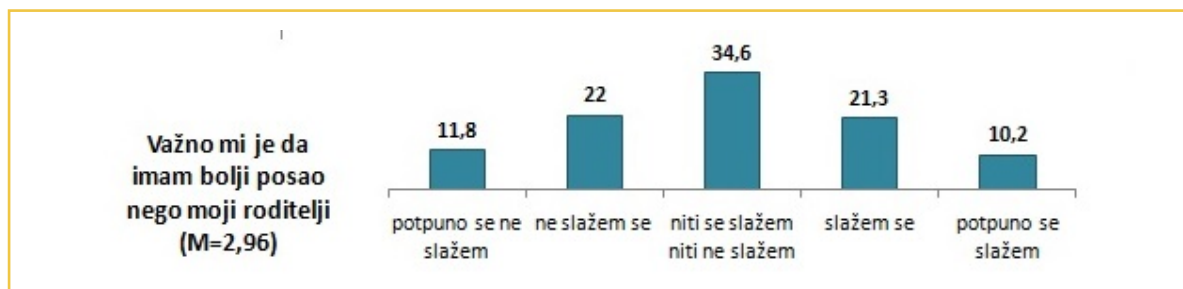

Slika 15 Razlozi želje za radom u određenom zanimanju

Nasuprot tim glavnim motivacijama, još tri se javljaju u manjoj mjeri značajne za određeni dio ispitanika, i kao dio motivacijske dimenzije u kojoj prevladavaju elementi društvenih obzira. Tako preko polovice ispitanika smatra da će zapošljavanjem na željenom radnom mjestu značiti i njihov doprinos širem društvu, dok 39% ispitanika privlači i motivira rad u određenom zanimanju zbog mogućnosti ostvarenja posebnog životnog stila. Najmanje je, za trećinu ispitanika, zastupljen stav da bi im obavljanje određenog posla donijelo ugled u društvu što bi djelovalo kao motivacijska sila za njihovim zapošljavanjem na određenom poslu.

Provedene dodatne analize nisu pokazale da postoje spolne, dobne, rezidencijalne ili pak obrazovne razlike s obzirom na tri motivacijska značaja za rad u određenom području. A razlike se nisu pokazale niti kada je u pitanju motivacija za društvenom mobilnošću u odnosu na poslove svojih roditelja koja je zasebno ispitana. Naime, ispitanike se pitalo da procjene stupanj slaganja s tvrdnjom Važno mi je da imam bolji posao nego moji roditelji. Općenito, podjednaki broj ispitanika (trećina) rasporedilo se oko, te iznad ili ispod prosječne vrijednosti na varijabli prema kojoj se društvenoj mobilnosti kao motivacijskoj silnici ne daje niti veliki niti mali značaj – $M=3$ (Slika 16).

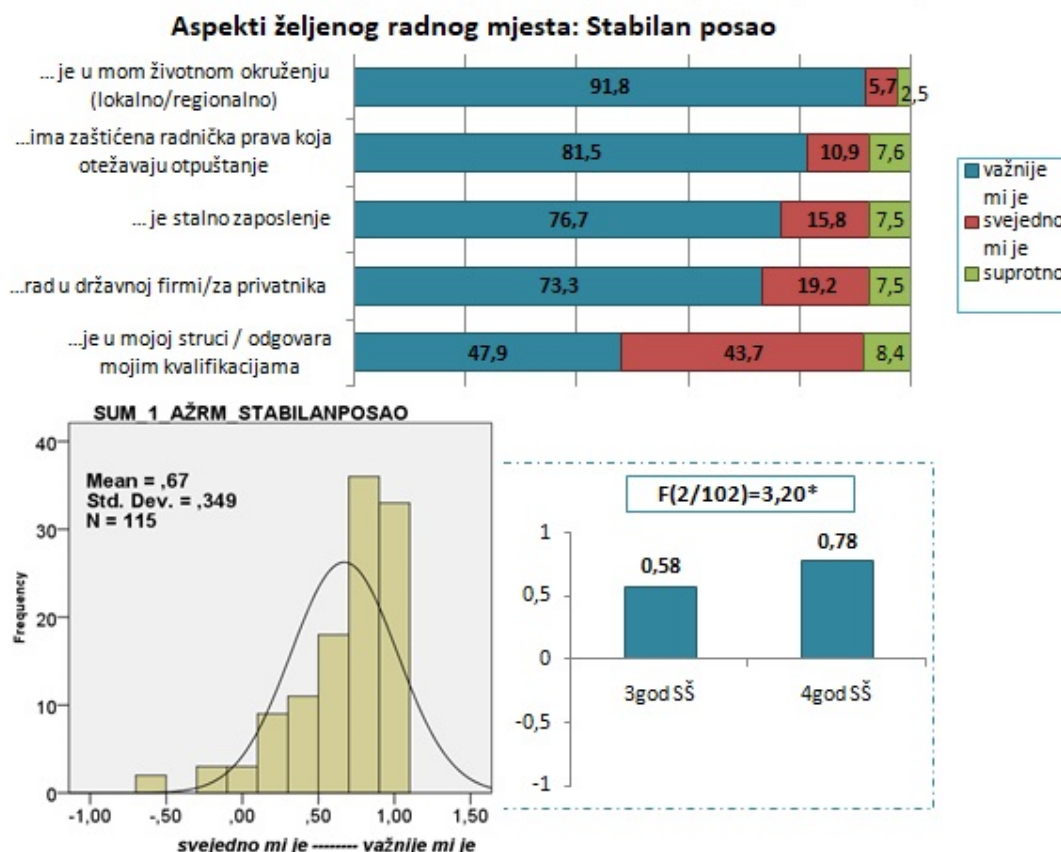
Slika 16 Želja za profesionalnom mobilnošću u odnosu na poslove roditelja kao motivacija dugotrajno nezaposlenima BPŽ

Dakle, motivacije za pronalazak posla najvećim dijelom vezuju se uz financijske aspekte imanja posla, te procjene ispitanika da imaju odgovarajuće vještine i sposobnosti za obavljanje određenog posla čime su određena radna mjesta privlačna. No, koji aspekti karakteristike čine radna mjesta privlačna ispitanicima? Rezultati narednih analiza ukazali su da postoje dvije grupe karakteristika radnih mjesta koja podržavaju njihovu odluku je li neko mjesto poželjno ili ne. Naime, ispitanici su procjenjivali 11 aspekata radnih mjesta, vezanih uz pitanja nošenja s odgovornošću, potrebnih kvalifikacija, plaće, udaljenosti radnog mjesta, načina zapošljavanja i obavljanja radnih zadataka, pri čemu su određivali je li im određeni aspekt važniji (=1), u odnosu na njegovu suprotnost (= -1), ili određenom aspektu ne pridaju značaj pri određivanju željenog zaposlenja (=0).

Analiza glavnih komponenata instrumenta ukazala je na dvodimenzionalnost ispitivanog fenomena, te su kreirane svije sumativne varijable pri čemu je prva okupila rezultate ispitanika vezane uz imanje stalnog i stabilnog, lokalno lociranog posla te je i nazvana SUM_Stabilan posao, dok je druga obuhvatila aspekte radnog mjesta vezano uz zahtjeve koje radno mjesto obuhvaća, načine obavljanja radnih zadataka, vremenski raspored i plaću, te je nazvana SUM_Uvjeti rada.

Kada se dublje promotri kako su ispitanici reagirali na određene aspekte i kako su se distribuirali njihovi odgovori, odnosno na koju stranu su naginjali pri određivanju željenih karakteristika radnog mjesta, vidljivo je (Slika 17) kako su se gotovo svi ispitanici – 92% – odredili kako im je jedna od najznačajnijih karakteristika da je radno mjesto „u mom životnom okruženju (lokalno/regionalno“ (nasuprot tome da zahtijeva preseljenje u veliki grad ili inozemstvo), a preko 80% ističe da im je važnije i da njihovo radno mjesto „ima zaštićena radnička prava koja otežavaju otpuštanje“ (nasuprot tome da omogućavaju lako raskidanje ugovora ili rad bez ugovora). Dodatno, oko ¾ ispitanika istakla je i da im je važnije da je budući posao „stalno zaposlenje“ (77%) (nasuprot tome da je privremeno ili povremeno zaposlenje) te da, s obzirom na odgovornost, obuhvaća „rad u državnoj firmi ili za privatnika“ (nasuprot tome da je vlastiti ili obiteljski posao).

Konačno, iako uz daleko manje pridavanja važnosti, dio ove dimenzije čini aspekt odgovarajućih kvalifikacija; tek se blizu polovice ispitanika izjasnilo da im je za buduće zaposlenje važnije „da je posao u njihovoj struci/da odgovara njihovim kvalifikacijama“ (48%), dok se gotovo podjednako ispitanika prema tom aspektu odredilo vrlo ravnodušno (44%). To ne začuđuje s obzirom na to da trećina uzorka nema struku, a u skladu je i sa stavovima ispitanika kako je osnovni problem za veće zapošljavanje nedostatak adekvatnih radnih mjesta, što opisuje kontekst u kojem su sigurnost i stalnost zapošljavanja u životnoj sredini daleko značajnije ispitanicima od posjedovanja određenih stručnih kvalifikacija.

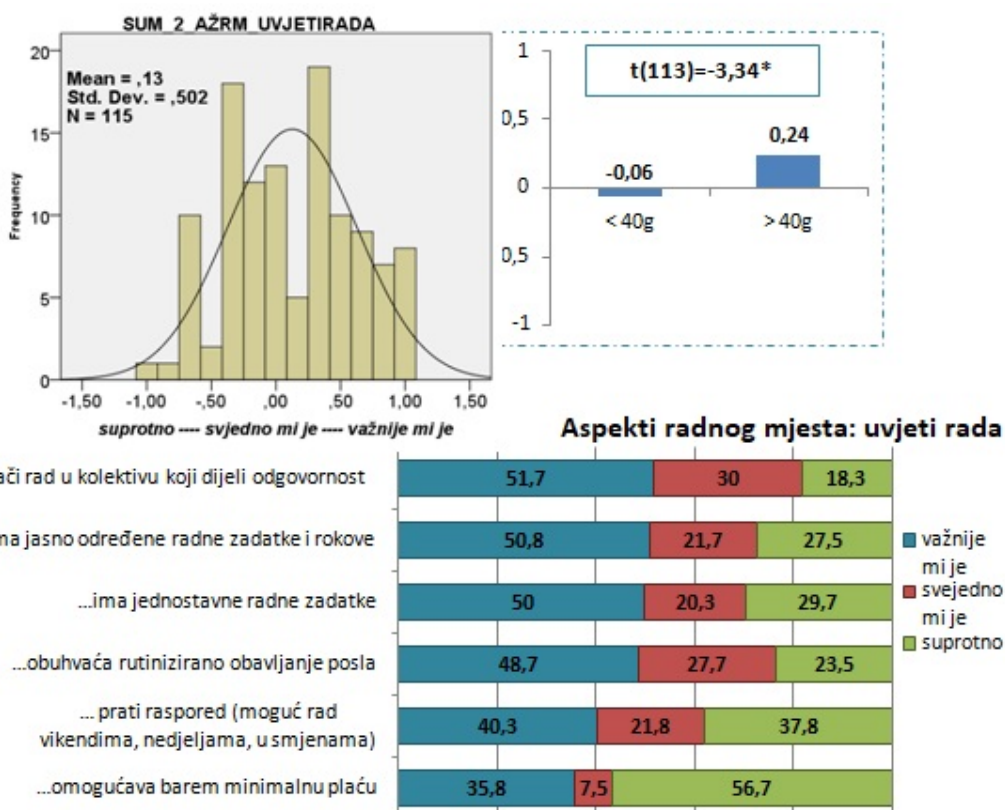

Slika 17 Distribucija ispitanika s obzirom na aspekte radnog mjesta koji opisuju stabilan posao kao željeni

Posebno značajnima su se ovi aspekti pokazali ispitanicima s četverogodišnjim srednjoškolskim obrazovanjem, čija je prosječna vrijednost ($M=0,8$) statistički značajno viša na sumativnoj varijabli od one ispitanika s trogodišnjim strukovnim obrazovanjem ($M=0,6$). Navedeno vjerojatno objašnjava višu stručnom osposobljenost pa time i dublja želja za radom u struci osoba koje su završile četverogodišnje srednjoškolsko obrazovanje. Ostale karakteristike ispitanika nisu značajno razlikovale ispitanike prema njihovom odgovoru na varijabli.

Za drugu dimenziju, pak, karakterističnije je da su se ispitanici u manjoj mjeri odlučivali da im je prvi opis radnog mjesta važniji, odnosno ispitanici su se u većoj mjeri o 6 aspekata radnih mjesta odlučivali za suprotnost ili su pak bili ravnodušniji. Ipak, prevladavaju oni koji su isticali da im je važnije (49-52%) da buduće radno mjesto znači rad u kolektivu koji dijeli odgovornost (nasuprot tome da uključuje samostalno obavljanje radnih zadataka), da ima jasno određene radne zadatke i rokove (nasuprot tome da daje slobodu u organizaciji radnih zadataka i postavljanju rokova), da ima jednostavne radne zadatke (nasuprot tome da uključuje stalne izazove i promjenu radnih zadataka), te da obuhvaća rutinizirano obavljanje poslova (nasuprot tome da zahtijeva stalno učenje i usavršavanje).

Tome suprotne aspekte isticalo je kao značajnije između 18 i 30% uzorka. Posljednja dva opisa, ipak, pokazala su malo drugačiju distribuciju; kada je u pitanju radno vrijeme, podjednak broj ispitanika (40%) je istakao važnost da željeni posao prati jasno određen raspored (što znači i moguć rad vikendima, i u smjenama), kao i da im je važnije suprotno: da ostavlja puno slobodnog vremena (tj. da znači fleksibilan raspored) (38%). Jedina karakteristika radnog mjesta za koju je veći broj ispitanika procijenio da im je suprotno važnije vezana je uz aspekt plaće; iako je barem minimalna plaća kao aspekt radnog mjesta važnija za preko trećine ispitanika, preko polovice (57%) ipak procjenjuje da im je važnije da je posao plaćen tako da omogućava zaradu za dobar životni standard s obzirom na odrađene sate. Ovaj aspekt vjerojatno je reakcija na općenitu situaciju na tržištu rada kako je percipiraju ispitanici, a prema kojoj su male plaće uz nezadovoljavanje ostalih obaveza prema radnicima, odnosno općenita neadekvatnost radnih mjesta, osnovni problem nezaposlenosti u Brodsko-posavskoj županiji, na koji je spreman sve manji udio ispitanika.

Slika 18 Distribucija ispitanika s obzirom na aspekte radnog mjesta koji opisuju uvjete rada i izvršavanja radnih zadataka

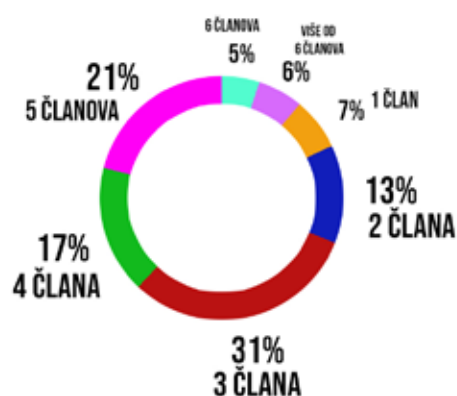
Pretpostavku da će se rezultati na sumativnoj varijabli ovih aspekata razlikovati za ispitanike s obzirom na njihovo obrazovanje nije se potvrdila. No, pokazalo se da je veća vjerojatnost da će radna mjesta koja obuhvaćaju rutinizirani kolektivni rad, s jasno određenim i jednostavnim radnim zadacima koji osigurava barem minimalnu plaću važniji biti ispitanicima starijima od 40 godina, čiji je prosječni rezultat na varijabli statistički značajno viši ($M=0,2$), u odnosu na one mlađih ispitanika ($M=-0,1$) koji su skloniji važnijima procjenjivati preuzimanje odgovornosti za organiziranje i obavljanje posla, samostalnost u radu i fleksibilnost, mogućnost napredovanja uz izazove, stalno učenje i usavršavanje, ali i mogućnost bolje zarade.

SOCIOEKONOMSKI ASPEKTI ŽIVOTA DUGOTRAJNO NEZAPOSLENIH BPŽ

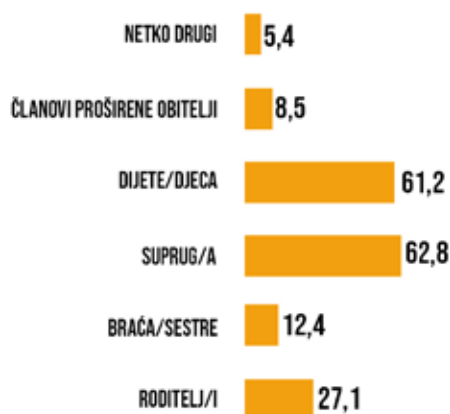
Od osnovnog istraživačkog interesa je bilo i u kojim stambenim aranžmanima i kojim uvjetima žive dugotrajno nezaposleni Brodsko-posavske županije, odnosno kako osiguravaju egzistenciju za vrijeme nezaposlenosti. Uvelike se radi o manjim kućanstvima od kojih je 7% samačkih kućanstava, a 13% čine dvočlana kućanstva (u polovici slučajeva bračne zajednice bez djece, dok preostale 2/4 čine život s jednim od roditelja ili pak vlastitim djetetom).

Najvećim dijelom – gotovo 1/3 kućanstava dugotrajno nezaposlenih osoba u BPŽ (31%) – ima 3 člana prvenstveno sastavljene od supružnika i djece što je osnovni sastav i obitelji od 4 (17%) i 5 članova (21%). Općenito, supružnici i djeca su članovi obitelji za gotovo 2/3 dugotrajno nezaposlenih u BPŽ. Velikih obitelji od 6 ili više članova je 11%.

BROJ ČLANOVA KUĆANSTVA (%)

STRUKTURA KUĆANSTVA DUGOTRAJNO NEZAPOSLENIH BPŽ (%)

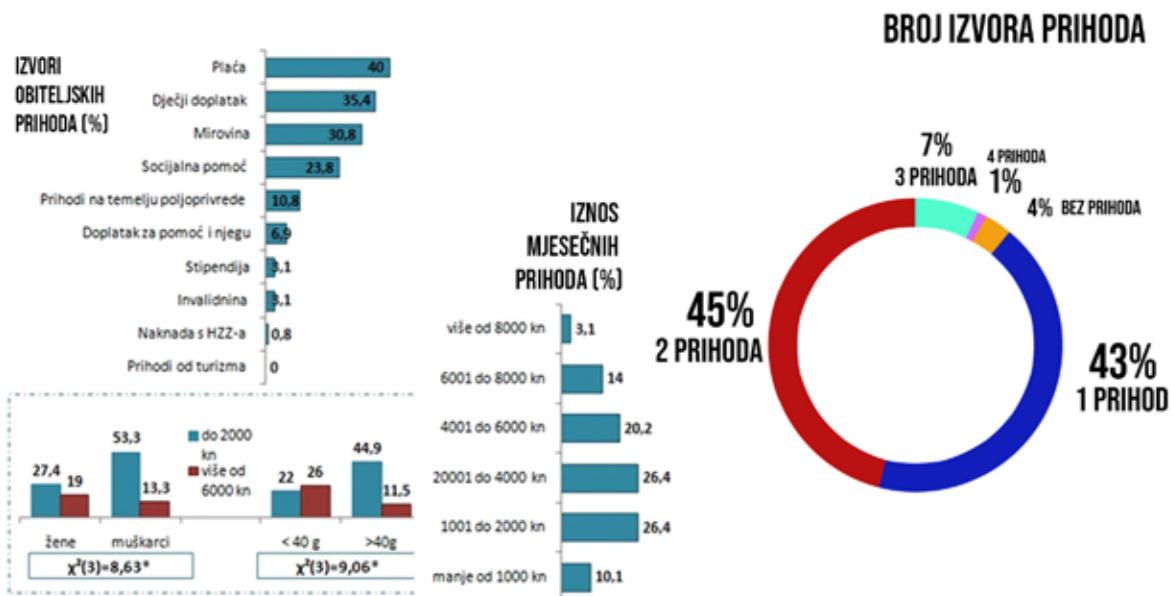
Slika 19 Broj i struktura članova obitelji dugotrajno nezaposlenih BPŽ

S obzirom na sastav kućanstva u kojima žive (Slika 19) većina ispitanika živi sa svojim bračnim partnerima – njih 63%, a 61% s vlastitom djecom. U četvrtini slučajeva značajni članovi kućanstva su roditelji, dok manjina navodi neke druge neposredne srodnike (12%) ili članove proširene obitelji (9%) kao članove kućanstva.

U skladu s podacima o strukturi obitelji su i podaci o glavnim izvorima prihoda obitelji dugotrajno nezaposlenih među kojima je i 5 onih koji tvrde da nemaju nikakve prihode (4%). Prosječno, najveći dio obitelji dugotrajno nezaposlenih ima dva (45%) ili samo jedan (43%) izvor prihoda, no iz širokog spektra. U najvećoj mjeri, za 40% ispitanika, osnovni prihod kućanstva predstavlja plaća nekog od članova obitelji (najvjerojatnije bračnog partnera), a slijede dječji doplatak i mirovina nekog od člana obitelji kao izvori prihoda za oko trećinu obitelji ispitanika.

Značajno je da gotovo ¼ obitelji dugotrajno nezaposlenih prima socijalnu pomoć, 7% prima i doplatak za pomoć i njegu, a 3% invalidninu, dok je u jednom slučaju zabilježena i naknada sa Zavoda za zapošljavanje, ukazujući na relativnu oslonjenost na socijalna davanja državne pomoći pri osiguravanju kućnog budžeta obitelji dugotrajno nezaposlenih BPŽ. To se posebno odnosi na samačka kućanstva od kojih se većina oslanja upravo na socijalnu pomoć.

S druge strane, a vezano uz specifičnosti slavonskog konteksta, oko 10% ispitanika kućni budžet poboljšava prihodima od poljoprivrednih djelatnosti, dok nitko nije zabilježio prihode od turizma. Ipak, 5% je zabilježilo i neke druge oblike prihoda među kojima je najizraženiji prihod naknada za nezaposlene branitelje/vojna opskrbnina (2%) i naknada za bolovanje (1%), a u jednom slučaju je zabilježen i povremeni, honorarni rad koji se značajnim pojavljuje za osiguravanje svakodnevne osobne egzistencije ispitanicima.

Slika 20 Izvori , broj i iznos prihoda obitelji dugotrajno nezaposlenih BPŽ

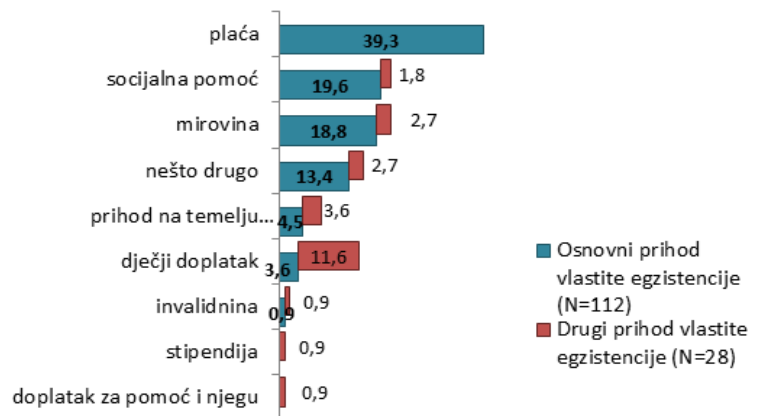
No, koliko iznose prosječna mjesečna primanja iz svih izvora prihoda koja tvori obiteljski budžet dugotrajno nezaposlenih BPŽ? Podaci ukazuju na niske iznose takvih prihoda s obzirom da za gotovo 2/3 ispitanika obiteljski iznosi nisu veći od 4000 kuna. Najveći dio uzorka (37%) ima obiteljska primanja do 2000 kuna od čega čak 10% ima primanja manja od 1000 kuna. Tek za 18% uzorka obiteljski mjesečni budžet prelazi 6000 kuna.

Naknadne analize (hi-kvadrat test) potvrdile su da postoje razlike u iznosu mjesečnih prihoda obitelji dugotrajno nezaposlenih BPŽ prema nekim općim obilježjima ispitanika. Gotovo duplo više muškaraca (53%) se nalazi u kategoriji onih koji imaju prosječne mjesečne obiteljske prihode do 2000 kuna, usporedno s 27% žena. Nasuprot tome, veći su udjeli žena u kategorijama većih mjesečnih prihoda u odnosu na muškarce. Dodatno, i dob značajno razlikuje ispitanike prema prihodima njihovih obitelji.

Gotovo duplo više (45%) uzorka onih starijih od 40 godina nalazi se u kategoriji mjesečnih prihoda do 2000 kuna u odnosu na 22% onih mlađih od 40 godina. S druge strane, u kategoriji najvećih mjesečnih primanja (više od 6000 kn) nalazi se ¼ ispitanika mlađih od 40 godina, dok se u tu kategoriju smješta upola manje (12%) dugotrajno nezaposlenih BPŽ starijih od 40 godina.

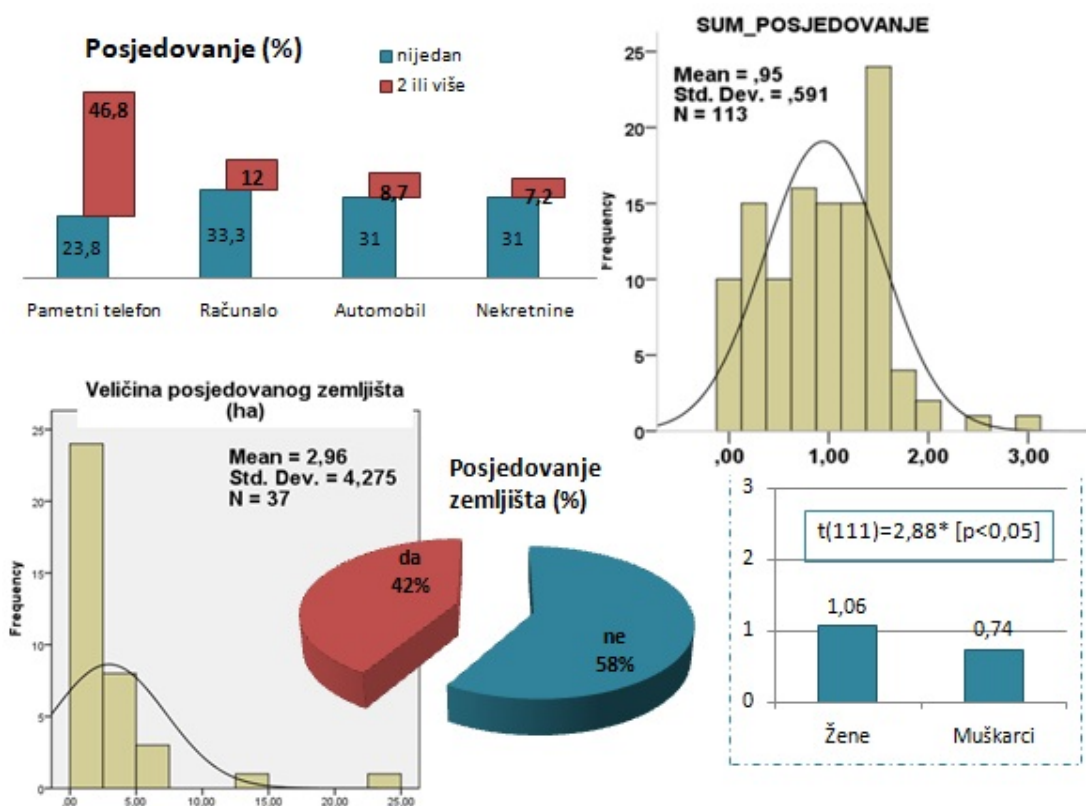
Podaci o prihodima su analizirani na još jedan način. Ispitanike se pitalo da zabilježe na koji izvor prihoda se prvenstveno oslanjaju pri osiguravanju vlastite egzistencije za vrijeme nezaposlenosti. Već je istaknuto da je 7% ispitanika samačkih kućanstava i njihovi izvori u 5 od 8 slučajeva čini socijalna pomoć. No, većina drugih osoba živi u nekom tipu zajednice gdje se može osloniti na prihode drugih članova za osiguravanje egzistencije, ili

Slika 21 Prihodi na koje se oslanjaju dugotrajno nezaposleni BPŽ u vrijeme svoje nezaposlenosti

Prethodni slikovni prikaz izdvaja plaću kao glavni prihod i pokazuje da, ako netko u obitelji prima plaću, ona osigurava osnovna egzistencijalna sredstva onih nezaposlenih članova obitelji (39%). Značajnima se pokazuju i socijalna pomoć te mirovina koji se za oko 21% ispitanika izvor egzistencije, i to najvećim dijelom kao osnovni izvor. Manji dio uzorka - 16% ispitanika - oslanja se na prihode iz kategorije „nešto drugo“, uvelike kao osnovnim prihodom, što uglavnom podrazumijeva opskrbinu ili neki oblik pomoći za nezaposlene branitelje (N=4) te povremeni honorarni i/ili sezonski rad, odnosno ušteđevina od tog tipa povremenog zapošljavanja (N=6), ali uključuje i oslonjenost starijih nezaposlenih na svoje djece za osiguravanje egzistencije (N=3). Sličnim omjerom, 15% ispitanika oslanja se i na dječji doplatk u osiguravanju vlastite egzistencije, no on je najvećim dijelom drugi prihod (uglavnom nezaposlenim majkama). Konačno, oko 8% ispitanika ima i poljoprivredne prihode, pri čemu su oni podjednako i osnovni i drugi egzistencijalni prihod. Manjina navodi

Kao dodatna mjera obiteljske ekonomske situacije ispitano je i materijalno posjedovanje koje može imati posljedice kako za kvalitetu života, tako i za mogućnosti zapošljavanja. Bitno je istaknuti da sljedeći podaci, kao i oni o prihodima obitelji, ovise o broju članova kućanstva, pri čemu broj osoba u kućanstvu uglavnom pretpostavlja i veći broj posjedovanih predmeta

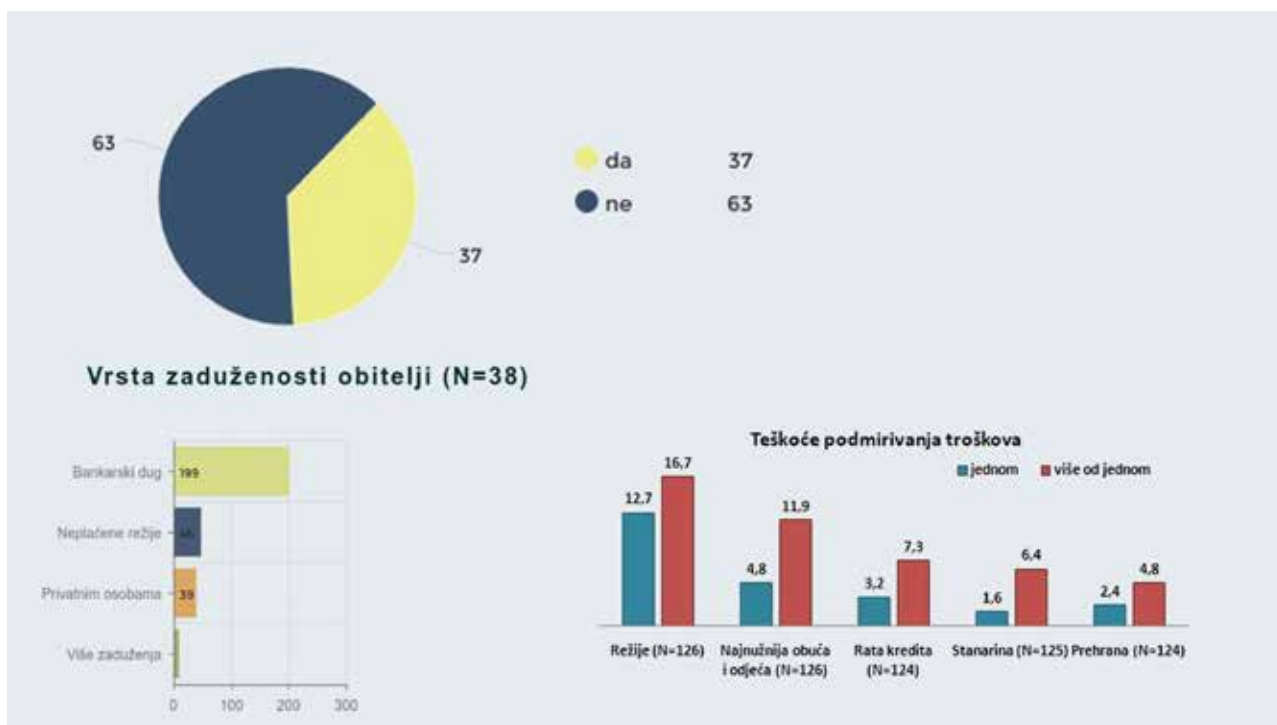

Slika 22 Posjedovanje objekata i zemljišta dugotrajno nezaposlenih BPŽ

Podaci ukazuju da je posjedovanje pametnih telefona najuobičajenije jer gotovo polovica ispitanika obiteljski posjeduje 2 ili više takvih uređaja, dok dva ili više ostalih objekata – računala, automobila i nekretnina – posjeduje daleko manji broj (od 7% za nekretnine, do 12% za računala). Ipak, gotovo četvrtina ispitanika nema pametni telefon, a oko trećine dugotrajno nezaposleni BPŽ ne posjeduje ni računalo (33%), automobil (31%) te nekretnine (31%). Za ove pojedince, neposjedovanje navedenih dobara može otežati okolnosti pronalaska i zadržavanja posla jer otežava dostupnost informacija o natjecajima za zapošljavanje te razvoj i korištenje informatičkih vještina poželjnih na tržištu rada, a dodatno umanjuju dostupnost radnih mjesta i nužnost oslanjanja na javni prijevoz ili preseljenje. Upravo je mnogo ispitanika takve razloge navodilo kao probleme koji im otežavaju izlazak iz statusa nezaposlenosti.

Kada se posjedovanje ova 4 objekta poveže u jedinstvenu varijablu kao mjeru materijalnog statusa obitelji nezaposlenih BPŽ, vidljivo je kako se većina ispitanika rasporedila oko vrijednosti 0=ne posjedujem, i vrijednosti 1, te kako distribucija ispitanika naglo opada u području vrijednosti 2. Općenito, prosječni rezultat uzorka opisuje da prosječno ispitanici posjeduju 1 objekt.

Konačno, bez obzira na obiteljski materijalni status, prihode i ekonomsku situaciju obitelji, važnije je bilo saznati koliko su obiteljski budžeti opterećeni i imaju li poteškoća s podmiranjem egzistencijalnih potreba članova kućanstva. Više od trećine ispitanika – 37% – prijavljuje zaduženost što se u najvećem dijelu odnosi na bankarski kredit (ili naprosto minus na računu) (20%), dok manjina ostalih zaduženih kasni s plaćanjem računa (najčešće teleoperaterima) (5%) ili duguje novac privatnim osobama (4%).

Slika 23 Zaduženost i teškoće podmirivanja troškova dugotrajno nezaposlenih BPŽ

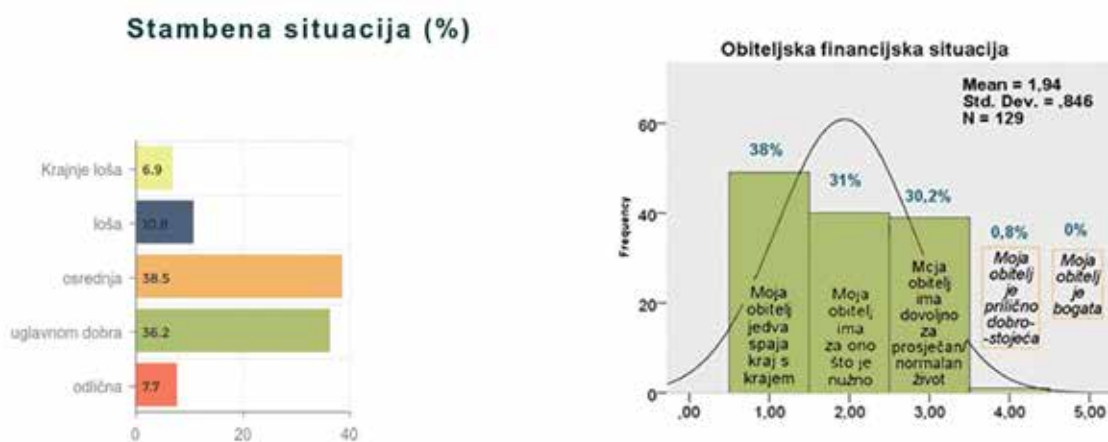
Općenito, većina dugotrajno nezaposlenih u BPŽ nema problema s podmirivanjem troškova iako se gotovo trećina (30%) barem jednom našla u situaciji da nije mogla podmiriti režijske troškove, dok je 15% uzorka imalo problema i s podmirivanjem troškova najnužnije odjeće i obuće.

S obzirom na sve do sada navedeno, podaci ukazuju na relativno tešku financijsku i materijalnu situaciju dugotrajno nezaposlenih BPŽ. No, kako sami ispitanici procjenjuju svoju stambenu i ekonomsku situaciju? Vide li ih sami ispitanici nepovoljnima ili ipak ne?

Očekivano, iako oko 1/3 ispitanika (30%) ekonomsku situaciju svoje obitelji procjenjuje prosječnom odnosno dovoljnom za normalan života, tek jedan ispitanik daje iznadprosječnu procjenu i smatra da im je obiteljska financijska situacija takva da mogu reći da su dobrostojeći, dok nitko nije procijenio svoju obitelj kao bogatu (Slika 24).

Ispodprosječne procjene, pak, daje preko 2/3 ispitanika; čak 38% uzorka smatra da imaju samo za ono što je nužno, ali ne i više od toga, a 31% procjenjuje da jedva spajaju kraj s krajem. U konačnici, prosječna ocjena ekonomske situacije uzorka dugotrajno nezaposlenih je tek $M=1,9$ (rang vrijednosti 2).

Slika 24 Procjena stambene i ekonomske situacije dugotrajno nezaposlenih BPŽ

S druge strane, stambenu situaciju ispitanici procjenjuju relativno pozitivnije, s prosječnom ocjenom od $M=3,3$. Štoviše, najveći dio ispitanika (44%) daje iznadprosječne ocjene, iako samo 8% smatra da im je stambena situacija odlična. Dodatno, velik dio uzorka (38%) smatra da je ta im je stambena situacija osrednja, dok negativnije ocjene daje 18%, od čega 7% smatra da je ona krajnje loša. Ovakve procjene nisu pokazale razlike prema nekim općim obilježjima ispitanika.

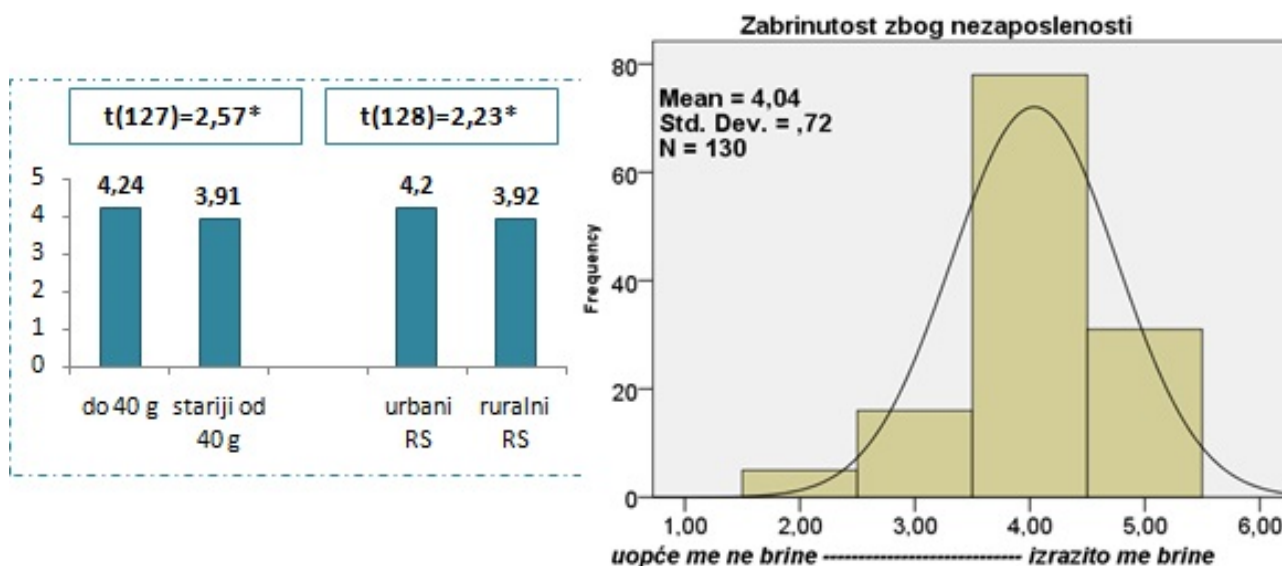
VAŽNOST IMANJA POSLA – NEZAPOSLENOST KAO PROBLEM

Na najopćenitijoj razini (Slika 25), i bez obzira na pojedinačne slučajeve, nezaposleni izražavaju visoku razinu zabrinutosti oko svog statusa, što koncentrirano potvrđuje visoka prosječna vrijednost od $M=4$. Velike brige oko nezaposlenosti izražava 84% ispitanika, od čega je gotovo $\frac{1}{4}$ izrazito zabrinuta, dok nitko nije izrazio da uopće nema briga oko nezaposlenosti.

U nešto većoj mjeri, ali statistički značajno, mlađi ispitanici skloniji su izražavati veće brige oko nezaposlenosti ($M=4,2$), u odnosu na one starije ($M=3,9$), što je vjerojatno povezano s brigama vezanima uz zadovoljavanje obiteljskih potreba. Dodatno, činjenica da ne rade mlađim ispitanicima otežava osamostaljivanje i produžuje ovisnost o roditeljima što kod nekih ispitanika izaziva vrlo negativne osjećaje bezvrijednosti pa i stida:

„... mene nezaposlenost jako opterećuje... ja imam inače psorijazu, to mi je od rata problem, (...) svaka sekiracija meni loše utječe... ja kažem: „još ću završit na psihijatriji, a normalan sam ... poludit ću ak' ništ' ne radim (...) ne sad neka depresivna stanja... ali ono, k'o da se osjećam bezvrijedno... ako moji roditelji, koji imaju, ne znam da l' imaju 3000 kuna penziju... znači, to je ništa... mene je sramota da mene roditelji koji su u mirovini da me financiraju ... ono, osjećam se ja – izrabljivač... umjesto da ja njih financiram oni mene financiraju...“ (M, 37, 4SŠ, URS)

S druge strane, moguće je prema problemima koje navode stariji ispitanici, postaviti hipotezu da su njihove veće brige vezane uz zdravstveno stanje i starost općenito.

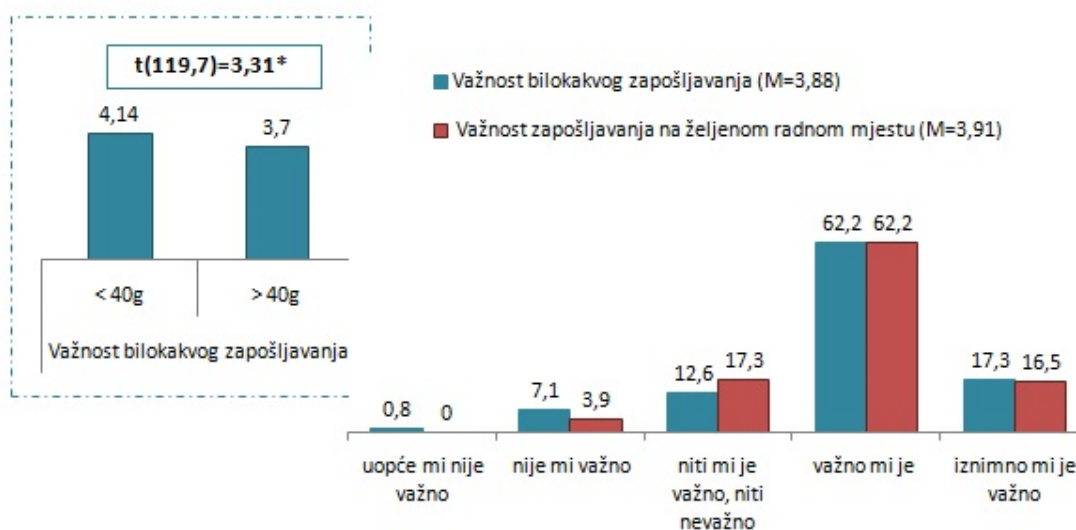

Slika 25 Procjena osobne zabrinutosti oko nezaposlenosti

Dodatno, zabrinutiji su i nezaposleni koji žive u gradovima, čija je prosječna vrijednost zabrinutosti oko nezaposlenosti ($M=4,2$) statistički značajno veća od one nezaposlenih iz ruralnih naselja ($M=3,9$). Moguće je, a u narednom poglavlju se dublje raspravlja, da je ovaj rezultat šire mreže skrbi na koje se oslanjaju ispitanici u svojim ruralnim zajednicama, te manjih životnih troškova koji im umanjuju same brige vezane uz nezaposlenost.

S obzirom na sve podatke iz prethodnih i ovog poglavlja, važno je pogledati i koliko je ispitanicima važno da imaju posao, odnosno da je to posao koji je željeni. Rezultati analiza na dvije varijable pokazuju (Slika 26) da su oba aspekta važna ispitanicima u podjednakoj mjeri: prosječna vrijednost i imanja bilo kakvog posla i željenog posla je $M=3,9$.

Tek je jedan ispitanik zabilježio da mu uopće nije bitno da ima posao, no raspodjela u ostalim kategorijama na ljestvici važnosti vrlo je ujednačena za obje varijable; 62% ispitanika ističe da im je važno imati posao, kao i da je to željeni posao, a 17% ispitanika ističe da im je i jedno i drugo iznimno važno. Tek je blago manje onih ravnodušnih kojima nije niti važno, niti nevažno imati posao (13%) u odnosu na one koji su ravnodušni prema tome da je to željeni posao (17%), dok je blago više zabilježilo da im nije važno imati posao (7%), vjerojatno onih koji niti ne traže posao, u odnosu na one kojima nije važno da je to željeni posao (4%).

Slika 26 Važnost zapošljavanja i važnost zapošljavanja na željenom radnom mjestu za dugotrajno nezaposlene BPŽ

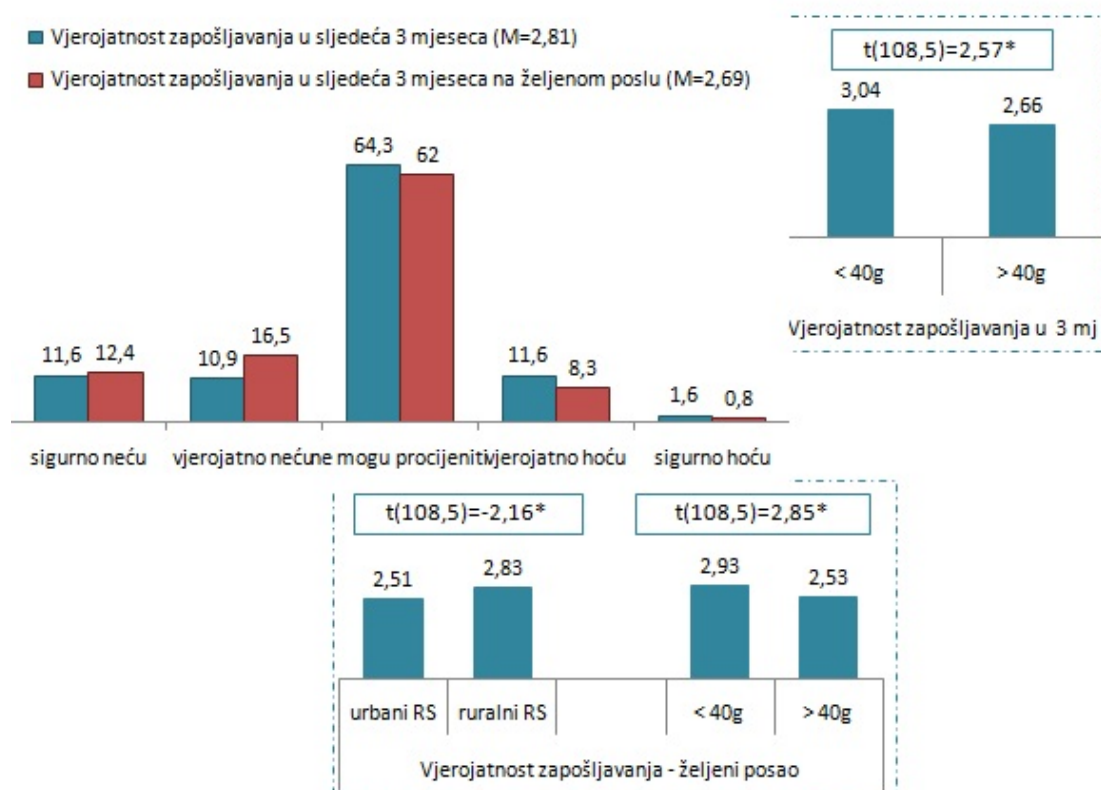
Ipak, pokazalo se da je onima mlađima, koji uostalom pokazuju i veće brige zbog nezaposlenosti i vjerojatno imaju veće obiteljske zahtjeve, važnije da imaju posao ($M=4,1$), nego je to važno onima starijima od 40 godina ($M=3,7$). Razliku između prosječnih vrijednosti među tim grupama t-test je potvrdio statistički značajnom.

U razgovorima pak, pokazalo se da općenito ispitanicima koji se mogu osloniti na neki izvor prihoda nekog od obiteljskih članova imati posao u određenom razdoblju života, kada možda postoje i neki druge obveze ili značajniji problemi, ispitanicima i nije toliko bitno da imaju posao, koliko je to više potreba za radom i/ili želja za doprinosom. U tom pogledu, ispitanici nisu nestrpljivi, a posebno oni s visokim obrazovanjem koji žele raditi u struci:

„... Pa nije mi trenutno toliko bitno da imam pos’o koliko ... ali recimo kad dijete krene u školu, onda bi voljela... spreman sam čekati na posao, godinu dana da... na jesen kreće u predškolsku ... dosta s njim imam (...) Nezaposlenost nije toliko briga... više je želja i financijski a i zbog radnog iskustva da počnem radit, a i zbog budućnosti, mirovine i to...“ (Ž, 30, 35Š, URS)

„... Bolje čekat pravi pos’o [nego se što prije zaposlit] ... [spreman sam čekati] ne previše ali onak’... [u međuvremenu me financira] obitelj.. imam se na koga osloniti, nije mi nužno zaposlenje...“ (M, 27, VO, RRS)

No, misle li ispitanici da će se uskoro zaposliti i hoće li to biti željeni posao? U odgovoru na to pitanje ispitanici su bili daleko neodlučniji, s prosječnim vrijednostima od $M=2,8$ za prvo, i $M=2,7$ za drugo pitanje, dok gotovo 2/3 uzorka nije moglo procijeniti hoće li u sljedeća tri mjeseca raditi (64%) ili čak raditi na željenom radnom mjestu (62%). Tek je manjina pozitivna u odgovorima na ta pitanja pri čemu nešto više (13%) smatra da će se vjerojatno ili sigurno zaposliti, a nešto manje (9%) smatra da će to biti i na željenom radnom mjestu. Posljedično, to znači i da su nešto veći udjeli onih koji negativno vide svoje mogućnosti skorog zapošljavanja. Istim omjerima, 12% ispitanika je sasvim sigurno da se neće zaposliti u sljedeća tri mjeseca, niti da će to biti njihovo željeno zaposlenje, dok 11%, odnosno 17%, smatra da je zapošljavanje, kao i ono na željenom radnom mjestu, vrlo nevjerojatno.

Slika 27 Procjena vjerojatnosti brzog zapošljavanja nasuprot procjeni vjerojatnosti brzog zapošljavanja na željenom radnom mjestu za dugotrajno nezaposlene BPŽ

Prosječno, t-testom potvrđena je tendencija pozitivnije procjene vjerojatnosti brzog zapošljavanja (M=3), i zapošljavanja na željenom radnom mjestu (M=2,9) mlađih ispitanika u odnosu na prosječne procjene onih starijih od 40 godina (M=2,7 i M=2,5). Takve stavove vjerojatno potkrepljuju negativna iskustva dugotrajno nezaposlenih na razgovorima za posao pri čemu mlađi kandidati imaju veće šanse dobivanja posla, i općenito tržište otvoreno mlađim kategorijama ispitanika koji imaju slabu pregovaračku moć:

„... imam 52 god. posao dobiju mlađi, iako ja još mogu doprinijeti i posao mi je potreban teška mi je fin. situacija...“ (Ž, 52, 4SŠ, RRS)

„... godine - čim vide da imaš 57 god odmah kažu javit ćemo i nikad ne jave“ (Ž, 57, 4SŠ, RRS)

„... jedna susjeda ... tražila je pos' o u butiku nekom, i kaže: „Ja došla tamo, on mene pita, onak' me odmjeri poslodavac...“, muško, je l', kaže, „Je l' vi znate s novcima radit'?“... kaže: „Ja imam tol'ko i tol'ko godina prakse... s novcima sam i radila“... „Zvat ćemo vas“... naravno, nikad nije dobila pos' o jer... to je ono kad gledamo na vanjštinu...“ (M, 37, 4SŠ, URS)

„... ja sam bio na razgovoru pa me nisu htjeli primit, pa sam čuo zašto: prestar sam, tad sam imao 34 godine, imam dijete, i radio sam u toj branši... znači, oni traže klinca od 18 godina, koji će im radit subote, nedjelje ... jer onaj zaposlenik koji ima ženu, dijete naravno da neće bit zadovoljan radit nedjeljom ...“ (M, 36, VO, URS)

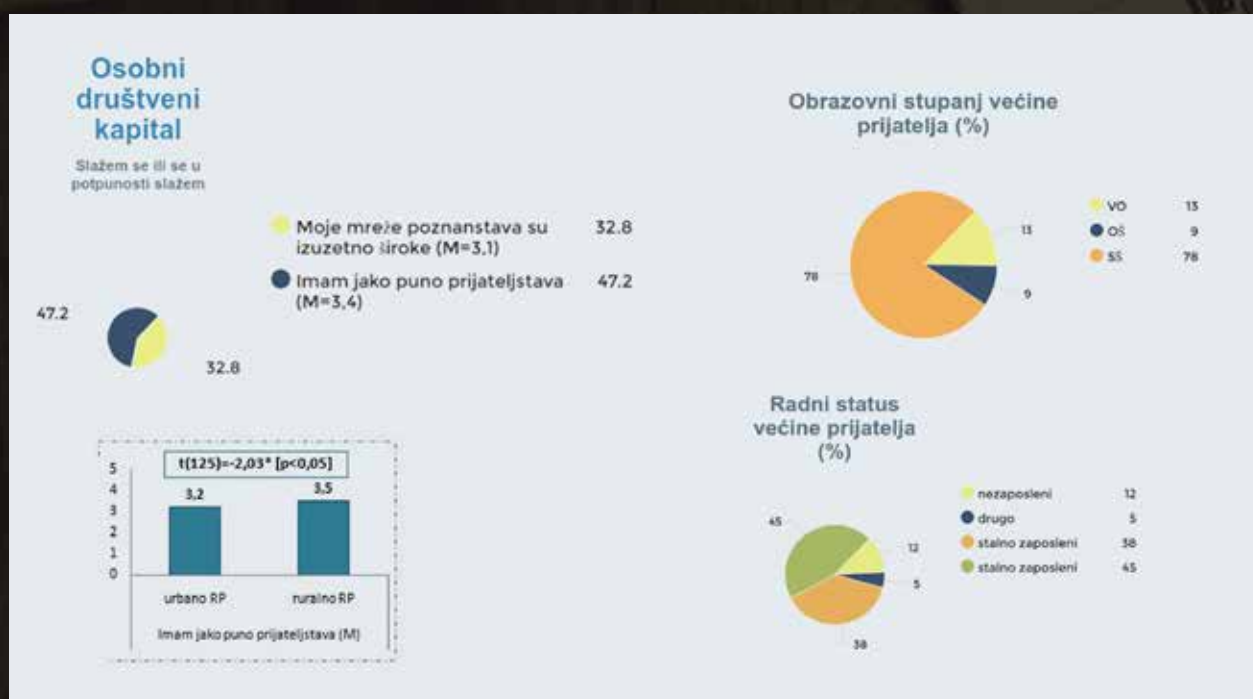
Dakle, kako ukazuje prethodni citat, tržište je otvoreno uglavnom mlađim ispitanicima, a dodatno manjoj vjerojatnosti brzog zapošljavanja starijih doprinosi i to da su starije osobe opterećene vlastitim zdravstvenim problemima koji im otežavaju pronalazak odgovarajućeg posla, kao i ostali specifični aspekti za koje smatraju da poslodavci nemaju sluha:

„Ne mogu dobiti posao prilagođen mojim životnim uvjetima: nakon 20 g radnog staža sam dobila otkaz poslije operacije vratne i lumbalnog dijela kralježnice, a muž mi se liječi od shizofrenije 12 godina“ (Ž, 51, 3SŠ, RRS)

S druge strane, prosječna vrijednost procjene vjerojatnosti brzog zapošljavanja na željenom poslu statistički je značajno viša za poduzorak ispitanika iz ruralnih naselja (M=2,8) u odnosu na onu gradskih stanovnika. Ponovno se postavlja teza da je ovo rezultat oslanjanja na lokalne resurse u većoj mjeri dostupnima ruralnim ispitanicima u njihovim zajednicama, a koje se ispituju u nastavku.

ŽIVOTNO OKRUŽENJE I PROBLEMI ŽIVOTNIH ZAJEDNICA DUGOTRAJNO NEZAPOSLENIH BPŽ

Rješavanje problema nezaposlenosti dijelom ovisi o karakteristikama ispitanika i njihovim aktivnostima, odnosno kapitalima koje posjeduju, a koje mogu iskoristiti u nadvladavanje situacije nezaposlenosti i koji se razvijaju kroz njihove odnose s ljudima iz njihova okruženja te korištenjem dostupnih resursa. S druge strane, određeni sociogeografski aspekti mogu biti prepreke koje dodatno otežava zapošljavanje, a posebno zapošljavanje u željenom zanimanju. Iz tog razloga upitnik je uključivao i nekoliko varijabli i instrumenata posebno razvijenih kako bi se dobio dublji uvid u načine života nezaposlenih, specifično načinima kako razvijaju i upotrebljavaju svoje društvene i kulturne kapitale, te o njihovoj životnoj okolini, s posebnim naglaskom na dostupnost usluga i opće probleme stanovništva u njihovom okruženju.

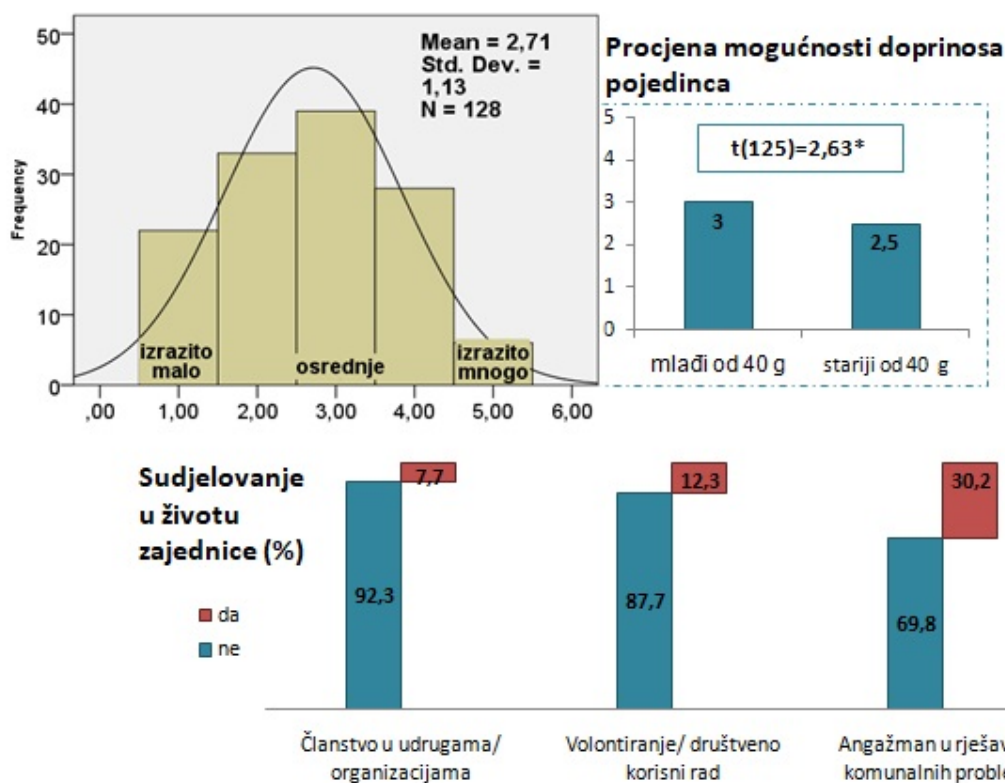

Slika 28 Elementi osobnog društvenog kapitala dugotrajno nezaposlenih BPŽ – društvene mreže

Općenito, dugotrajno nezaposleni BPŽ procjenjuju se društvenima (Slika 28) te se gotovo polovica ispitanika (47%) složila i u potpunosti složila s tvrdnjom da imaju puno prijatelja, pri čemu su ispitanici ruralnog statusa bili skloniji višom procjenjivati količinu svojih prijateljstava (M=3,5) u odnosu na one dugotrajno nezaposlene iz gradova. Dodatno, trećina uzorka procjenjuje i da imaju široke mreže poznanstava. U skladu s općenitim obrazovanjem ispitanika, većina njihovih prijatelja je uglavnom srednjoškolskog obrazovanja, što bilježi preko ¾ uzorka (78%). No, pitanje je koliko im prijatelji mogu biti značajan izvor informacija o zapošljavanju, ili resurs pri zapošljavanju na neke druge načine. Naime, većina prijatelja ispitanika je zaposlena, ali povremeno ili privremeno (45%), a dodatno ih 12% ima većinom nezaposlene prijatelje, ili prijatelje koji su već otišli u mirovinu. Samo oko 40% ispitanika ima pretežno stalno zaposlene ili samozaposlene prijatelje (Slika 28), koji mogu biti značajan izvor informacija o tržištu rada i mogućnostima zapošljavanja općenito.

Što je sa širim mrežama? Prethodne analize pokazale su kako je ispitanicima značajno da budući posao bude lokalno ili regionalno, ali i kako lokalno tržište rada ne procjenjuju perspektivnim. No kako vide mogućnosti svoga doprinosa životnom okruženju te sudjeluju li i u kojoj mjeri ispitanici u životima svojih zajednica?

Općenito, ispitanici procjenjuju da osobe poput njih mogu osrednje ($M=2,7$) pridonijeti tome da njihovo okruženje bude bolje za život, ali u distribuciji ispitanika, manje je onih koji smatraju da pojedinci mnogo i izrazito mnogo mogu doprinijeti (27%), u odnosu na one koji smatraju da je takav doprinos izrazito mali ili mali (43%). Dakle, ispitanici prepoznaju potencijal pojedinaca, a to posebno vrijedi za one mlađe čija je procjena mogućnosti doprinosa zajednici statistički značajno viša ($M=3$) u odnosu na procjene starijih ispitanika ($M=2,5$). Ipak, pokazuje se da osobni angažman ispitanika u rješavanju zajedničkih problema u zajednici nije velik; tek 30% ispitanika se uključivalo u zajedničko rješavanje problema u zajednici, od čega većina nekoliko puta (19%), a tek 2% često.

Slika 29 Elementi društvenog kapitala dugotrajno nezaposlenih BPŽ – doprinos i sudjelovanje u životu zajednice

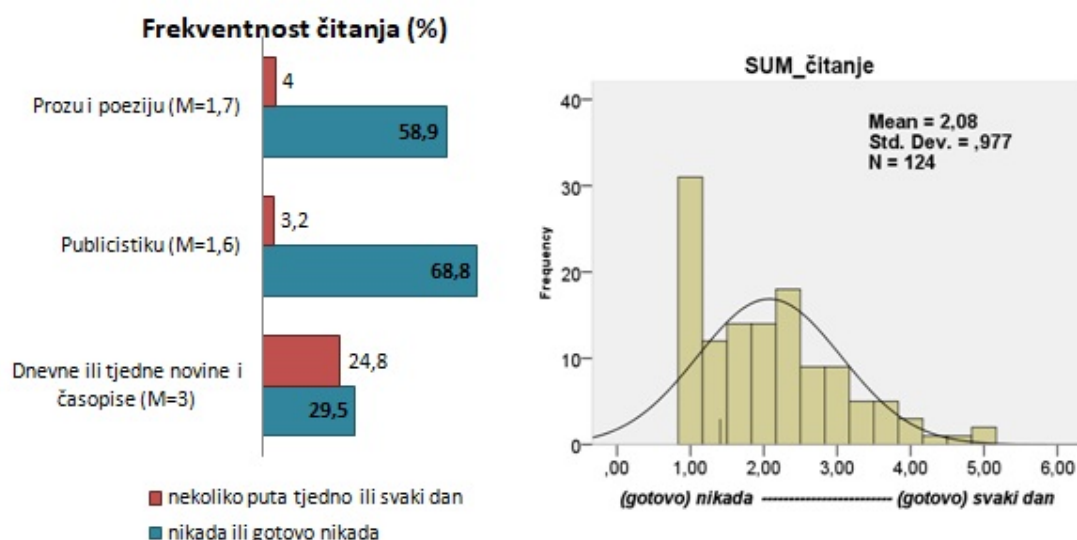
Još manjim udjelima ispitanici sudjeluju, u radu nekih udruga ili organizacija (Slika 29), te ih je tek 8% uključeno u određene sportske ili rekreacijske (npr. ribičke, planinarske), vatrogasna društva, etno ili umjetničke udruge (pr. zbor), te udruge nacionalnih manjina (npr. Udruga Roma) ili zavičajne udruge (npr. Udruga Ličana).

Iako je obavljanje volonterskih aktivnosti slabo izraženo, 12% ispitanika ipak doprinosi volonterskim ili društveno korisnim radom, a uz rad u karitasu, Crvenom križu ili za crkvu, posebno se ističe (u 3% slučajeva) pomoć starijim i nemoćnim osobama iz susjedstva ili mjesta, koja ukazuje na posebne mreže skrbi i potpore u ruralnim zajednicama koje predstavljaju jedan vid značajnog društvenog kapitala zajednica u kojima takvi pojedinci žive te iskoristiv osobni društveni kapital pojedinaca kojima je potrebna neka vrsta oslonca i pomoći od drugih. No, kako podaci pokazuju on je relativno rijedak u oba vida, i moguće da je rezultat prijeke potrebe koja ukazuje i na postojanje dijela stanovništva koji su uvelike ovisni o drugima i nalaze se u posebno nepovoljnoj situaciji isključenosti. Za one koji imaju obitelji, netko od članova snosi odgovornost za brigu o drugim, starijima i/ili bolesnima članovima obitelji, uz brigu o mlađima, no to se ispitanicima u ruralnim sredinama potvrđuje kao značajna odrednica koja im otežava potragu za poslom, što upućuje i na širi problem nedostupnosti određenih usluga u ruralnim sredinama često zajedno s višim razinama nezaposlenosti.

„... Briga o majci pa ne mogu ići izvan općine tražiti posao...“ (M, 44, VO, RRS)

Kada je u pitanju pak kulturni kapital ispitanika i načini na koje ih razvijaju, ispitivane su njihove čitalačke te kulturne prakse. Prema rezultatima, učestalo čitanje uglavnom se odnosi na dnevne i tjedne novine ili časopise, što prosječno ispitanici u najvećoj mjeri čine nekoliko puta mjesečno (M=3,9), a četvrtina ispitanika to čini nekoliko puta tjedno ili svaki dan. S druge strane, publicistiku te prozu i poeziju (M=1,8 i M=2,2) u većini slučajeva ispitanici čitaju prosječno nekoliko puta godišnje.

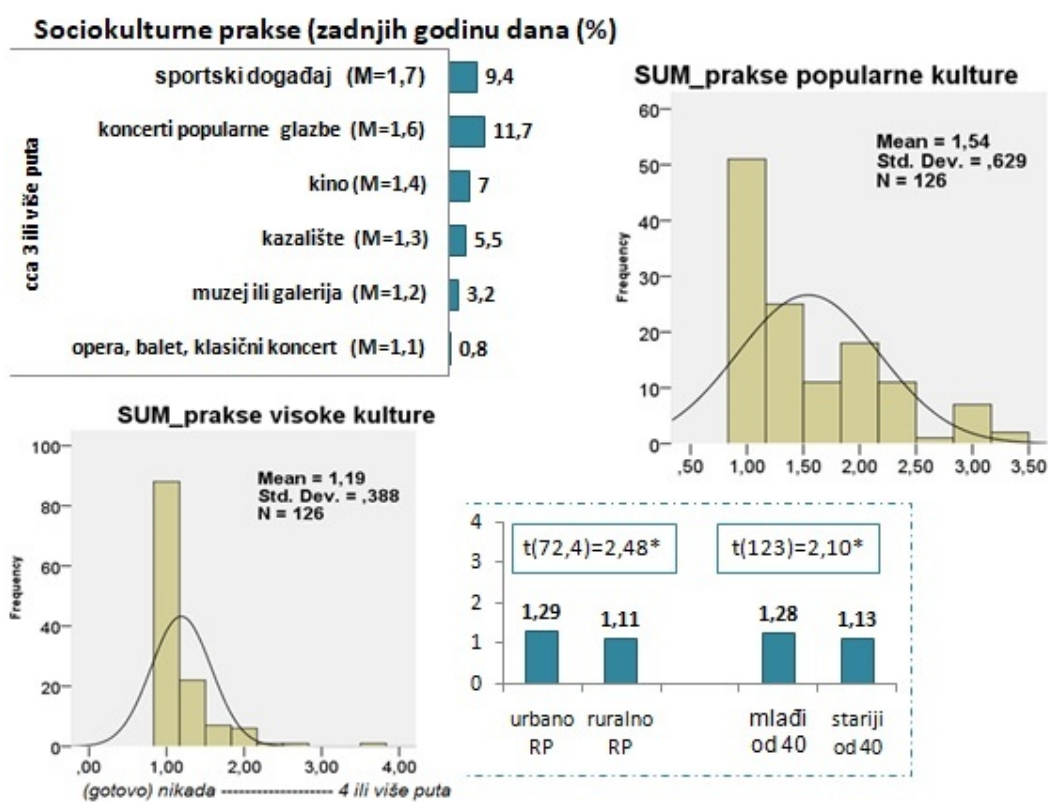
Sociokulturne prakse, poput pohađanja kazališta, odlaska u kino, na izložbe ili koncerte, ispitanici prakticiraju još rjeđe, no bitno je imati na umu i da njihovo upražnjavanje ovisi i o izvanjskim faktorima dostupnosti. Analiza glavnih komponenti pokazala je da je moguće govoriti o dvije vrste takvih praksi.

Slika 30 Učestalost čitanja različite vrste tekstova dugotrajno nezaposlenih BPŽ

S jedne strane nalaze se posebno rijetke prakse koje inače razlikujemo kao prakse visoke kulture, a obuhvaćaju odlaske u kazalište, muzeje i galerije te na operu, balet ili klasične koncerte. Daleko najmanje upražnjavana praksa je odlazak na operu, balet ili klasične koncerte što nikada ili gotovo nikada ne čini 94% dugotrajno nezaposlenih BPŽ, te je prosječna vrijednost rezultata na varijabli tek $M=1,1$. I odlazak u kazalište ($M=1,3$) i muzeje/galerije ($M=1,2$) također su prakse s niskim prosječnim rezultatima učestalosti, dok ih oko 80% ispitanika nikada ili gotovo nikada ih ne upražnjava.

Sumarno, prosječna vrijednost sudjelovanja u praksama visoke kulture u zadnjih godinu dana je izrazito niska ($M=1,2$), ali postoje razlike između podgrupa ispitanika. Statistički značajno više prosječne vrijednosti učestvovanja u praksama visoke kulture imaju oni dugotrajno nezaposleni koji žive u gradovima ($M=1,3$) i koji su mlađi ($M=1,3$), u odnosu na one iz ruralnih naselja ($M=1,1$) te one starije od 40 godina ($M=1,1$). Ovi podaci ne iznenađuju s obzirom da ova vrsta praksi koja ovisi i o posebnim institucionalnim oblicima (npr. postojanju zgrade kazališta) koje su uvijek smještene u urbanim kontekstima.

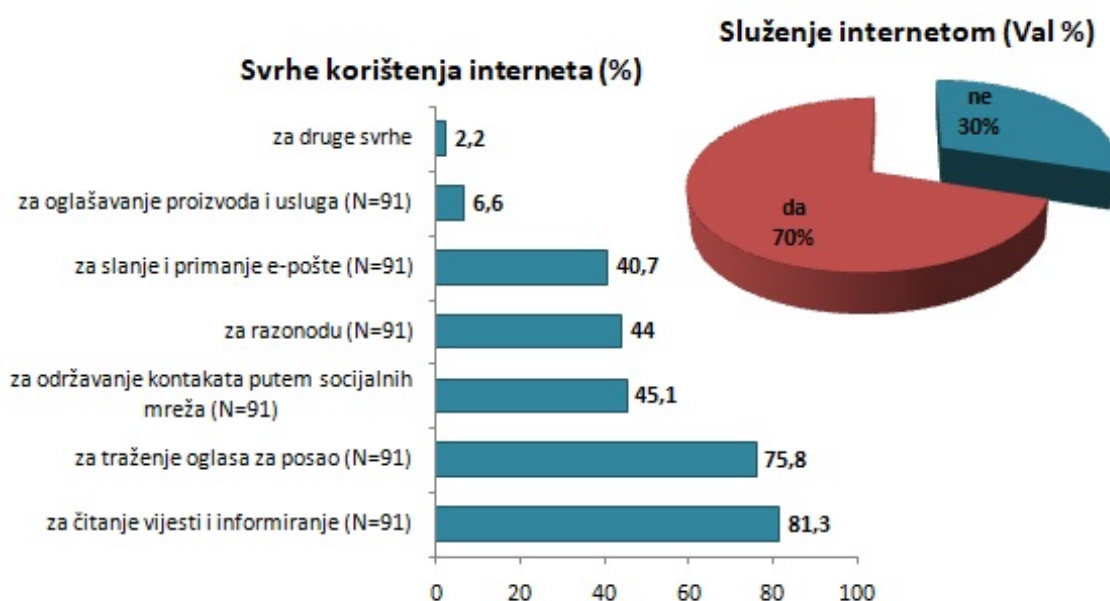

Slika 31 Učestalost pohađanja različitih sociokulturnih događanja dugotrajno nezaposlenih BPŽ

S druge strane, među češćim praksama za ovaj skup ispitanika su odlazak u kino ($M=1,4$) odlasci na popularne koncerte ($M=1,6$) i sportska događanja ($M=1,7$), što ipak 3 ili više puta godišnje čini tek od 7 do 12% ispitanika. Dakle, usporedno s praksama visoke kulture, prakse popularne kulture nešto su češće, ali prosječno se upražnjavaju tek 1 ili 2 puta godišnje ($M=1,5$). Ovi rezultati se mogu razumjeti shvaćanjem da se radi o ispitanicima koji su dugotrajno nezaposleni te su im općenito odlasci na događanja dodatni trošak za koja nemaju sredstva, no postavljaju i dodatna pitanja o tome koliko su im uopće različiti sadržaji dostupni. Slično vrijedi i za značajan izvor informacija o tržištu rada – korištenju interneta.

Internet koristi 70% uzorka dugotrajno nezaposlenih i to prvenstveno i u najvećoj mjeri za čitanje vijesti i informiranje (81%) te traženje oglasa za zapošljavanje (76%) (Slika 32). Dodatno, ali za manje od polovice uzorka, Internet se koristi i za održavanje kontakata putem društvenih mreža, za razonodu, i primanje i slanje elektroničke pošte. U najmanjoj mjeri Internet se koristi za oglašavanje proizvoda i usluga što je u skladu s malim brojem proizvođača u uzorku, no značajno je navesti i neke druge svrhe koje ističu ispitanici (iako njih samo dvoje): Internet se koristi za učenje novih vještina, dakle u svrhe samoučenja, te za prikupljanje informacija o samozapošljavanju.

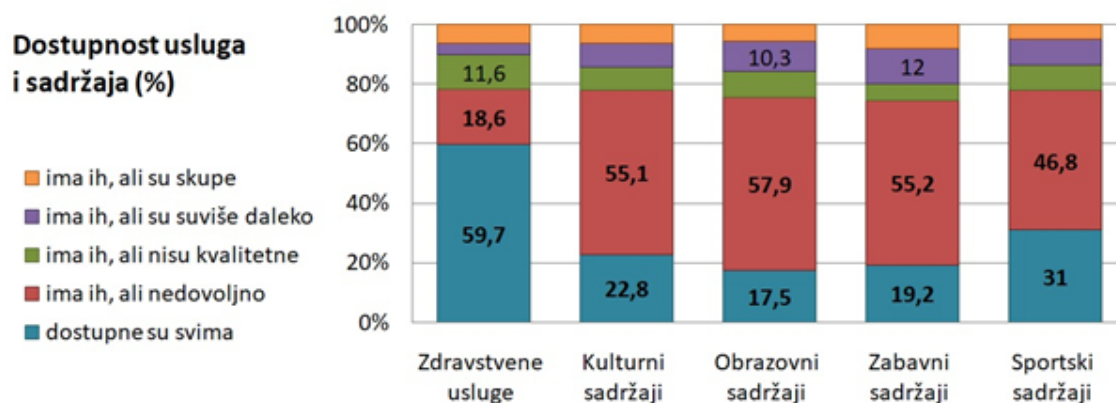
Općenito, značaj interneta se ne smije podcijeniti, i određenim ispitanicima je on značajan alat u borbi s nezaposlenošću, posebno za mlađe kategorije nezaposlenih. Stariji su pak u nepovoljnijoj poziciji, a i sami prepoznaju nedostatak informatičkih vještina kao osobni problem. To oslikava i relativni interes za pohađanjem informatičkih tečajeva.

Slika 32 Korištenje interneta dugotrajno nezaposlenih BPŽ

Konačno, s obzirom da razvoj kapitala kao i radnih iskustava, vještina i kompetencija ispitanika ovisi o dostupnim mogućnostima u njihovom životnom okruženju, dublje su ispitani i aspekti dostupnosti različitih sadržaja, kao i širi problemi u njihovom životnom okruženju, s posebnim naglaskom na nezaposlenost.

Slika 33 Dostupnost usluga i sadržaja u životnom okruženju dugotrajno nezaposlenih BPŽ

U najvećoj mjeri, preko polovice ispitanika (60%) jedino za zdravstvene usluge procjenjuje da su dostupne svima. Za sve ostale navedene – kulturne, obrazovne, zabavne i sportske – oko polovice ispitanika (47-58%) procjenjuje da ih ima, ali nedovoljno. Sve ostale moguće ocjene ispitanici su davali u manjoj mjeri, ali neke je značajno izdvojiti. S obzirom da velik broj dugotrajno nezaposlenih navodi zdravstvene probleme kao osnovne razloge svoje nezaposlenosti značajno je da ipak i 19% ispitanika procjenjuje da, iako zdravstvenih usluga ima one nisu dostatne, a dodatnih 11% da nisu kvalitetne (Slika 33).

S obzirom pak na niske rezultate pri mjerenju kulturnog kapitala ispitanika, odnosno njihovog sudjelovanja u različitim sociokulturnim događanjima, značajno je istaknuti da dio dugotrajno nezaposlenih procjenjuje i da su im zabavni (12%) i obrazovni sadržaji (10%) daleko. Ovo je značajno i zbog relativno niske razine obrazovanja dugotrajno nezaposlenih što određeni ispitanici ističu i kao značajne prepreke u rješavanju problema nezaposlenosti:

„...nedovoljno pristupa, radionice za školovanje su skupe, za vanrednu školu ili neko drugo obrazovanje“ (Ž, 29, OŠ, URS)

Ipak, nedostupnost, odnosno udaljenost, u najvećoj mjeri se kao problem pokazuje ispitanicima s obzirom na njihov status dugotrajne nezaposlenosti, s jedne strane, zbog nepogodnih lokalnih mogućnosti zapošljavanja pri čemu je opći manjak radnih mjesta dodatno istaknut na lokalnoj razini i predstavlja posebne probleme određenim kategorijama ispitanika za traženje udaljenijih radnih mjesta. To posebno ističu majke s malodobnom djecom koju nemaju kome ostaviti na čuvanje, ali tu su i oni koji imaju nekog drugog bolesnog člana obitelji, te oni bez vozačke dozvole. S te strane, problemi nedostupnosti određenih usluga i/ili sadržaja osjećaju se kada su u pitanju usluge vrtića, skrbi za starije koje obavljaju obično ženski članovi obitelji, i javnog prijevoza.

„[problem mi je] putovanje ili odlazak na posao u drugo mjesto jer sam majka troje malodobne djece“ (Ž, 33, 4SŠ, RRS)

„[problem mi je] slaba povezanost s gradom u smislu gradskog prijevoza“ (Ž, 32, 3SŠ, RRS)

„[problem mi čini] briga o majci pa ne mogu ići izvan općine tražiti posao“ (M, 44, OŠ, RRS)

S druge strane, problemi nezaposlenosti osjećaju se dublje zbog neisplativosti koju posreduje nedostupnost radnih mjesta s obzirom da, tvrde ispitanici, poslodavci koji trenutno postoje nude neadekvatna radna mjesta – s malim plaćama i bez plaćenih putnih troškova, ili bez uzimanja u obzir specifične situacije poput samohranog majčinstva:

„[osnovni problem je]putovanje, slabo ili uopće neplaćeni putni troškovi ili smještaj; [meni najveći problem čini što] nemam vozačku dozvolu; nedovoljan broj oglasa za poslove u blizini mog mjesta“ (Ž, 23, 4SŠ, RRS)

„[osnovni problem su] loši uvjeti poslodavaca... [meni osobno je problem] putovanje, prijevoz“ (Ž, 50, OŠ, RRS)

„... više od minimalca ne možeš dobit, mislim, ako ja putujem 25 kilometara svaki dan, šta meni ostane od tog minimalca?.. ne, nema putnih troškova... to rijetko 'ko plaća u privatnim firmama (...) autobusne linije su malo jače... jedan u 6, jedan u 9, i u 8 navečer za vratit se...“ (Ž, 45, 3SŠ, RRS)

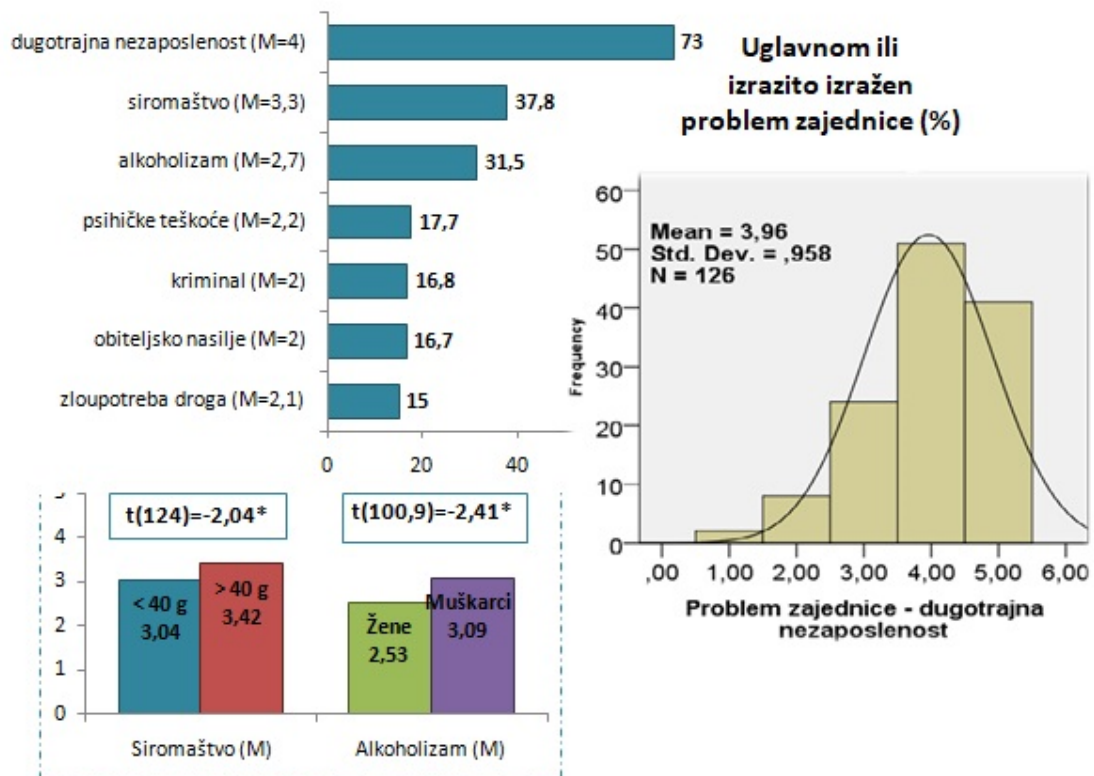
„... ima posla... al' ja moram radit drugu smjenu... znači kad bi općina, radio vrtić do 9 navečer, meni bi to odgovaralo, al' ne radi... mislim, ako ću ja radit' za 3000 kn i plaćat dadilju, meni to ne odgovara, je l'... nema ništa od toga...“ (Ž, 37, 4SŠ, RRS)

„Poslovi koji su poželjni su zauzeti jer se većina zaposli preko veze... samohrana sam majka pa mi je teško pronaći posao na kojem se radi samo prva smjena“ (Ž, 41, OŠ, URS)

No osim nedostupnosti određenih usluga i sadržaja, postoje li neki dublji problemi u njihovom životnom okruženju? Rezultati procjena izraženosti 7 problema prikazani su na Slici 34. Kako je vidljivo iz podataka, dugotrajna nezaposlenost se smatra uglavnom izraženim problemom (M=4) općenito u Brodsko-posavskoj županiji, budući da 73% ispitanika procjenjuje to uglavnom izraženim ili izrazitim problemom u njihovim zajednicama.

Kako je vidljivo iz podataka, dugotrajna nezaposlenost se smatra uglavnom izraženim problemom (M=4) općenito u Brodsko-posavskoj županiji budući da 73% ispitanika procjenjuje to uglavnom izraženim ili izrazitim problemom u njihovim zajednicama.

U nešto manjoj mjeri, kao osrednje izraženim problemom u njihovim zajednicama ispitanici procjenjuju siromaštvo (M=3,3) te alkoholizam (M=2,7). Upravo stariji ispitanici, za koje smo do sada već utvrdili težu financijsku situaciju, skloniji su siromaštvo procjenjivati većim problemom, te je prosječna vrijednost njihovih procjena statistički značajno viša (M =3,4) od prosječnih procjena mlađih ispitanika (M=3). Dodatno, muškarci su bili skloniji alkoholizam procjenjivati većim problemom te je njihov prosječni, i statistički značajno viši, rezultat gotovo pola boda viši (M=3,1) od prosječnog rezultata žena (2,5).

Slika 34 Problemi zajednica dugotrajno nezaposlenih BPŽ

Nasuprot tome, tek manjina - od 15-18% ispitanika – izraženim problemom u zajednicama smatra psihičke teškoće, kriminal, obiteljsko nasilje i zloropotrebu droga. Prosječno se ti fenomeni poimaju kao vrlo malo izraženi problemi u njihovim zajednicama (M=2 do M=2,2).

Izvan ovog popisa, pak, dvoje ispitanika istaklo je i neke druge probleme; prema jednom ispitaniku, osnovni problem odnosi se na općenitu razinu društvenog kapitala u zajednici koja se reflektira kao „Slaba komunikacija među ljudima“ (M, 27, 4SŠ, RRS), a koja može biti osnova dubljih problema i dodatna prepreka pri rješavanju ostalih izraženih problema u zajednici. Druga ispitanica, pak, ističe probleme nerazvijenosti i udaljenosti (Ž, 51, 4SŠ, RRS) kao problema ruralnih sredina, a što su problemi koje mnogo ispitanika spominje i kao općenito značajne prepreke njihovu zapošljavanju s obzirom da uvjetuju nedostatak razvoja radnih mjesta te natjecanje za radna mjesta koja postoje izvan njihovih zajednica.

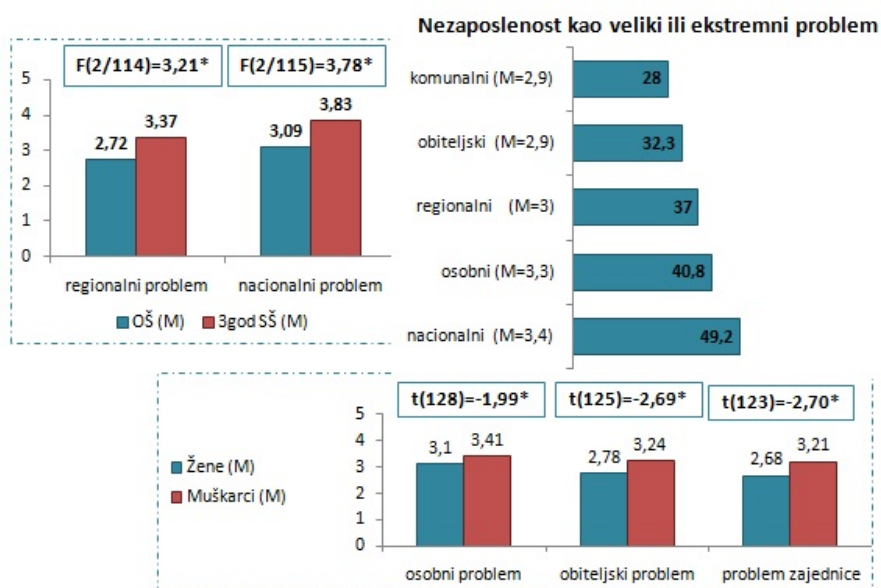
Sljedeće analize dodatno produbljuju ovdje iznesene podatke

NEZAPOSLENOST – PROBLEM I RJEŠENJA?

Prethodne rezultate dodatno produbljuje posljednji dio upitnika koji se u većoj mjeri orijentira na pitanje na kojim razinama je nezaposlenost problem, odnosno koliko nezaposlenost predstavlja problem ispitanicima, njihovim obiteljima i zajednicama, a koliko je ona problem regionalno i nacionalno, te na moguća rješenja nezaposlenosti i djelovanje institucija koje bi mogle razviti mjere za povećanje zapošljivosti i zapošljavanja

Općenito, ispitanici procjenjuju nezaposlenost problemom osrednje izraženim ($M=2,9$ – $M=3,4$) na svim razinama. Ipak, polovica ispitanika procjenjuje da je nezaposlenost nacionalno veliki ili ekstremni problem, dok 40% vidi nezaposlenost i velikim ili ekstremnim osobnim problemom. Na svim ostalim međurazinama oko trećine ispitanika procjenjuje nezaposlenost velikim ili ekstremnim problemom: 37% regionalnim, 32% obiteljskim, te 28% komunalnim.

Skloniji snažnijim ocjenama nezaposlenosti kao problema na širim geografskim razinama bili su ispitanici sa strukovnim obrazovanjem dobivenim trogodišnjim srednjoškolskim školovanjem; njihove prosječne procjene izraženosti problema nezaposlenosti nacionalno ($M=3,8$) te regionalno ($M=3,4$) su značajno više od procjena ispitanika s osnovnoškolskim obrazovanjem ($M=3,1$ i $M=2,7$). Moguće je da, barem dijelom, na ovakve procjene utječe opća situacija potražnje za strukama trogodišnjeg školovanja.

Slika 35 Nezaposlenost kao problem na različitim razinama

Na nižim i osobnijim razinama, pak, nezaposlenost su izraženijim problemom bili skloniji procjenjivati muškarci te su njihove prosječne vrijednosti izraženosti problema kao osobnog (M=3,4), obiteljskog (M=3,2) i komunalnog (M=3,2) više i statistički značajno različite od prosječnih procjena žena (M=3,1; M=2,8; M=2,8). Barem dijelom se to može objasniti tradicionalnom ulogom muškaraca kao hranitelja obitelji pri čemu se nezaposlenost muškarca poima većim teškoćama osobno, za cijelu obitelj, a posredno i za prosperitet zajednice.

U razgovorima su se mogla vidjeti neka od tih negativnih rješenja kada je u pitanju preseljenje zbog nezaposlenosti koje rezultira odlaskom stanovništva i općenitim pražnjenjem ruralnih krajeva:

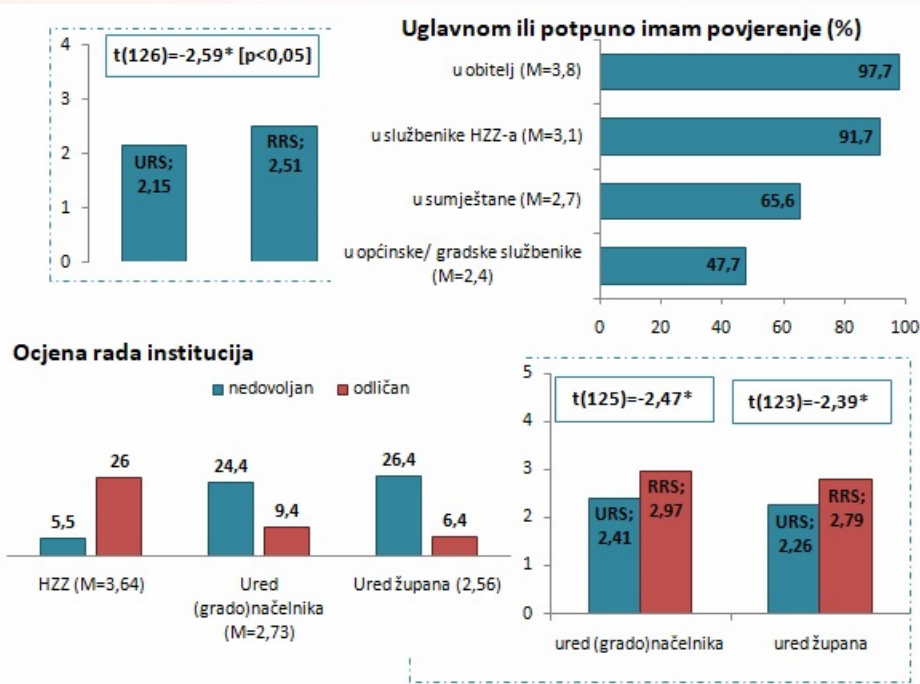
„... Nezaposlenost je veliki problem ovog kraja, al' najviše sad rješavaju tako što odlaze ... u mom susjedstvu više od pola ljudi je otišlo, i mlađih i starijih... muškarci su radili po terenu u firmama građevinskim, a žene su bile kod kuće... sad oni su svi o'šli... tamo imaju duplo veću plaću za isti pos'o, onda žene su otišle... moja svekrva čisti na njemačkom aerodromu, a tu je bila godinama nezaposlena, a sad tamo radi sa 60 godina bez ikakvih problema ... moj suprug bi i sad otišao, ali ja još nisam za to, zbog djeteta, zbog škole, pa ne znamo još... znači, imamo mogućnost i imamo gdje otić'... to je još uvijek opcija ... (Ž, 30, 3SŠ, URS)

S obzirom na osnovne karakteristike života dugotrajno nezaposlenih BPŽ i njihova shvaćanja problema nezaposlenosti, pitanje je bilo i kako ispitanici vide potencijale rješavanja problema nezaposlenosti od strane same zajednice u obliku iskazanog povjerenja u grupe i rad lokalnih / regionalnih institucija?

Ne iznenađuje da u najvećoj mjeri ispitanici uglavnom ili potpuno povjerenje daju svojoj obitelji, na koju se uostalom oslanjaju u vrijeme nezaposlenosti, a koja je i motivacijska silnica za pronalaženje posla. Dodatno, na lokalnoj razini i u neformalnom obliku, veću razinu povjerenja poklanja i 2/3 ispitanika svojim sumještanima (66%), što ukazuje na potencijalno visoku razinu društvenog kapitala zajednica u kojima žive dugotrajno nezaposleni (Slika 36).

Ipak, u institucije je povjerenje nešto slabije, te ispod polovice ispitanika poklanja svoje povjerenje općinskim ili gradskim službenicima, dok je prosječna ocjena od M=2,4 u rangu vrijednosti „ne vjerujem im previše“. Kako je razina povjerenja iskazana u ruralnim zajednicama statistički značajno viša (M=2,5), u odnosu na one u gradskim sredinama, odnosno u gradske službenike (M=2,2), ukazuje se da ruralne zajednice posjeduju, barem kao potencijal i iskazano kao povjerenje, višu razinu komunalnog društvenog kapitala za nošenje s problemima nezaposlenosti.

Dodatno, i rad upravnih lokalnih i regionalnih tijela, odnosno ured načelnika i župana, , ispitanici iz ruralnih zajednica procjenjuju značajno boljima (M=3; M=2,8) u odnosu na gradske ispitanike koji su općenito zabrinutiji oko nezaposlenosti i daju radu tih institucija prosječnu ocjenu dovoljan (M=2,4; M=2,3).

Slika 36 Ocjena rada institucija u suočavanju s problemima nezaposlenosti

Unatoč tim rezidencijalnim razlikama, na općenitoj razini ispitanici su kritičniji prema radu općinskih, gradskih i županijskih službi u nošenju s problemom nezaposlenosti koji cijeli uzorak ocjenjuje prosječno jedva dobrim (M=2,7 i M=2,6). Štoviše, određeni broj ispitanika je isticao vrlo kritične stavove prozivajući „vladajuće“ nesposobnima, pasivnima, odnosno nedovoljno angažiranima u nošenju s problemima nezaposlenosti, ili naprosto nezainteresiranima:

„Nedovoljna angažiranost čelnika grada i županije pri kreiranju bolje životne zajednice u kojoj bi svi radili, živjeli i poboljšali sve aspekte života“ (M, 36, VO, URS)

„Nezainteresiranost gradskih, općinskih i županijskih institucija za rješavanje nezaposlenosti“ (M, 41, 4SŠ, RRS)

Nasuprot tome u najvećoj mjeri zadovoljavajućim ispitanici procjenjuju rad Hrvatskog zavoda za zapošljavanje u suočavanju i pokušajima rješavanja problema nezaposlenosti. Prosječna ocjena rada HZZ-a – vrlo dobar (M=3,6) – u skladu je i s visokim povjerenjem koje se službenicima te institucije poklanja (M=3,1 na ljestvici od 4 stupnja), no donekle u raskoraku sa procijenjeno dobrim iskustvima sa djelovanjem Zavoda u trenucima kada su prijavljeni na Zavodu (M=2,8 na ljestvici procjene od 5 stupnjeva). Usporedno promotreni, moguće je da ovi podaci ukazuju kako ispitanici misle kako Zavod, u odnosu na druge institucije, puno radi za smanjivanje nezaposlenosti poduzimanjem aktivnosti koje mogu, no, situacija da su već dugotrajno nezaposleni umanjuje zadovoljstvo njihovih osobnih iskustava s djelovanjem Zavoda, odnosno onime što oni mogu napraviti.

Važno je napomenuti da je zbog greške u upitniku manji broj ispitanika (N=72, ili 55% ukupnog uzorka) ostavilo procjenu povjerenja za službenike HZZ-a, te ovaj podatak ipak treba uzeti s oprezom.

No, bitno je spomenuti još jedan element odnosa koji je ispitanicima bio izuzetno značajan, i čiji nedostatak promatraju bitnim problemom vrlo loše situacije kada je u pitanju zaposlenost u BPŽ; radi se općenito o odnosima između poslodavaca i radnika, odnosno i povjerenju između dvaju osnovnih aktera u zaposleničkom odnosu. Tako jedan ispitanik ističe kako je osnovni problem „povjerenje na razini zaposlenik-poslodavac“ (M, 26, VO, URS), a dodatni broj ispitanika detaljnije dočarava te odnose kao odnose izrabljivanja, nekorektnosti, nepoštivanja od strane poslodavca:

„... odnos poslodavca i radnika: radi - neplaćen si...“ (Ž, 47, OŠ, URS)

„... većina poslodavaca je orijentirana isključivo na vlastiti profit - zaposlenici su na zadnjem mjestu...“ (M, 36, 4SŠ, RRS)

„... Kad poslodavac kaže: „Dok primam poticaje za tebe, ja ću te zaposlit na minimalac“, onda je to čisto podcjenjivanje skoro robovlasničko društvo... znači, ako mene poslodavac ne poštuje na taj način da mi daje mizeriju plaću, a moj posao vrijedi više, moje znanje vrijedi više (...) kaže poslodavac jedan: „pa ti si kod mene naučio to-i-to“... kažem: „Pa ja sam tebi dao svojim radom“... isto, kol'ko ja tebi dajem radom tol'ko sam stek'o iskustva (...) ako mene poslodavac poštuje, onda se ja trudim da on uspije, onda ću i ja uspit... al' ne da moj poslodavac vozi skupe aute...“

„... i kad dobijete posao to je nikakav posao... ili vam je nikakva plaća, egzistencija vam je – plutate... a ono što je najgore, to su ti međuljudski odnosi gotovo u svim firmama... di god sam ja radio to je bila koma... to je mentalitet takvih ljudi: kad neko postane šefić kod nas, to je, misli da je ne znam uhvatio Boga za nešto, je l'...“ (M, 36, VO, URS)

Takva shvaćanja se direktno nadograđuju i dodatno pojašnjavaju ostale brojnije odgovore o problemu nezaposlenosti u BPŽ koji se analiziraju u nastavku. Naime, ispitanike se pitalo da pokušaju istaknuti što vide kao osnovni problem nezaposlenosti, te ono što vide osnovnom osobnom preprekom za izlaz iz statusa nezaposlenosti. Na samom kraju ispitanici su s obzirom na razmatranje i shvaćanje svoje vlastite situacije nezaposlenosti i glavnih razloga takve situacije, te općenito s obzirom na procjenu problema dugotrajne nezaposlenosti pitani i da predlože mjere koje bi se mogle razviti kao pomoć za poboljšanje njihove osobne, kao i opće situacije. Njihovi odgovori oslikali su vrlo kompleksnu situaciju lokalne gospodarske situacije i stanja na tržištu rada u odnosu na svoja iskustva, želje te mogućnosti i buduće planove.

Među glavnim razlozima i vlastite i općenite nezaposlenosti, ispitanici ističu manjak radnih mjesta, a pogotovo manjak adekvatnih radnih mjesta koji su rezultat loših poslodavaca. Njih pak podržava sveopća gospodarska situacija dodatno poticana negativnim poslovnom klimom.

Veliki broj ispitanika vrlo je jednostavno i kratko objašnjavao razloge velike nezaposlenosti u BPŽ: „nedovoljno radnih mjesta, previše nezaposlenih osoba“, iako su ih iskazivali na različite načine: „nema dovoljno ponude poslova“, kao jednostavno „nema posla“ ili „nema radnih mjesta“, odnosno postoji „nedostatak posla“, i „manjak otvorenih radnih mjesta“, odnosno „nedostatak natječaja i radnih mjesta za sve“, ili je „premala ponuda posla“, odnosno „slaba ponuda poslova“.

Ipak, ostali ispitanici su precizirali točnije kako te nedostatke na tržištu rada vide kao manjak adekvatnih poslova, odnosno manjak poslova sa zadovoljavajućim radnim uvjetima, prvenstveno i u najvećem broju s dobrom plaćom, ali i uopće isplaćenom plaćom, s prijavom, s isplatom doprinosa i ostalih

Osnovni izraz u pozadini takvih opisa kao glavni razlog velike nezaposlenosti ističe „loše poslodavce“ u prvi plan: a to znači „loši poslodavci koji daju male plaće“; „koji neredovito isplaćuju plaću“, čiji su „loši uvjeti“. Velikim dijelom to se misli na zapošljavanje u privatnom sektoru gdje se poslodavci definiraju kao „neodgovorni“, „prezahativni“ i „nekorektni“ gdje zapošljavanje znači minimalne plaće koje nisu odraz obavljenog rada, ili pak neisplate plaća, prijave na određeno, ili čak rad bez prijave, kao i lako otpuštanje radnika: „dosta se poslova podcjenjuje i malo su plaćeni, a radnika se maksimalno iskorištava“, dok odnos uključuje i „prevare i izrabljivanje radnika“.

„... Klasika [da se dobiva minimalac]... [putni troškovi se ne plaćaju] ili vam stave putne troškove u prekovremene... meni su to radili... muljaža totalna!.. vi počnete radit – ne znate uopće plaću... ako pitaš za plaću na razgovoru – to je bezobrazno! ... ja sam se dogovorio za plaću, meni smiješno, 3 i 200 za kladionicu, jer sam imao tri godine radnog iskustva... i onda dobijem prvu plaću i vidim si na e-građani, jer nije mi dao platnu listu, 2 i 700 + 500 kuna prijevoza... ja dođem do njega: „Šta je ovo?“... kao: „Kako ti znaš kol'ka je tebi plaća?“... ja gledam i ne vjerujem ... i kako s takvim čovjekom onda uopće pričat' i radit za takvog čovjeka... za 3 i 200... i još plus ako ste završili fakultet nekakav, dijete na primjer... sve je to jako, jako smiješno...“ (M, 36, VO, URS)

Kako pokazuje prethodni citat, iskustva s poslodavcima su, na općenitoj razini, vrlo negativna posebno u tom osnovnom aspektu povjerenja, poštivanja i zajedničkog rada na zajedničkom uspjehu, te se radnički odnos uvelike doživljava izrabljivačkim. Prethodno je istaknuto iskorištavanje radnika u tekstilnoj industriji koje ispitanica opisuje kao „zlostavljanje“, dok druga ispitanica vrlo slično opisuje i rad u području trgovine, no koje općenito dočarava funkcioniranje regionalnog tržišta rada:

„... loši poslodavci, po meni.... Moja iskustva su loša... uvijek se kontrolira više radnika nego poslodavce, nažalost... meni je rečeno da tužim bivšeg poslodavca zbog neisplate, al' nisam ni financijski to tad mogla, nit sam htjela... ona je poslije pobjegla (...) za loše poslodavce svi znaju, ali i dalje im se šalju radnice, pogotovo mlađe cure koje tek završe školu... a tamo se ne može ni sjesti, ni jesti, maltene ni otići na wc, imaju kamere... isto jedna obična trgovina tako da se ponaša prema radnicima... i gazda je tamo cijelo vrijeme, stoji i nadzire... jako su uvjeti loši, a jedino oni traže radnike svaka 2 mjeseca...“ (Ž, 30, 3SŠ, URS)

Drugim riječima, do određene mjere posao je moguće naći, ali svakako je izuzetno teško naći posao s dobrim radnim uvjetima, zaštićenim osnovnim radničkim pravima te dobrim međuljudskim i poslovnim odnosima.

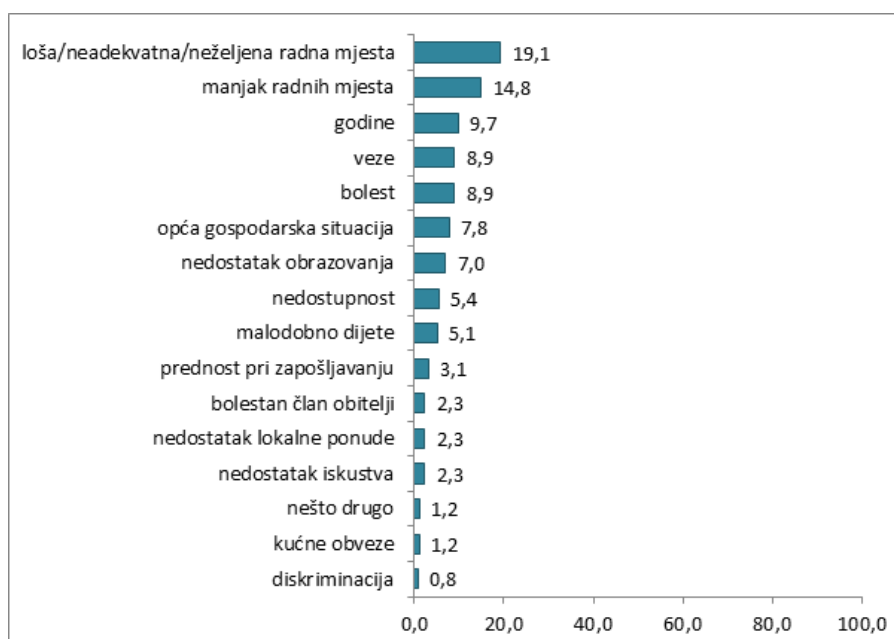
Ovakvi opisi ipak ne odnose se na sve poslodavce. Lokalno tržište rada podijeljeno je, prema opisima ispitanika, na dva osnovna područja – privatni i javni sektor – pri čemu je teško dobiti zaposlenje u oba, iako s određenim razlikama, a koje dodatno ocrtavaju probleme dugotrajne nezaposlenosti koje ispitanici označavaju kao zapošljavanje preko veze; naime, kako objašnjavaju ispitanici:

„... znači, ovdje ekonomija je zasnovana na državnim firmama, županija, bolnica, i poglavarstvo... i tu politike drže svoje ljude i vi ne možete nigdje upast i konkurirat na radno mjesto bez iskaznice... u vrtiću se ne možete zaposlit ako ste odgajatelj ako nemate blagoslov [određenog političara]... vi ne možete uč' u bolnicu ako nemate blagoslov od [određene stranke]... mislim, ja znam jednu osobu, ona radi kao čistačica u bolnici, i dvije godine je vukla veze da radi kao spremačica, ekonomski fakultet je završila... naravno [puno je takvih priča] i to mi svi znamo... to je javna tajna (...) A privatni sektor je još gori... tamo je za nijansu, ajmo reć 5% lakše nać pos' o... dobit' ćete možda pos' o, al' to je isto lutrija, i tamo je zlostavljanje (...) ja ne znam kad vam je gore: kad ste zaposleni il' kad ste nezaposleni... kad ste nezaposleni nemate novaca, sve vam ne valja... a kad ste zaposleni onda vas maltretiraju, zlostavljaju za ništa novaca... “ (M, 36, VO, URS)

Ispitanici su vrlo izričiti kada lokalno tržište rada opisuju kao otvoreno samo nekima – podobnima, onima s vezama, poznanstvima, i u najvećoj mjeri bez obzira na obrazovne kvalifikacije i radna iskustva. Stoga i kao osobni nedostatak najveći broj ispitanika ističe nedostatak veza, političke podobnosti, poznanstava, i slično.

„... kad danas za sve što trebaš ta politička veza... bilo da je fakultetski obrazovana osoba sve isključivo ide preko nekih veza... u bolnici sam isto čula da treba veza za spremačicu...“ (Ž, 24, 4SŠ, RRS).

Stoga su mogućnosti koje se nude male, kako kaže jedna ispitanica: „teško se zaposliti bez veze ili se zaposlite pa čekate plaću“ (Ž, 40, 3SŠ, URS).

Slika 37 Osnovni problemi dugotrajno nezaposlenih za izlazak iz statusa nezaposlenosti

Općenito, ispitanici ističu kako uvijek ima netko prednost pri zapošljavanju („...danas se sve gleda kroz neke političke veze i poznanstva, rodbinska, prijateljska. nekako se ljudi diskriminiraju (Ž, 24, 4SŠ, RRS)) , a kriteriji koji se koriste ne vode poslovnom uspjehu i napretku: „rasno, nacionalno, religijski i u kojoj stranci – to je naš problem tu (...) Zapošljava se na osnovi tih nekih parametara koji su, kako da kažem, neljudski... mjeri se ‘ko je kakvog statusa, krvna zrnca, i to... to nije normalno... jer naši međuljudski odnosi se odnose na naš poslovni život...“ (M, 37, 4SŠ, URS). Već je ranije istaknuto kako posebno stariji ispitanici osjećaju „diskriminaciju“ na osnovi dobi, no među ispitanicima zabilježeni su i slučajevi „rasne“ diskriminacije: iako se radi o manjini, dvoje dugotrajno nezaposlenih navodi upravo boju svoje kože kao značajnu prepreku zapošljavanju: „Boja kože je najveći problem“ (M, 41, 3SŠ, URS).

Dodatno, svi ostali razlozi koje ispitanici navode, nadograđuju njihovu nepovoljnu poziciju u odnosu na ono za što poslodavci imaju razumijevanja. Stoga se u nepovoljnoj poziciju stavlja one koji imaju obitelji, koji imaju dodatne kućanske obveze s obzirom na brigu o ostalim članovima obitelji, djeci ili starijima i /ili bolesnima , ili pak sami imaju zdravstvenih problema, a posebno oni koji su prisiljeni putovati do potencijalnog radnog mjesta. Na osobnoj razini sve to može utjecati na oslabljen angažman pri traženju posla i odluku o nezapošljavanju, kao i razvijanje alternativnih planova. Kadkada se u tom kontekstu javlja želja za radom kod kuće, bilo kao domaćica, za one žene čija primanja ne zahtijevaju nužno zaposlenje, ili pak u obliku rada za sebe pokretanjem vlastitog poslovanja. No odgovori samozapošljavanja su, kako je prethodno pokazano, rijetki ili se shvaćaju rizičnima, a općenita gospodarska klima i pravni okvir kao i državni poticaji ne doživljavaju se podržavajućim. Odgovor na nemogućnost zapošljavanja je češće napuštanje rodnog kraja i preseljenje u potrazi za poslom s boljim radnim uvjetima i boljim životnim standardom.

Određeni ispitanici upravo „odljev“ stanovništva vide kao centralni problem, koji potiče reprodukciju dijelova sustava koji se već doživljavaju teško promjenjivima, te koji u zatvorenom krugu održavaju teškima gospodarsku situaciju koja ne vodi otvaranju novih radnih mjesta niti perspektive razvoja. Stoga se kao razlog nezaposlenosti ističe i nedostatak djelovanja za stvaranje radnih mjesta, konkretno, dopuštanje propadanja resursa koji bi se trebali bolje strategijski i planski iskorištavati za usmjeravanje razvoja:

„ [osnovni problem je] prvenstveno odljev stanovništva; ljudi koji završe fakultete se ne vraćaju (a oni su glavni pokretači ekonomije svake sredine); Zatim nedostatak poduzetničkog duha te većina poslodavaca je orijentirana isključivo na vlastiti profit (zaposlenici su na zadnjem mjestu)“ (M, 36, VO, URS).

Priče ispitanika ocrtavaju osnovne odgovorne za lošu gospodarsku situaciju koju uvjetuje „nebriga oko gospodarstva“ i „nesposobnost vladajućih“ te „nezainteresiranost gradskih, općinskih i županijskih institucija za rješavanje nezaposlenosti“, a na najopćenitijoj razini „nekorrigirani zakoni u državi koji omogućuju poslodavcima da iskorištavaju radnike“. To uvjetuje i slaba ulaganja u proizvodnju i privatni sektor, koji je dodatno, osim financijski, ispražnjen odlaskom ljudskih kapitala:

„... svi idu van hrvatske jer ovdje ljudi nisu zadovoljni a puno je nezaposlenih“. U tom zatvorenom krugu kojeg međusobno rekreiraju: „odlazak mlađih te manjak angažiranosti nadležnih institucija kao i zapošljavanje nekvalificiranih osoba preko veze“ (Ž, 24, 3SŠ, RRS), ispitanicima je bilo teško „osmisliti“ neke konkretnije mjere.

No ono što proizlazi iz njihovih odgovora kada ih se pitalo o osobnim preprekama je da su potrebna ulaganja u proizvodnju, a posebno – kao impulsi za osnaživanje poduzetništva i obrtništva – smanjivanje poreza, te određivanje visine poduzetničkih poticaja u odnosu na kvalitetu zamišljenog proizvoda i razvijenost ideje. S druge strane, osobne prepreke koje ispitanici doživljavaju uopće pri traženju posla zahtijevaju više brige lokalne kada su u pitanju osiguravanja usluga skrbi za djecu i starije koji žive posebno u ruralnijim predjelima, te usluge javnog prijevoza. Konačno, kako je ispitanicima najveći problem adekvatnost zapošljavanja, odnosno zapošljavanje bez kršenja njihovih radničkih prava, u situaciji kada ispitanici smatraju da tužbe nemaju mnogo smisla niti da daju pozitivne rezultate, osnovnim se čine jasan zakonodavni okvir, strože kontrole poslodavaca u izvršavanju njihovih obveza i/ili osiguravanje pravne pomoći radnicima. Na regionalnoj razini, pak, kao rješenja se javljaju u većoj mjeri one koje su razvojnog karaktera, uključuju širi raspon aktera i povezivanje djelovanja više dionika koje bi vodile osvještavanju različitih pozicija, te ranijem povezivanju strana u zaposleničkom odnosu prema utvrđenim potrebama i s dugoročnijim perspektivama.

IV. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Prema osnovnim podacima prezentiranim u ovom dokumentu, a dosegnutih na dva načina: kvantitativnim i kvalitativnim tehnikama i analizama podataka, nezaposlenost u BPŽ se percipira kao veliki problem općenito, naglašen za sve kategorije ispitanika, no sa specifičnim preprekama na individualnoj razini. Na općenitoj razini on je vezan uz nedostatak radnih mjesta i nemogućnost dobivanja adekvatnog zaposlenja koji bi onima dugotrajno nezaposlenima na osobnoj razini omogućio dostojanstvenu egzistenciju i poštivanje kao radnika. Na osobnoj razini, ispitanici uviđaju svoje neuklapanje u kriterije koji vladaju na regionalnom tržištu rada koji im se pokazuju kao osobni nedostaci: od nedostatka obrazovanja, poželjnih kvalifikacija i iskustva, do ostalih prepreka s obzirom na njihove spolne, dobne ili rezidencijalne karakteristike i životne okolnosti.

Općenito, među intervjuiranimima se nalazi značajan broj sugovornika iz te kategorije ispitanika i vezano uz probleme dugotrajno nezaposlenih koji ne mogu pronaći posao u svojoj struci. Kako je prethodno naglašeno, najveći problem koji se ističe je nedostatak adekvatnih radnih mjesta, odnosno usklađenost lokalne potražnje za radnicima i ponude uvjeta na poslu s onim što dugotrajno nezaposleni mogu dati s obzirom na svoje obrazovne kvalifikacije i radna iskustva, i što mogu prihvatiti s obzirom na ostale životne okolnosti. Dodatno, neusklađenost se između ta dva dijela održavaju izvanjska ograničenja inertnosti sustava koji održava nezaposlenost, ili pogoršava s obzirom na produbljivanje problema nezaposlenosti odlaskom stanovništva. Kako kaže jedan ispitanik:

„... rek'o bih 99% moje generacije se iselilo... znači, ost'o sam budala ja i još jedan moj frend budala, moram se tako izrazit... on radi isto neki drugi poso... dobro, sad, zašto smo mi ostali to je drugo... obitelj... Ja mislim da su ostali uglavnom ljudi koji imaju osiguran nekakav smještaj, odnosno kuću, stan... stambenu situaciju (...) Masu se iselilo... samo ostaju podobni...“ (M, 36, VO, URS).

Razgovori o mogućim rješenjima katkada su bili vrlo pesimističnog tona, Ipak, određeni pravci, izuzev onih skroz osobnih ili onih skroz općenitih, pojavili su se kao kontekstualno vezane razvojne mogućnosti. Osnovno što ispitanici smatraju značajnim su omogućavanje prilika za rad, iako njihovi opisi predstavljaju različite potrebe reforme, razvoja mjera i djelovanja institucija i/ili osoba. Bilo da se fokusiraju na potrebu reforme školskog sustava i načina na koje se stečeno znanje praktični uvježbava, ili na mjere koje bi omogućile stjecanje statusa stažista, svi prijedlozi ističu potrebu omogućavanja više rada i stjecanja značajnog iskustva za njihovo zapošljavanje. Pri tom se ne odbacuje niti mogućnost volontiranja (15%), pogotovo za najmlađe ispitanike „razočarane“ praksom stečenom u formalnom obrazovanju.

Slika 37 prikazuje kako su se dugotrajno nezaposleni u najvećoj mjeri složili da je najvažniji pravac djelovanja za povećanje zapošljivosti i zapošljavanja nalazi u omogućavanju stjecanju radnog iskustva na samom poslu – to ističe preko dvije trećine anketiranih ispitanika. Ovaj rezultat u skladu je s viđenjima ispitanika o neusklađenost vještina i kvalifikacija kojih imaju uz tržište rada na kojem se pojavljuju, te ne iznenađuje da je polovica ispitanika istakla i potrebu povezivanja školovanja, institucija tržišta rada i poslodavaca u povezanijim i u većoj mjeri organiziranim aktivnostima usklađivanja za lakše zapošljavanje. U istom pravcu bi trebalo djelovati i veća aktivnost HZZ-a savjetovanja i informiranja, kada su u pitanju mladi, još za vrijeme njihova školovanja. Uz veliko razočarenje u ostale institucije, ispitanici očito puno povjerenja polažu na Zavod za zapošljavanje, čiji rad općenito procjenjuju dobrim. Dodatno, ove mjere u skladu su s viđenjem ispitanika kako su glavni problemi nezaposlenosti nesklad između obrazovanja i tržišta rada.

Slika 38 Istaknute ideje dugotrajno nezaposlenih BPŽ za doprinos povećanju zapošljivosti i zapošljavanja

Upravo onima koji nemaju uspjeha u lokalnom zapošljavanju. Konačno, najmanje povjerenja polaže se u djelotvornost kreditiranje za razvoj poduzetništva mladih. Ipak, s obzirom da te mjere već neko vrijeme postoje, da su im iznosi smanjeni, te s obzirom da ispitanici vrlo rizičnim procjenjuju poduzetničke aktivnosti, posebno u hrvatskom pravnom kontekstu, tek je 21% ispitanika zabilježilo tu mjeru značajnom. Općenito, poboljšanje poslovnih prilika i čitave gospodarske situacije ispitanici vide upravo u razvoju poduzetništva, iako se potpore u velikoj mjeri vide nedostatnima, smatraju se korisnim poticajima za one s poduzetničkim duhom.

Konačno, i dodatna obrazovanja u obliku radionica te uloga HZZ-a i podržavanju platforme za povezivanje mladih te mladih i poslodavaca doživljava određenu razinu prihvaćanja.

Prilog 1. Istraživački instrumenti i varijable

Anketni upitnik

Sociodemografske varijable

Spol. Ispitanicu su mogli odabrati jednu od dvije kategorije: 1=ženski ili 2=muški.

Dob. Ispitanici su upisivali koliko godina imaju, a podaci su kategorizirani u 6 (odnosno 5) kategorija: 1=do 20 godina starosti, 2=od 21 do 30 godina starosti, 3=od 31 do 40 godina starosti, 4=od 41 do 50 godina starosti, 5=od 51 do 60 godina starosti, te 6=stariji od 60 godina. U kasnijoj fazi obrade i analize podataka podaci su još jednom grupirani u dvije usporedne grupe: 1=starosti do 40 godine i 2=stariji od 40 godina, kako bi se omogućile dodatne usporedne analize prema starosti ispitanika.

Rezidencijalni status. Ispitivan je na dva načina, ispitanici su prvo birali između dvije kategorije: žive li u 1=urbanom naselju ili 2=ruralnom naselju, a zatim su upisivali i naziv naselja u kojem žive, što je kategorizirano kao 1=gradsko središte i (2=) općine.

Obrazovne karakteristike, zaleđe i buduće aspiracije

Stupanj formalnog obrazovanja. Ispitanici su birali između 6 kategorija: 1=nezavršena osnovna škola, 2=završena osnovna škola, 3=završena trogodišnja srednja škola, 4=završena četverogodišnja srednja škola, 5=viša škola, i 6=fakultet ili više. U konačnici, kreirano je 4 kategorije pri čemu su prve dvije kategorije spojene u kategoriju najnižeg stupnja formalnog obrazovanja koji obuhvaća do 8 godina školovanja (1=OŠ), a zadnje dvije kategorije su spojene u kategoriju najvišeg stupnja obrazovanja koji obuhvaća bilo koji oblik formalnog školovanja nakon srednje škole (4=VO). Kasnije analize razlika povezanih s obrazovanjem ispitanika provedene su s isključivanjem visokoobrazovanih ispitanika, odnosno one iz kategorije 4=VO, zbog njihovog malog broja koji nije zadovoljavao kriterije provedbe statističkih analiza.

Obrazovni stupanj roditelja. Na dvije zasebne varijable, ispitanici su odabirali odgovarajući stupanj obrazovanja za majku te za oca: 1=nezavršena osnovna škola, 2=završena osnovna škola, 3=završena trogodišnja strukovna škola, 4=završena četverogodišnja srednja škola, 5=viša škola, 6=fakultet ili više. U konačnici, varijabla je praćena u okviru četiri kategorije pri čemu je prva predstavljala najniže stupnjeve obrazovanja do 8 godina osnovnoškolskog obrazovanja, a četvrta je predstavljala najviše stupnjeve obrazovanja bilo kojeg oblika završenog nakon srednje škole. Podaci za majku i oca obuhvaćeni su novom zajedničkom varijablom s četiri kategorije u kojoj se koristio odgovor za roditelja s višim stupnjem obrazovanja: 1=oboje (ne)završena osnovna škola, 2=barem jedan roditelj sa završenom trogodišnjom srednjom školom, 3=barem jedan roditelj sa završenom četverogodišnjom srednjom školom, 4=barem jedan roditelj s visokim obrazovanjem.

Uključenost u oblike obrazovanja za odrasle. Ispitanici su bilježili jesu li u pohađali neki od programa obrazovanja za odrasle povezan sa stjecanjem vještina i kompetencija na dihotomnoj varijabli: 0=ne i 1=da, te su, ako je njihov odgovor da, upisivali u obliku otvorenih odgovora o kojem obliku dodatnog obrazovanja se radi. Ti odgovori su naknadno kodirani prema području obrazovnih programa.

Namjera uključivanja u oblike obrazovanja za odrasle. Tražilo se da ispitanici zabilježe odabirom odgovora 0=ne ili 1=da namjeravaju li se u narednih godinu dana uključiti u neki oblik obrazovanja za odrasle. Ukoliko je njihov odgovor bio da, također su bilježili o kojem tipu obrazovanja se radi, a ti odgovori su naknadno kodirani prema području obrazovnih programa.

Struka, radno iskustvo i radni status

Struka. U obliku otvorenih odgovora, ispitanici su upisivali svoju struku. Odgovori su naknadno kodirani i kategorizirani. 1=stručna profesionalna i inženjerska zanimanja, 2=službenička i zdravstvena zanimanja, 3=proizvodne ili građevinske djelatnosti, 4=uslužne djelatnosti, 5=obrtnik ili poduzetnik, 6=poljoprivrednik, 7=nekvalificirani radnik.

Radno iskustvo. Ispitanici su bilježili načine na koje stjecali korisno radno iskustvo. Uz opciju 1=nema radnog iskustva, ponuđeno im je 7 mogućnosti (2=praksa, 3=pripravništvo/rad bez zasnivanja radnog ugovora, 4=honorarni poslovi na učenički/studentски ugovor, 5=honorarno, ugovor o djelu, 6=sezonski u nadnici ili turizmu (na određeno/nepuno radno vrijeme), 7=stalni posao, 8=neformalnim aktivnostima poput volontiranja. Konačno, ispitanici su mogli zabilježiti i 9=nešto drugo, ako su radno iskustvo stjecali na neki drugi način (otvoreni odgovor).

Radni status. Ispitanici su potvrđivali odabirom odgovora jesu li 1=nezaposleni, ili imaju neki drugi radni status (2=nešto drugo) (otvoreni odgovor). Dodatno ispitanici su precizirali svoje odgovore.

Ako 1=nezaposlen, ispitanici su isticali jesu li prijavljeni na Zavodu za zapošljavanje: 1=da, i koliko dugo (otvoreni odgovor), te 0=ne, i zašto (otvoreni odgovor).

Zadovoljstvo trenutnim radnim statusom. Na ljestvici procjene od 1=posve nezadovoljan, do 5=iznimno zadovoljan, ispitanici su procjenjivali koliko su zadovoljni svojim trenutnim radnim statusom.

Potruga za poslom i poduzete aktivnosti za zapošljavanje

Traženje posla. Uvodno, ispitanici su bilježili, bez obzira na njihovo shvaćanje njihova radnog statusa, traže li posao (0=ne, 1=da).

Prijavljivanje na natječaj za posao. Na dihotomnoj varijabli ispitanici su birali 0=ne, ako se nisu prijavili na niti jedan natječaj za zapošljavanje, te 1=da, ako su se prijavili na koji natječaj za posao. Dodatno su bilježili i o kojem broju natječaja se radi (otvoreni odgovor).

Stupanj aktivnog djelovanja u potrazi za poslom. Na ljestvici procjene od 4 stupnja (1=posve neaktivan, 2=slabo aktivan, 3=aktivan, i 5=predano aktivan) ispitanici su procjenjivali stupanj svog aktivnog djelovanja pri potrazi za poslom za 8 mogućih djelovanja: 1. Savjetovanje u HZZ-u, 2. Redovito praćenje oglasa za zapošljavanje iz različitih izvora, 3. Prijavljivanje na natječaje prema prijedlogu savjetnika HZZ-a, 4. Samoinicijativno prijavljivanje na oglašene natječaje, 5. Samoinicijativno javljanje poslodavcima koji nisu objavili natječaj, 6. Informiranje o mogućnostima zapošljavanja i mjerama aktivne politike zapošljavanja, 7. Uključivanje u programe dodatne edukacije/prekvalifikacije, 8. Volonterski rad za razvoj radnih vještina dok čekaju posao. Dodatno je ostavljena mogućnost da djeluju i na neki drugi način (9. Nešto drugo) te da upišu o čemu se radi (otvoreni odgovor).

Naknadno je kreirana sumativna varijabla (**SUM_angažman**) koja je predstavljala mjeru angažmana ispitanika pri traženju posla, a nastala je zbrajanjem rezultata ispitanika za svaku od aktivnosti i podjelom zbroja s brojem aktivnosti.

Ocjena iskustava prijavljivanje na natječaje. Na ljestvici procjene od 5 stupnjeva (1=iznimno loša, do 5=odlična) ispitanici su procjenjivali kakva su njihova iskustva prijavljivanja na natječaje. Ispitanici koji nisu imali takvih iskustava odabirali su 0=nemam takvih iskustava.

Ocjena iskustava djelovanja Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Na ljestvici procjene od 5 stupnjeva (1=iznimno loša, do 5=odlična) ispitanici su procjenjivali kakva su njihova iskustva djelovanja HZZ-a. Ispitanici koji nisu imali takvih iskustava odabirali su 0=nemam takvih iskustava.

Procjena potražnje na tržištu rada. Na ljestvici procjene od 5 stupnjeva (1=iznimno loša, do 5=odlična), s mogućnošću odabira i 6=ne znam/ne mogu procijeniti, ispitanici su procjenjivali potražnju za osobama s kvalifikacijama koje i sami posjeduju na užem (1. lokalnom/regionalnom), te širem (2. nacionalnom) tržištu rada.

Struktura obitelji i socioekonomski aspekti kućanstava dugotrajno nezaposlenih BPŽ

Broj članova kućanstva. Ispitanici su u obliku otvorenih odgovora upisivali koliko članova ima kućanstvo u kojem žive.

Sastav kućanstva dugotrajno nezaposlenih. Na pitanje *Tko sve čini članove vašeg kućanstva* ispitanici su bilježili sve odgovore koji se odnose na njihovo kućanstvo. Ponuđeno je 5 odgovora: 1=roditelj/i, 2=braća/sestre, 3=suprug/a, 4=dijete/djeca, 5=članovi proširene obitelji. U situaciji da su još neke osobe članovi kućanstva, ponuđen je i odgovor 6=netko drugi, pri čemu su ispitanici koji su među svojim odgovorima odabrali i taj, navodili o kojim osobama se radi (otvoreni odgovor).

Vrsta prihoda obitelji. Ispitanicima je ponuđen popis od 10 mogućih izvora prihoda (1=plaća, 2=mirovina, 3=invalidnina, 4=socijalna pomoć, 5=doplatak za pomoć i njegu, 6=naknada za HZZ-a, 7=dječji doplatk, 8=stipendija, 9=prihod na temelju poljoprivrede, 10=prihod od turizma) pri čemu su bilježile sve one vrste koje prima njihova obitelj. Dodatno su ispitanici mogli odabrati 11=nemam nikakve prihode, ili 12=nešto drugo pri čemu su upisivali i o čemu se radi (otvoreni odgovor).

Vrsta prihoda analizirana je i prema broju dostupnih prihoda na način da je kreirana varijabla koja je zbrojila sve izvore prihoda koje su ispitanici zabilježili (**SUM_izvori prihoda**).

Izvori prihoda za osiguravanje egzistencije dugotrajno nezaposlenih. U obliku otvorenih odgovora, ispitanici su isti

cali njihove glavne izvore prihoda na koje se oslanjaju u osiguravanju vlastite egzistencije za vrijeme nezaposlenosti. Naknadno su odgovori kodirani i kategorizirani, te analizirani prema izvorima prihoda koje ispitanici navode prvima (te su shvaćeni kao osnovni prihod za osiguravanje egzistencije), te kao drugi prihod po značajnosti za osiguravanje egzistencije ispitanika.

Prosječni mjesečni iznos prihoda kućanstva. Ispitanici su bilježili i koliko iznosi prosječni mjesečni prihod obitelji iz svih dostupnih izvora svih članova obitelji odabirući jedan od odgovora: 1=manje od 1000 kn, 2=1001-2000 kn, 3=2001-4000 kn, 4=4001-6000 kn, 5=6001-8000 kn, 6=8001-10000 kn, 7=10001-15000 kn, ili 8=više od 15000 kn. Za potrebe analiza, odgovori su rekodirani u četiri kategorije: 1=do 2000 kn, 2=2001-4000 kn, 3=4001-6000 kn, te 4=više od 6000 kn.

Materijalni status obitelji. Na ljestvici od 0=nijedan, 1=jedan, 2=dva, 3=tri ili više, ispitanici su bilježili koliko posjeduju materijalnih predmeta: 1. Pametnih telefona, 2. Računala, 3. Automobila, 4. Nekretnina. Kako bi se dobila mjera materijalnog statusa kreirana je skupna varijabla posjedovanja (**SUM_posjedovanje**) na način da su rezultati na pojedinim varijablama zbrojeni i podijeljeni brojem objekata.

Posjedovanje zemljišta. Ispitanici su bilježili posjeduju li zemljište odabirom jednog od odgovora: 0=ne ili 1=da. Ispitanici koji su odabirali odgovor „da“ upisivali su i veličinu posjedovanog zemljišta u hektarima. Naknadno su podaci o veličini zemljišta kategorizirani: 1=do 1 ha, 2=od 1 do 2 ha, 3=od 2 do 5 ha, te 4=više od 5 ha.

Zaduženost obitelji. Na dihotomnoj varijabli (0=ne, 1=da) ispitanici su odgovarali na pitanje jesu li zaduženi, te su dodatno u obliku otvorenog odgovora upisivali o kakvom se tipu zaduženja radi. Naknadno su odgovori kodirani i kategorizirani kao: 1=bankarski dug, 2=neplaćene režije, 3=dug privatnim osobama, 4=više tipova dugovanja.

Teškoće podmirenja troškova. Za 5 mogućih nepovoljnih situacija teškoća podmirenja troškova (1. Stanarine, 2. Režija, 3. Kredita, 4. Obuće i odjeće, 5. Prehrane) ispitanici su izabirali odgovore koji su opisivali učestalost njihove pojave na ljestvici 1=nije se dogodilo, 2=jedanput, 3=više nego jedan put. Dodatno, ispitanici su mogli za svaku situaciju odabrati i 4=ne znam, ili 0=nemam takav trošak.

Procjena ekonomske situacije obitelji. Na ljestvici od 5 stupnjeva (1=jedva spaja kraj s krajem, 2=ima za ono što je nužno, 3=ima dovoljno za prosječan/normalan život, 4=je prilično dobrostojeća, 5=je bogata), ispitanici su procjenjivali financijsku situaciju svoje obitelji.

Procjena stambene situacije. Na ljestvici od 1=krajnje loša, do 5=odlična, ispitanici su procjenjivali zadovoljstvo svojom trenutnom stambenom situacijom. **Željeni posao: razlozi, motivacija i prepreke**

Profesionalne aspiracije. Ispitanicima je ponuđeno da između 13 kategorija različitih tipova zanimanja odaberu onaj tip koji je njihovo željeno zanimanje, odnosno ono u kojem se vide u razdoblju od 5 godina. Kategorije su obuhvaćale: 1=stručna profesija, 2=umjetnička profesija, 3=znanstvenik/predavač na fakultetu, 4=inženjer tehničkih ili prirodnih znanosti, 5=vojska/policija, 6=službenik, 7=zanimanja u zdravstvu, 8=radnik u proizvodnim ili građevinskim djelatnostima, 9=radnik u uslužnim djelatnostima, 10=obrtnik, 11=privatni poduzetnik, 12=poljoprivrednik, 13=domaćica. Dodatne 3 kategorije mogli su odabrati ispitanici koji misle da 14=neću raditi, 15=ne znam, 16=nešto drugo.

Razlozi želje za radom u određenom zanimanju. Ispitanici su na ljestvici od 5 stupnjeva procjene (1=uopće mi nije važno, do 5=iznimno mi je važno) procjenjivali u kojoj mjeri njihovu želju za radom u određenom zanimanju odražava 14 ponuđenih tvrdnji koje su oslikavale razloge želje rada na određenom poslu.

Analiza zajedničkih komponenti instrumenta potvrdila je da on ispituje 3 dimenzije fenomena te su na osnovi rezultata te analize naknadno kreirane 3 sumativne varijable: **SUM_1_financijski razlozi** (pr. *Taj posao je dobro plaćen*), **SUM_2_intrinzični razlozi** (pr. *Želim se time baviti u životu*), te **SUM_3_društveni razlozi** vezani uz doprinos zajednici, ugled i životni stil (pr. *Tim poslom mogu dati vrijedan doprinos društvu*).

Društvena mobilnost. Na ljestvici od 5 stupnjeva slaganja (1=u potpunosti se ne slažem, do 5=u potpunosti se slažem), ispitanici su izražavali svoj stav o tvrdnji *Važno mi je da imam bolji posao nego moji roditelji*.

Karakteristike radnog mjesta. Izborom između 1=važnije mi je, 2=važnije mi je suprotno, ili 0=svejedno mi je, ispitanici su procjenjivali 11 karakteristika radnog mjesta koji bi imali utjecaj na njihovo zapošljavanje. Karakteristike su se ticale 1) kvalifikacija, 2) udaljenosti, 3) stabilnosti radnog mjesta, 4) zaštite radničkih prava, 5) plaće, 6) potreba za učenjem, 7) složenosti radnih zadataka, 8) određenosti radnih zadataka, 9) radnog vremena, 10) izvršavanja radnih zadataka, 11) preuzimanja odgovornosti. Provjera dimenzionalnosti instrumenta ukazala je da se radi o dvije dimenzije karakteristika željenog zaposlenja, te je ta analiza bila osnova za kreiranje dviju sumativnih varijabli: **SUM_1_Stabilan posao**, i

SUM_2_Uvjeti rada.

Važnost posla. Ispitanici su na ljestvici od 5 stupnjeva (1=uopće mi nije važno, do 5=iznimno mi je važno) procjenjivali koliko im je značajno da, s obzirom na svoju situaciju, 1) imaju posao (bilo koji) i 2) imaju posao koji zadovoljava njihove osnovne kriterije izbora zaposlenja.

Vjerojatnost brzog zapošljavanja. Koliko je vjerojatno da će ispitanici u sljedećih 3 mjeseca 1) raditi, te 2) raditi u željenom zanimanju, ispitanici su procjenjivali na ljestvici od 5 stupnjeva (1=sigurno neću, do 5=sigurno hoću).

Životno okruženje i problemi zajednica

Osobni društveni kapital:

Društvene mreže. Ispitanici su bilježili u kojoj se mjeri, na ljestvici od 5 stupnjeva (1=uopće se ne slažem, do 5=u potpunosti se slažem), slažu s tvrdnjama 1) imam jako puno prijatelja, i 2) Moje mreže poznanstava su izuzetno široke.

Stupanj obrazovanja prijatelja. Birajući između 3 kategorije: 1=osnovna škola, 2=srednja škola, 3=visoko obrazovanje, ispitanici su procjenjivali koji stupanj obrazovanja ima većina njihovih prijatelja.

Radni status prijatelja. Između 4 mogućih odgovora: 1=stalno zaposleni, 2=povremeno ili privremeno zaposleni, 3=samozaposleni, 4=nezaposleni i traže posao, ispitanici su bilježili koji je radni status većine njihovih prijatelja.

Članstvo u udrugama. U odgovoru na pitanje jesu li članovi neke udruge ili organizacije, ispitanici su birali između 0=ne, i 1=da, te su upisivali o kakvoj udruzi ili organizaciji se radi.

Volontiranje. Odabirući odgovor 0=ne, ili 1=da, ispitanici su se izjašnjavali jesu li bili ili su trenutno uključeni u neki oblik volontiranja i društveno korisnog rada, a navodili su i o kojem obliku se radi (otvoreni odgovor).

Procjena mogućnosti individualnog doprinosa zajednici. Ispitanike se pitalo da procjene na ljestvici od 5 stupnjeva (1=izrazito malo, do 5=izrazito mnogo) koliko osoba poput njih može pridonijeti tome da njihovo okruženje bude bolje za život.

Angažman u rješavanju lokalnih problema. Vlastiti angažman u rješavanju lokalnih problema u posljednjih godinu dana ispitanici su bilježili odabirom odgovora na ljestvici od 4 stupnja (0=nisam, 1=jednom, 2=nekoliko puta, 3=često).

Osobni kulturni kapital:

Korištenje interneta. Ispitanici su odgovarali na pitanje koriste li Internet izborom jednog od odgovora: 0=ne, 1=da.

Svrhe korištenja Interneta. Među 6 izdvojenih načina korištenja Interneta; 1=slanje i primanje elektroničke pošte, 2=čitanje vijesti i informiranje, 3=održavanje kontakata putem socijalnih mreža, 4=raznoda, 5=oglašavanje proizvoda i usluga, 6=traženje oglasa za posao, ispitanici su bilježile sve one koji se odnose na njih, a dodatno je postojala i mogućnost da odaberu i upišu neku drugu svrhu u koju koriste Internet (otvoreni odgovor).

Čitalačke prakse. Na ljestvici od 5 stupnjeva: 1=nikada ili gotovo nikada, 2=nekoliko puta godišnje, 3=otprilike jednom mjesečno, 4=nekoliko puta mjesečno, 5=nekoliko puta tjedno ili svaki dan, ispitanici su procjenjivali u kojoj mjeri čitaju različite tipove tekstova: 1) dnevne ili tjedne novine i časopise, 2) publicistiku, 3)prozu i poeziju.

Naknadno je kreirana sumativna mjera **SUM_čitanje** koja je predstavljala prosječne rezultate učestalosti čitanja zbrajanjem rezultata ispitanika za pojedine tipove tekstova.

Kulturne prakse. Od ispitanika se tražilo da procjene koliko često su u zadnji godinu dana 1) išli u kino, 2) išli u kazalište, 3)išli u muzej ili galerije, 4) išli na koncerte popularne glazbe, 5) išli na operu, balet ili klasične koncerte, i 6) išli na neki sportski događaj. Za svaku od aktivnosti odabirali su odgovor na ljestvici od 4 stupnja: 1=nikada ili gotovo nikada, 2=otprilike 1 ili 2 puta, 3=otprilike 3 ili 4 puta, 4=više od 4 puta.

Naknadno su, na osnovi analize glavnih komponenti instrumenta, koja je potvrdila dvodimnezionalnost, kreirane dvije sumativne varijable koje su razlikovale prakse popularne kulture (**SUM_popularna kultura**), a predstavljala je prosječan rezultat učestalosti sudjelovanja ispitanika u posljednjih godinu dana u praksama odlaska u kino, na koncerte popularne glazbe i sportske događaje, te prakse visoke kulture (**SUM_visoka kultura**) koja je predstavljala prosječne rezultate učestalosti odlazaka ispitanika u posljednjih godinu dana u kazalište, muzej i/ili galerije i na operu, balet ili klasične koncerte¹. v

Društveni kapital zajednice:

Povjerenje. Ispitanike se pitalo da procijene na ljestvici od 4 stupnja (1=uopće nemam povjerenja, do 4=imam potpuno povjerenje) stupanj povjerenja koji imaju u 1) obitelji, 2) sumještane, 3) općinske i gradske službenike te 4) službenike HZZ-a.

Dostupnost. Koliko su im dostupne usluge u mjestu u kojem žive – 1) zdravstvene, 2) kulturne, 3) obrazovne, 4) zabavne, te 5) sportske, ispitanici su procjenjivali izabirući jedan od odgovora: 1=dostupne su svima, 2=ima ih, ali nedovoljno, 3=ima ih ali nisu kvalitetne, 4=ima ih, ali su suviše daleko, 5=ima ih ali su skupe.

Problemi zajednica. Na ljestvici od 5 stupnjeva (1=uopće nije problem, do 5=izraziti je problem) ispitanici su procjenjivali, koliko su problemi poput 1)siromaštvo, 2) alkoholizam, 3) zloupotreba droga, 4) obiteljsko nasilje, 5) kriminal, 6) psihičke teškoće, te 7) nezaposlenost problem specifično u njihovim zajednicama. Postojala je mogućnost da navedu i 8) nešto drugo, ako su uočavali neki drugi problem u svojim zajednicama.

Nezaposlenost kao problem

Osobna zabrinutost oko nezaposlenosti. Na ljestvici od 5 stupnjeva (1=uopće me ne brine, do 5=izrazito me brine) ispitanici su procjenjivali svoje brige oko nezaposlenosti.

Nezaposlenost kao problem. Na ljestvici od 5 stupnjeva (1=uopće nije problem, do 5=ekstremni je problem) ispitanici su procjenjivali u kojoj je mjeri nezaposlenost problem koji ugrožava kvalitetu života 1) njima osobno i 2) njihovoj obitelji, te 3) lokalno, 4) regionalno i 5) nacionalno.

Rad institucija. Ispitanici su na ljestvici procjene od 5 stupnjeva (1=nedovoljno, do 5=izvrstan) procjenjivali rad različitih institucija u njihovim pokušajima rješavanju problema nezaposlenosti mladih: 1) Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, 2) ureda gradonačelnika/načelnika Općine, te 3) ureda župana.

Osnovni problem za zapošljavanje. U obliku otvorenog pitanja i kao jedno od najznačajnijih završnih pitanja, ispitanike se pitalo da izraze vlastito mišljenje oko toga što smatraju osnovnim problemom/ima pri zapošljavanju.

Osobni problem za zapošljavanje. Ispitanike se također pitalo da u za to predviđeni okvir istaknu što njima čini osnovni problem pri zapošljavanju (otvoreni odgovor).

Mjere za povećanje zapošljivosti i zapošljavanja. Konačno, ispitanici su mogli izraziti svoj stav oko mjera koje bi mogle pomoći povećanju zapošljivosti i opće razine zapošljavanja. Ponuđeno im je 9 prijedloga od kojih su mogli odabrati sve za koje su procjenjivali važnost, a dodatno su mogli zabilježiti i vlastite ideje o pitanju mjera koje bi se mogle razviti kako bi se suočilo s problemom nezaposlenosti. Ideje su se ticale 1) više prilika za razvoj, i priznavanje, radnog iskustva putem volontiranja, 2) više prilika, i priznavanja, neformalnog obrazovanja u obliku edukacija i radionica, 3) više prilika za stjecanje radnog iskustva radom na poslu, 4) kreditiranje poduzetničkih aktivnosti, 5) više aktivnosti informiranja i savjetovanja od strane HZZ-a za vrijeme školovanja, 6) razvoj novih aktivnosti Zavoda u obliku stvaranja platforme za povezivanje poslodavaca i mladih, kao i mladih međusobno, 7) veće povezivanje dionika različitih sektora u usklađivanju potreba tržišta rada te bolje informiranje, održavanje i razvoj praktičnih znanja o zapošljavanju, 8) posebne potpore za ostanak i zapošljavanje mladih lokalno/regionalno, 9) potpore poslodavaca za mlade koji ne mogu lokalno naći posao.

1 Analiza glavnih komponenti instrumenta je potvrdila da se radi o dvije dimenzije ispitivanog fenomena te je dala osnovu za kreiranje varijabli.

Teme protokola za istraživačke razgovor

Slijedom osnovnih ciljeva istraživanja, teme u protokolu slijedile su i osnovna područja koja su se ispitivala i kvantitativno, no pružajući dodatni prostor za dublje razumijevanje shvaćanja ispitanika njihove vlastite radne, obrazovne, i opće životne situacije u kontekstu nezaposlenosti. S obzirom na specifične priče, razgovori su se prilagođavali i dopuštali isticanje tema značajnih ispitanicima.

Moguće je razlikovati 5 osnovnih tematskih cjelina koje su vodile razgovor, a koje se prezentiraju u tablici 2:

Tabela 2 Osnovne teme za vođeni razgovor s dugotrajno nezaposlenima BPŽ

OPĆA PITANJA

- mjesto stanovanja, dob, stupanj obrazovanja, stručna sprema
- stavovi o utjecaju obrazovanja i obrazovnim iskustvima na mogućnosti zapošljavanja, te potrebi i želji za dodatnim obrazovanjima, kao i potražnji za njihovom strukom

RADNI STATUS, RAZLOZI NEZAPOSLENOSTI, RADNA ISKUSTVA

- utvrđivanje radnog statusa, razloga nezaposlenosti i iskustava prijavljenosti na HZZ-u, te očekivanja zaposlenja, kao i procjena uloge HZZ-a u procesu zapošljavanja
- načini stjecanja radnog iskustva, njihovi oblici i prednosti/nedostaci razvijenih radnih iskustava kao i procjena mogućnosti/želja za daljnjim razvojem specifičnih radnih iskustava
- iskustva i uvjeti rada na prethodnim zaposlenjima te zaposlenički status (oblici ugovora)

TRAŽENJE POSLA I ŽELJENI POSAO TE ZNAČAJNE KARAKTERISTIKE RADNOG MJESTA

- procjene i opisi iskustava traženja posla, prikupljanja informacija i suradnji s nadležnim institucijama koje mogu pomoći
- propitivanje želja za zapošljavanjem, o željenom zanimanju i značajnim karakteristikama budućeg radnog mjesta, kao i spremnost na stvaranje kompromisa, s posebnim naglaskom na spremnost potpisivanja ugovora na određeno, rad izvan struke i sezonski rad, te želju pokretanja vlastitog posla, odnosno procjenu vjerojatnosti ostvarenja želja, isticanje osnovnih prepreka, i mogućih izvora pomoći u savladavanju prepreka

SOCIOEKONOMSKIM STATUS, ŽIVOTNI UVJETI I NEZAPOSLENOST

- broj članova i sastav kućanstva, njihovi obrazovni i radni status te obiteljska primanja, materijalno posjedovanje i izvori egzistencije
- aktivnosti u zajednici, društvene mreže i dostupnost usluga i sadržaja te problemi u životnom okruženju
- osobne brige oko nezaposlenosti i opterećenost nezaposlenošću te procjena nezaposlenosti kao problema na lokalnijim i širim razinama

ZAKLJUČNA PITANJA: STAVOVI, MIŠLJENJA I IDEJNA RJEŠENJA

- shvaćanja o najvećim osobnim problemima nezaposlenosti te općenito problemima vezanima uz nezaposlenost, odgovornim institucijama i njihovom dosadašnjem radu
- prijedlozi mjera za poboljšanje situacije, te procjena aktivnosti i mjera vezanih uz mogućnosti volontiranja, neformalnog obrazovanja, pripravništva, kreditiranja poduzetništva i subvencioniranje lokalnog zapošljavanja, razvoja platformi povezivanja poslodavaca, škola i mladih, i slično, kao doprinosa većoj zapošljivosti i/ili zapošljavanju mladih

1. Koliko često ste u posljednjih godinu dana sudjelovali u sljedećim aktivnostima? <i>Zacrnite kružić koji predstavlja stupanj vašeg slaganja za svaku aktivnost.</i>	Nikada ili gotovo nikada	Otpriblike 1 ili 2 puta	Otpriblike 3 ili 4 puta	Više od četiri puta
1. Išao u kino	☐	☐	☐	☐
2. Išao u kazalište	☐	☐	☐	☐
3. Išao u muzej ili umjetničku galeriju	☐	☐	☐	☐
4. Išao na koncert popularne glazbe	☐	☐	☐	☐
5. Išao na operu, balet ili klasični koncert	☐	☐	☐	☐
6. Išao na neki sportski događaj	☐	☐	☐	☐

2. Jeste li član neke udruge ili grupe? <i>(zacrnite kružić ispred svog odgovora i upišite na crtu)</i>	3. Jeste li bili ili ste trenutno uključeni u neki oblik volontiranja i društveno korisnog rada? <i>(zacrni kružić ispred jednog odgovora i nadopiši na crtu):</i>
☐	☐ Ne
☐ Da	☐ Da. O kakvom volontiranju se radi/lo?

4. Procijenite, u kojoj mjeri nezaposlenost predstavlja problem i ugrožava kvalitetu života: <i>(zacrni kružić koji predstavlja vaš odgovor za svaku od navedenih situacija)</i>		Do-		Ve-	Eks-
		li-		li-	-
		ki-		ki-	-
		je		je	-
1. Vama osobno	☐	☐	☐	☐	☐
2. Vašoj obitelji	☐	☐	☐	☐	☐
3. U vašoj zajednici	☐	☐	☐	☐	☐
4. U vašoj regiji	☐	☐	☐	☐	☐
5. U Hrvatskoj	☐	☐	☐	☐	☐

5. Koliko je svaki od sljedećih problema izražen kao problem u vašem životnom okruženju/zajednici?		Vrlo malo		Uglavnom	Izrazito
1. Siromaštvo	☐	☐	☐	☐	☐
2. Alkoholizam	☐	☐	☐	☐	☐
3. Zloupotreba droga	☐	☐	☐	☐	☐
4. Obiteljsko nasilje	☐	☐	☐	☐	☐
5. Kriminal	☐	☐	☐	☐	☐
6. Psihičke teškoće	☐	☐	☐	☐	☐
7. Dugotrajna nezaposlenost	☐	☐	☐	☐	☐

☐	NE	☐	NE
☐	DA	☐	DA
	Koji?		Koji?

RADNI STATUS, ISKUSTVA I AKTIVNOSTI ZA PRONALAZAK POSLA

9. Kako ste stjecali svoje dosadašnje radno iskustvo? (zacrni kružić ispred svih odgovora koji se odnose na vas):

☐	nemam radnog iskustva	☐	sezonski u nadnici ili turizmu na određeno/nepuno radno vrijeme
☐	praksa/ kroz formalno obrazovanje	☐	stalni posao s ugovorom o radu na neodređeno
☐	pripravništvo/zapošljavanje bez zasnivanja radnog odnosa	☐	neformalnim aktivnostima poput volontiranja
☐	honorarni poslovi na učenički/studentски ugovor	☐	kroz rad u vlastitom ili obiteljskom poduzeću
☐	honorarno, ugovor o djelu	☐	Nešto drugo. Što?

10. Kako biste odredili svoj trenutni radni status? (zacrni kružić ispred jednog odgovora i nadopiši na crtu):

☐	Nezaposlen	Jeste li prijavljeni na Zavod za zapošljavanje?	
		☐ DA	Koliko dugo? _____
☐	Nešto drugo	☐ NE	Navedite glavni razlog. _____
Što?			

11. Procijenite, koliko ste zadovoljni svojim trenutnim radnim statusom? (zacrni kružić ispred jednog odgovora)

Posve nezadovoljan	Nezadovoljan	Niti zadovoljan, niti nezadovoljan	Zadovoljan	Iznimno zadovoljan
☐	☐	☐	☐	☐

12. Tražite li posao? (zacrni kružić ispred jednog odgovora)

☐	☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

13. U posljednja tri mjeseca, jeste li se prijavili na koji natječaj za zapošljavanje? (zacrni kružić i dopiši na crtu):

☐ Ne	
☐ Da.	Na koliko natječaja? _____

<p>14. Procijenite, u kojoj ste mjeri aktivni u svakoj od sljedećih aktivnosti usmjerenih pronalasku posla?(zacrnite kružić koji predstavlja vaš odgovor na svako pitanje, na ljestvici od 1- posve neaktivan, do 4- predano aktivan)</p>		Slabo aktivan	Aktivan	Pre-dano aktivan
	1. savjetovanja u Zavodu za zapošljavanje	☐	☐	☐
	2. redovito praćenje oglasa za zapošljavanje iz različitih izvora	☐	☐	☐
	3. prijavljivanje na natječaje prema prijedlogu savjetnika za zapošljavanje s HZZ-a	☐	☐	☐
	4. samoinicijativno prijavljivanje na oglašene natječaje	☐	☐	☐
	5. samoinicijativno javljanje poslodavcima koji nisu objavili natječaj	☐	☐	☐
	6. informiranje o mogućnostima zaposlenja i mjerama aktivne politike zapošljavanja	☐	☐	☐

1. Procijenite, u kojoj ste mjeri aktivni u svakoj od sljedećih aktivnosti usmjerenih pronalasku posla? (zacrnite kružić koji predstavlja vaš odgovor na svako pitanje, na ljestvici od 1- posve neaktivan, do 4- predano aktivan)		Slabo aktivan	Aktivan	Predano aktivan
1. uključivanje u programe dodatne edukacije/prekvalifikacije	☐	☐	☐	☐
2. volonterski rad za razvoj radnih vještina dok čekam posao	☐	☐	☐	☐
3. Nešto drugo. Što? _____ _____	☐	☐	☐	☐

2. Kakva su vaša dosadašnja iskustva: (zacrnite kružić koji predstavlja vaš odgovor na svako pitanje)		Zadovoljavajuća	Dobra	Vrlo dobra		
1. Sudjelovanja u natjecanjima za zapošljavanje.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. S djelovanjem Zavoda	☐	☐	☐	☐	☐	☐

3. Procijenite, kakva je trenutna ponuda poslova, odnosno potražnja na tržištu rada za osobom s vašim kvalifikacijama: (zacrnite kružić koji predstavlja vaš odgovor na svako pitanje)		Zadovoljavajuća	Dobra	Vrlo dobra		Ne
1. Na lokalnom/regionalnom tržištu rada	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. Na nacionalnom tržištu rada	☐	☐	☐	☐	☐	☐

4. U kojem od sljedećih tipova zanimanja mislite da ćete raditi za 5 godina? (zacrni kružić ispred odgovora koji se odnosi na vas):			
☐	u stručnoj profesiji (npr. liječnik, odvjetnik, nastavnik, psiholog, arhitekt, novinar i dr.)	☐	radnik u uslužnim djelatnostima (npr. frizer, trgovac, automehaničar, vozač, kuhar)
☐	u umjetničkoj profesiji (npr. glazbenik, redatelj, slikar)	☐	obrtnik
☐	znanstvenik/predavač na fakultetu	☐	privatni poduzetnik (npr. vlastita tvrtka ili trgovina)
☐	inženjer tehničkih ili prirodnih znanosti (npr. elektrotehnike, strojarstva, geodezije, biologije)	☐	poljoprivrednik
☐	u vojsci ili policiji	☐	domaćica
☐	službenik (npr. u banci, pošti, državnoj ili lokalnoj upravi)	☐	neću raditi
☐	medicinska sestra/ fizioterapeut/farmaceutski tehničar i srodna zanimanja u zdravstvu	☐	ne znam

☐	radnik u proizvodnim ili građevinskim djelatnostima (npr. strojarski tehničar, alatničar, skladištar, kemijski tehničar, zidar, tesar i dr.)	☐	Nešto drugo. Što? _____
-----------------------	--	-----------------------	----------------------------

1. Koliko svaki od sljedećih razloga odražava Vaš izbor željenog posla: <i>(zacrni kružić koji predstavlja vaš odgovor za svaku od navedenih tvrdnji na ljestvici važnosti od 1-uopće mi nije važno, do 5-iznimno mi je važno)</i>					Niti mi je
1. Taj je posao dobro plaćen.					☐
2. Imam vještine i znanje da budem uspješan u obavljanju tog posla.					☐
3. Obavljanjem tog posla mogu doprinijeti svojoj zajednici.					☐
4. Taj posao bi mi pružio egzistencijalnu sigurnost.					☐
5. Želim se time baviti u životu.					☐
6. Imam sposobnosti za obavljanje tog posla.					☐
7. Zaposliti se na tom radnom mjestu omogućilo bi mi uzdržavanje obitelji.					☐
8. Taj posao je cijenjen u društvu i može mi donijeti ugled.					☐
9. Taj posao će mi poboljšati životni standard.					☐
10. Zanimljiv mi je taj posao.					☐
11. Taj posao će mi omogućiti brzu financijsku neovisnost.					☐
12. Privlačan mi je taj posao jer bi mi omogućio poseban životni stil.					☐
13. Za taj sam se posao školovao i imam potrebne stručne kvalifikacije.					☐
14. Tim poslom mogu dati vrijedan doprinos društvu.					☐
2. Koliko se slažete sa sljedećim tvrdnjama? <i>(zacrnite kružić koji predstavlja vaš odgovor na svako pitanje)</i>	U potpunosti se ne				U
1. Važno mi je da imam bolji posao nego moji roditelji.	☐				☐
2. Važno mi je da kasnije u životu zarađujem barem koliko i moji roditelji	☐				☐
3. Mojim roditeljima se ne bi svidjelo kada bih imao lošiji posao od njihovog	☐				☐
4. Želim imati jednako visok položaj na društvenoj ljestvici kao i moji roditelji	☐				☐

STRUKTURA OBITELJI I SOCIOEKONOMSKI ASPEKTI KUĆANSTVA

1. Koliko članova ima vaše kućanstvo, brojeći i Vas? (upiši na crtu):	☐				
	☐	roditelj/i	☐	dijete/djeca	
	☐	braća/sestre	☐	članovi proširene obitelji	
	☐	suprug/a	☐	Netko drugi	
				Tko? _____	

3. Koji stupanj obrazovanja ima vaša majka? (zacrni kružić ispred jednog odgovora):	4. Koji stupanj obrazovanja ima vaš otac? (zacrni kružić ispred jednog odgovora):
☐ Nezavršena ili završena osnovna škola	☐ Nezavršena ili završena osnovna škola
☐ Završena trogodišnja srednja škola	☐ Završena trogodišnja srednja škola
☐ Završena četverogodišnja srednja škola	☐ Završena četverogodišnja srednja škola
☐ Viša škola, fakultet ili magisterij ili doktorat	☐ Viša škola, fakultet ili magisterij ili doktorat

5. Vaša majka je (zacrni jedan odgovor):	6. Vaš otac je (zacrni jedan odgovor):
☐ Zaposlena (puno radno vrijeme)	☐ Zaposlen (puno radno vrijeme)
☐ Zaposlena privremeno (npr. sezonski)	☐ Zaposlen privremeno (npr. sezonski)
☐ Zaposlena povremeno (npr. honorarno)	☐ Zaposlen povremeno (pr. honorarno)
☐ Nezaposlena (i traži zaposlenje)	☐ Nezaposlen (i traži zaposlenje)
☐ Domaćica/kućanica (i ne traži posao)	☐ Umirovljenik
☐ Umirovljenica	☐ Nešto drugo (npr. bolestan, preminuo)
☐ Nešto drugo (npr. bolesna, preminula)	

7. Koje sve vrste prihoda prima vaša obitelj? (zacrni sve kružice ispred svih odgovora):			
☐ Plaća	☐ Doplatka za pomoć i njegu	☐ Prihod na temelju poljoprivrede (prodaja, poticaji i ostalo)	
☐ Mirovina	☐ Naknada sa Zavoda za zapošljavanje	☐ Prihod od turizma (npr. iznajmljivanje apartmana i soba)	
☐ Invalidnina	☐ Dječji doplatka	☐ Nemamo nikakve prihode	
☐ Socijalna pomoć	☐ Stipendija	☐ Nešto drugo. Što:	

8. Na koje se izvore prihoda u najvećoj mjeri oslanjate u osiguravanju vlastite egzistencije? (dopiši na crtu):

1. Koliki je <u>ukupan prosječni mjesečni iznos</u> koji ostvaruju svi članovi vašeg kućanstva, uključujući Vas, računajući sve prethodne oblike dohotka (pitanje 28)				
☐	Manje od 1000 kuna		☐	6001 – 8000 kuna
☐	1000 – 2000 kuna		☐	8001 – 10000 kuna
☐	2001 – 4000 kuna		☐	10001 – 15000 kuna
☐	4001 – 6000 kuna		☐	Više od 15000 kuna

2. Koja tvrdnja najbolje opisuje financijsku situaciju vaše obitelji? (zacrni kružić)		3. Jeste li zaduženi? (zacrni kružić i upiši u okvir):	
Moja obitelj...			
☐	jedva spaja kraj s krajem	☐	Ne
☐	ima za ono što je nužno	☐	Da
☐	ima dovoljno za prosječan/ normalan život	Ako da, o kakvom tipu zaduženja se radi (bankarski dug, dug privatnim osobama...)?	
☐	je prilično dobrostojeća		
☐	je bogata		

4. Je li vam se u posljednjih 12 mjeseci dogodila neka od navedenih situacija kada je riječ o troškovima u Vašem kućanstvu. <i>(zacrni kružić koji predstavlja vaš odgovor za svaku od navedenih situacija)</i>	Više nego jedanput	Jedanput	Ne znam	Nemam takav trošak
1. Nismo mogli podmiriti stanarinu.	☐	☐	☐	☐
2. Nismo mogli podmiriti režije.	☐	☐	☐	☐
3. Nismo mogli podmiriti ratu kredita.	☐	☐	☐	☐
4. Nismo mogli podmiriti troškove najnužnije obuće i odjeće.	☐	☐	☐	☐
5. Nismo mogli podmiriti troškove prehrane.	☐	☐	☐	☐
5. Kako ocjenjujete svoju stambenu situaciju? (zacrni kružić ispred <u>jednog</u> odgovora)				
Krajnje loša	Loša	Uglavnom dobra	Odlična	
☐	☐	☐	☐	

6. Koliko vi, odnosno vaša obitelj, posjedujete sljedećih objekata? (zacrni kružić za svaki navedeni objekt)					7. Posjedujete li vi, odnosno vaša obitelj, zemljište? (zacrni kružić i upiši u okvir):	
	Nijedan	Jedan	Dva	Tri ili više	☐	NE
pametni telefon	☐	☐	☐	☐	☐	DA
računalo	☐	☐	☐	☐	Navedite veličinu u hektarima ha	
automobil	☐	☐	☐	☐		
nekretnine	☐	☐	☐	☐		

NEZAPOSLENOST – STANJE, PROBLEM, BRIGE

8. Procijenite, koliko vas osobno brine nezaposlenost? (zacrni kružić ispred <u>jednog</u> odgovora)

Uopće me ne brine	Uglavnom me ne brine	Niti me brine, niti ne brine	Brine me	Izrazito me brine
○	○	○	○	○

1. Među sljedećim dihotomijama koje opisuju neke aspekte radnog mjesta (① i ②), odaberite onu stranu dihotomije (① ili ②) koja vam je značajnija kod vašeg izbora zaposlenja, ili pak srednji odgovor (○) koji označava da ne vodite računa o navedenom aspektu pri izboru zaposlenja

			svejedno mi je		
	U izboru zaposlenja, važnije mi je da moj posao:				U izboru zaposlenja, važnije mi je da moj posao:
1. kvalifikacije	...je u mojoj struci / odgovara mojim kvalifikacijama	①	○	②	... nije u mojoj struci / zahtijeva drugačije kvalifikacije
2. udaljenost	... je u mom životnom okruženju (lokalno/regionalno)	①	○	②	... zahtijeva preseljenje u veliki grad/inozemstvo
3. stabilnost	... je stalno zaposlenje	①	○	②	... je privremeno ili povremeno zaposlenje
4. zaštićenost radnog mjesta	...ima zaštićena radnička prava koja otežavaju otpuštanje	①	○	②	... omogućava lako raskidanje ugovora ili rad bez ugovora
5. plaća	...omogućava barem minimalnu plaću	①	○	②	... omogućava zaradu za dobar životni standard s obzirom na odrađene sate
6. potreba za učenjem	...obuhvaća rutinizirano obavljanje posla	①	○	②	...zahtijeva stalno učenje i usavršavanje
7. složenost radnih zadataka	...ima jednostavne radne zadatke	①	○	②	... uključuje stalne izazove i promjenu radnih zadataka
8. određenost radnih zadataka	...ima jasno određene radne zadatke i rokove	①	○	②	... daje slobodu u organizaciji radnih zadataka i postavljanju rokova
9. radno vrijeme	... prati raspored (moguć rad vikendima, nedjeljama, u smjenama)	①	○	②	... ostavlja puno slobodnog vremena (raspored je fleksibilan)
10. izvršavanje radnih zadataka	... znači rad u kolektivu koji dijeli odgovornost	①	○	②	...uključuje samostalno obavljanje radnih zadataka
11. odgovornost	...rad u državnoj firmi/za privatnika	①	○	②	... je vlastiti ili obiteljski posao

2. Procijenite s obzirom na vašu životnu situaciju, u kojoj mjeri vam je osobno važno:

(zacrni kružić koji predstavlja vaš odgovor za svaku od navedenih želja na ljestvici važnosti od 1- uopće mi nije važno, do 5-iznimno mi je važno)

	Nije mi važno	Niti mi je			
1. da imate bilo kakav posao	○	○	○	○	○
2. da vaš posao zadovoljava Vaše najvažnije kriterije izbora zaposlenja	○	○	○	○	○

3. Procijenite, koliko je vjerojatno da ćete u sljedeća 3 mjeseca:

(zacrni kružić koji predstavlja vaš odgovor procjene vjerojatnosti za svaku od navedenih situacija)

	Vjerojatno	Ne	Vrlo vjerojatno	Sigurno
1. raditi	○	○	○	○
2. raditi na radnom mjestu koje je vaše željeno zaposlenje	○	○	○	○

1. Koliko često ste u posljednjih godinu dana sudjelovali u sljedećim aktivnostima? <i>Zacrnite kružić koji predstavlja stupanj vašeg slaganja za svaku aktivnost.</i>	Nikada ili gotovo nikada	Otprilike 1 ili 2 puta	Otprilike 3 ili 4 puta	Više od četiri puta
1. Išao u kino	☐	☐	☐	☐
2. Išao u kazalište	☐	☐	☐	☐
3. Išao u muzej ili umjetničku galeriju	☐	☐	☐	☐
4. Išao na koncert popularne glazbe	☐	☐	☐	☐
5. Išao na operu, balet ili klasični koncert	☐	☐	☐	☐
6. Išao na neki sportski događaj	☐	☐	☐	☐

2. Jeste li član neke udruge ili grupe? <i>(zacrnite kružić ispred svog odgovora i upišite na crtu)</i>	3. Jeste li bili ili ste trenutno uključeni u neki oblik volontiranja i društveno korisnog rada? <i>(zacrni kružić ispred jednog odgovora i nadopiši na crtu):</i>
☐	☐ Ne
☐ Da	☐ Da. O kakvom volontiranju se radi/lo?

4. Procijenite, u kojoj mjeri nezaposlenost predstavlja problem i ugrožava kvalitetu života: <i>(zacrni kružić koji predstavlja vaš odgovor za svaku od navedenih situacija)</i>		Do-	Ve-	Eks-
			liki	ke
1. Vama osobno	☐	☐	☐	☐
2. Vašoj obitelji	☐	☐	☐	☐
3. U vašoj zajednici	☐	☐	☐	☐
4. U vašoj regiji	☐	☐	☐	☐
5. U Hrvatskoj	☐	☐	☐	☐

5. Koliko je svaki od sljedećih problema izražen kao problem u vašem životnom okruženju/zajednici?		Vrlo malo		Ug-	Iz-
				lav-	razi-
1. Siromaštvo	☐	☐	☐	☐	☐
2. Alkoholizam	☐	☐	☐	☐	☐
3. Zloupotreba droga	☐	☐	☐	☐	☐
4. Obiteljsko nasilje	☐	☐	☐	☐	☐
5. Kriminal	☐	☐	☐	☐	☐
6. Psihičke teškoće	☐	☐	☐	☐	☐
7. Dugotrajna nezaposlenost	☐	☐	☐	☐	☐

1. Koliko je svaki od sljedećih problema izražen kao problem u vašem životnom okruženju/zajednici?		Vrlo malo		Uglavnom	Izrazito
1. Nešto drugo. Što? _____	☐	☐	☐	☐	☐

2. Prema Vašem mišljenju, koliko osoba poput Vas može pridonijeti tome da Vaše okruženje bude bolje za život?(zacrnite kružić)		3. Jeste li se u posljednjih godinu dana osobno angažirali u rješavanju nekog zajedničkog problema u mjestu u kojem živite? (zacrnite kružić)
☐ Izrazito malo		☐ Nisam
☐ Malo		☐ Jednom
☐ Osrednje		☐ Nekoliko puta
☐ Mnogo		☐ Često
☐ Izrazito mnogo		

4. Koliko imate povjerenja u ove skupine ljudi?(zacrnite kružić koji predstavlja vaš odgovor na svako pitanje)	Uopće	Ne vjerujem im previše	Uglavnom im vjerujem	Imam potpuno povjerenje
1. Obitelj	☐	☐	☐	☐
2. Sumještane/ljude iz životnog okruženja	☐	☐	☐	☐
3. Općinske i gradske službenike	☐	☐	☐	☐
4. Službenike HZZ-a	☐	☐	☐	☐

5. Procijenite kakva je dostupnost pojedinih usluga u Vašoj općini/gradu?	Dostupne su svima	Ima ih, ali nedovoljno	Ima ih, ali nisu kvalitetne	Ima ih, ali su suviše daleko	Ima ih, ali su skupe
Zacrnite kružiće koji se odnose na dostupnost za sve navedene usluge					
1. Zdravstvene usluge	☐	☐	☐	☐	☐
2. Kulturni sadržaji (predstave, izložbe...)	☐	☐	☐	☐	☐
3. Obrazovni sadržaji (obrazovni programi, tečajevi, radionice)	☐	☐	☐	☐	☐
4. Zabavni sadržaji (koncerti, projekcije filmova)	☐	☐	☐	☐	☐
5. Sportski sadržaji	☐	☐	☐	☐	☐

6.						
7. Kako ocjenjujete rad sljedećih institucija usmjereno rješavanju problema nezaposlenosti? (zacrnite kružić koji predstavlja vaš odgovor na svako pitanje, na ljestvici od 1- nedovoljan, do 5- izvrstan)						
1. Hrvatskog zavoda za zapošljavanje	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. Ured gradonačelnika /načelnika Općine	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3. Ureda župana	☐	☐	☐	☐	☐	☐

8. Prema vašem mišljenju, što čini osnovni problem pri većem i trajnijem zapošljavanju u brodkoposavskoj regiji? (upišite u uokvireni prostor ispod)

1. Što vama osobno čini osnovni problem u potrazi za poslom? (upišite u uokvireni prostor ispod)

2. Od ponuđenih ideja, odaberite one za koje smatrate da bi u najvećoj mjeri doprinijele povećanju zapošljivosti i zapošljavanja? (zacrnite tri kružića)	
☐	volontiranje – više prilika mladima za volontiranje na različitim pozicijama što se evidentira i u većoj mjeri priznaje kao značajan oblik stjecanja radnog iskustva
☐	neformalno obrazovanje – više prilika edukacija u obliku radionica i predavanja koje se u većoj mjeri priznaje kao značajan oblik stjecanja radnih znanja
☐	stjecanje radnog iskustva na poslu – više prilika mladima za pripravništva i praktično stjecanje radnog iskustva koji je plaćen
☐	kreditiranje – bolje pogodnosti mladima za pokretanje vlastitog poslovanja i razvoj poduzetničkih ideja
☐	savjetovanja i informiranja – više djelovanja Zavoda posebno prilagođena za mlade još za vrijeme njihova školovanja (npr. obavezno profesionalno orijentiranje, upoznavanje s djelovanjem tržišta rada, prijavljivanja na natječaje i načinima informiranja...)
☐	razvoj novih aktivnosti Zavoda posebno prilagođenih za mlade: osiguravanje platforme korištenjem suvremenih tehnologija za povezivanje mladih u mreže potpore i povezivanje mladih s poslodavcima (pr. na radionicama)
☐	veće povezivanje školovanja s lokalnim okruženjem i potrebama lokalnog tržišta rada, općenito, te razvoj izvanškolskih aktivnosti u suradnji s lokalnim institucijama, udrugama, poslodavcima gdje bi mladi mogli dobiti informacije, podršku i dodatna praktična znanja o zapošljavanju
☐	posebne vrste potpora lokalno/regionalno financirane za ostanak i zapošljavanje mladih lokalno/regionalno
☐	posebne vrste (jednokratnih) potpora od strane poslodavaca, državno sufinancirane, za mlade koji lokalno/regionalno ne mogu pronaći posao
☐	Nešto drugo. Navedite što?

Zahvaljujemo na suradnji!

Ako ste voljni sudjelovati u nastavku istraživanja i razgovarati s istraživačima o svojim iskustvima nezaposlenosti i budućim planovima zapošljavanja, molimo Vas da nam napišete svoj kontakt (e-mail i/ili broj mobitela):

Sadržaj dokumenta je isključiva odgovornost Centra za razvoj Brodsko-posavske županije.
Organizacija edukacije/radionice je sufinancirana u okviru Operativnog programa Učinkoviti
ljudski potencijali, iz Europskog socijalnog fonda.